

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра менеджменту освіти та педагогіки вищої школи

МАГІСТР

Суми 2021

УДК 37(082)

М12

*Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(протокол № 4, від 29 листопада 2021 р.)*

Головний редактор:

О.Г. Козлова, завідувач кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи, кандидат педагогічних наук, професор.

Редакційна колегія:

Л.В. Пшенична, кандидат наук з державного управління, професор, професор кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи;

Л.В. Корж-Усенко, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи;

О.І. Скоробагатська, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи;

В.Ф. Живодьор, доцент, доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи;

Г.Г. Довгополова, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи;

С.С. Денєжніков, кандидат філософських наук, старший викладач кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи;

М12 Магістр : збірник наукових праць молодих учених / Гол. ред. О. Г. Козлова.— Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. – 116 с.

Збірник містить наукові праці, у яких подано теоретичні та практичні результати досліджень викладачів, аспірантів, магістрантів та студентів Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

УДК 37(082)

© Колектив авторів, 2021

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

«ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ»

Bezvin M.

PROFESSIONAL VALUE ORIENTATIONS IN THE STRUCTURE OF THE FUTURE
TEACHER PERSONALITY OF THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION 6

Білокобильська Л.О.

КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ МЕДИЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ..... 10

Derkach M.E., Korzh-Usenko L.V.

PECULIARITIES OF PARTISIPATIVE APPROACH FORMATION IN THE
MASTERS' TEACHING PROCESS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS 13

Денежніков С.С., Кривцова О.Б.

ВИКОРИСТАННЯ ВЕЛИКИХ ДАНИХ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ..... 16

Довгополова Г. Г., Хоменко А.В.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ 21

Корж-Усенко Л. В., Гриненко С. О.

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 24

Поздняков С.В., Скоробагатська О.І.

ДИНАМІЗМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У ПРОЦЕСІ
ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 28

Романенко Н.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ 34

Уманська Т. А.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ..... 38

Чекуріна І.О.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 42

Шепеленко А.О., Козлова О.Г.

ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ
СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ 45

Kybenko A.S.

PRACTICAL RECOMMENDATIONS FOR THE FUTURE TEACHER'S REFLECTIVE
POSITION FORMATION IN THE VOCATIONAL EDUCATION PROCESS 50

Stebnytskyi R.A., Korzh-Usenko L.V.

FUTURE TEACHERS' ECOLOGICAL KNOWLEDGE FORMATION IN THE MASTERS'
TRAINING PROCESS OF THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION 55

СЕКЦІЯ 2

«УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ОСВІТИ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІ РАКУРСИ»

Живодьор В.Ф., Чернобай Д.С.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ 62

Корж-Усенко Л. В., Парфило В. М.

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ 67

Москаленко А. І.

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ 71

Осипенко А.

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 76

Осьмук Н.Г., Кривцова О.Б.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВЕБ-САЙТУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ 81

Сердюк А.О., Денежніков С.С.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ 85

T. Gudova, O. Kozlova, S. Dieniezhnikov

INSTITUTIONAL PROVISION OF NETWORK INTERACTION
FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS 91

СЕКЦІЯ 3

«МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ: ПСИХОЛОГІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ»

Андрійченко В.І.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ ЛІДЕРСТВА В МЕНЕДЖМЕНТІ 96

Варава О. М.

ТАНЕЦЬ ЯК ВИД МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ ОСВІТИ 98

Доценко П. П.

ПРОЕКТУВАННЯ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:

ЕТАПИ ТА МОДЕЛІ 103

Кирієнко А.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У ВИЩІЙ ШКОЛІ 107

Pokydko M.O.

PRACTICAL RECOMMENDATIONS FOR THE PSYCHOLOGICAL TRAINING

OF FUTURE TEACHERS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION 112

СЕКЦІЯ 1
«ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ»

УДК 371.1:124.5: 371.15

Bezvin M.

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

**PROFESSIONAL VALUE ORIENTATIONS IN THE STRUCTURE OF THE
FUTURE TEACHER PERSONALITY OF THE HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTION**

The article reveals the essence of value orientations and their place in the structure of the teacher's personality. The value orientations definition of the future teacher of higher educational institution is given.

Formulation of the problem. The education system role in the development of society and state building is invaluable, so educational strategic issues are a priority in public policy. The great task in the development of the younger generation rests on the teachers' shoulders. However, the professional competence level of pedagogical educational institutions graduates is often insufficient, which is due to the professional values lack. Therefore, understanding the value orientations essence and their place in the structure of the teachers' personality is very important to properly guide the educational process.

Analysis of current research. In the socio-philosophical and psychological literature, the value orientations problem of the individual is considered in the studies of M. Alekseeva, B. Ananiev, V. Bakirov, G. Ball, M. Bobneva, M. Boryshevsky, A. Vardematsky, V. Vasylenko, E. Golovakha, G. Golovnykh, O. Zdravomyslov, G. Kostyuk, O. Leontiev, S. Maksymenko, V. Myasishchev, S. Rubinstein, A. Ruchka, V. Suslenko, V. Yadova, A. Maslow, K. Rogers, W. Frankl and others.

In the professional pedagogical training context, such scientists' works as A. Alekseyuk, I. Bagaeva, E. Barbina, I. Bogdanova, M. Bukach, L. Grebenkina, N. Guziy, V. Grynyova, are devoted to the values and value orientations issues. Zyazyun, N. Bondar, O. Kozlov, O. Kozlova, Z. Sikevych, V. Lisovsky, K. Nechaeva, I. Raigorodska, N. Strelyanova, E. Podolska and others dealt with the problem of student youth value orientations as a social group.

The purpose of the article is revealing the concept essence of the value orientations and their significance in the structure of the teachers' personality.

Presenting main material. Understanding of value orientations has developed under the influence of axiology and psychology, but the general definition of value orientations, unfortunately, scientists do not have.

In psychological science, there are three areas in the study of value orientations: as the individual's orientation to values (B. Ananiev, L. Bozhovich, E. Golovakha, A. Kovalev, etc.); as the highest level of individual's fixed attitudes (A. Zdravomyslov, Sh. Nadyrashvili, D. Uznadze, V. Yadov, etc.); as the dominant attitude to the environment objects on their personal significance basis (A. Bodalev, B. Bratus, E. Isayev, B. Lomov, V. Myasishchev, etc.). In general, this concept is defined as subjective self-determinants that subjugate the motivational structure of individual consciousness and force it to move towards meaningful goals [4, p. 260]. Value orientation serves as a kind of landmark and a certain regulator of human behavior and activities in the material and social reality. The individual focuses on the values he needs most, which in the long run will meet his interests and goals, will impress his experience.

Understanding the value characteristics of pedagogical phenomena has developed under the influence of general axiology. The specificity of pedagogical axiology is determined by the peculiarities of pedagogical activity, individual's social role and capabilities.

The pedagogical axiology basis is the understanding and affirmation of the value of human life, education and training as the meaning of pedagogical activity, which is aimed at identifying in each person the opportunities inherent in it. This idea is the basis of the value-worldview system of the humanistic type. Pedagogical values, like any spiritual values, are affirmed in life not spontaneously. They depend on social, political and economic relations in society. The latter significantly affect the development of pedagogy and educational practice. With the change of social living conditions, the society needs development and the individual, pedagogical values are transformed.

Value orientations of the individual are one of the main characteristics of the individual, and their development – the humanistic pedagogy task.

I. Zyazyun, V. Ognevyuk and V. Slastyonin repeatedly address the problem of teachers' value orientations. Considering the structure of the teachers' personality, his professional identity, they highlight the priority of professional values, defining them as the core of education, teachers' personality, systemic component of professional culture, which demonstrates readiness for educational activities in accordance with high spiritual values, fidelity to humanistic ideals. In the professional value orientation, pedagogical values are relatively stable guidelines, according to which the teacher correlates his life and pedagogical activity.

Understanding the teachers' professional values as an element of the individual's internal structure, which expresses his subjective attitude to socially significant values of work and individual components of pedagogical activity,

V. Kryzhko identifies seven professional values groups: communication, diagnostic, prognostic, organizational and methodological, constructive, research, public [3].

V. Grynyova distinguishes the following pedagogical values: values-goals, values-motives, values-knowledge, technological values, values-properties, values-relations, which in the structure of the future teachers' personality form a dialectical integrated unity [1]. They are a kind of coordinate axes that determine the pedagogical culture model, direct and adjust the social, spiritual, professional and teachers' personal space. These values are structural (relatively static) components of personality, harmoniously related to functional (procedural).

According to V. Slastyonin, it is humanistic values for the teachers' personality that are fundamental; among them he singles out:

- universal (person, child, teacher, creative personality);
- spiritual (persons' pedagogical experience, pedagogical theories, ways of pedagogical thinking, etc.);
- practical (pedagogical technologies, educational systems, methods of activity, etc.);
- personal (pedagogical abilities, teachers' individual qualities, teachers' ideals, etc.) [3].

Following M. Rokych, V. Kryzhko singles out such personality qualities as values: tolerance, sensitivity (caring), honesty, cheerfulness, diligence (discipline), high demands, intolerance of shortcomings, self-control, rationalism (ability to think logically), responsibility (sense of duty), upbringing, education, breadth of views, courage in defending opinions, firm will (ability to insist on their own), efficiency in business [3].

In general, the system of professional and pedagogical value orientations of the modern teacher can be represented in the form of a three-dimensional model. The first dimension includes three components: cognitive, emotional and action; the second dimension contains values: existential, moral, political, ecological, aesthetic, artistic; the third dimension is personal (kindness, love, care, will, identity, beauty), professional and pedagogical (tolerance, understanding, citizenship, responsibility, creativity, harmony), socio-cultural (humanism, altruism, patriotism, nature, culture, art) properties of the teacher [2].

The system of pedagogical values is syncretic, its functioning depends on the intertwining of all components. It can be argued that the teacher values diversity of that determine its uniqueness and uniqueness, axiological "I", value orientations, depends on the effective and purposeful selection of new values, their transition to the motives of behavior and activities of both teachers and students.

The level of values subjectivation is an personal and professional development indicator of the future teacher, his professional culture as a realization degree of the ideal value, the transformation of potential into actual. The future teachers' subjective attitude to universal cultural and pedagogical values is determined by the individuals' wealth, the professional activity direction, professional and pedagogical self-awareness, individual style of activity and thus reflects their inner world. The level of personal appropriation of values depends on the professional consciousness state, because the fact of finding out the value of a pedagogical idea or pedagogical phenomenon occurs in their evaluation process. The teachers' professional consciousness performs a complex regulatory function: it structures around a single personal "core" all the variety of assimilated and performed teaching methods, methodological, educational, scientific and pedagogical, socio-pedagogical activities.

Conclusions. Thus, the essence of value orientations is their regulatory function of behavior and personality. Pedagogical value orientations are classified depending on the teachers' professional orientation, their level in the general system, in addition, humanistic values and values-qualities of the teachers' personality are distinguished.

The professional activity effectiveness and the adequacy of relations with the surrounding society depend on how a person in the process of professional development builds his own values system, the external requirements ratio of profession, professional society and his inner world. The formation of professional value orientations of the teacher determines his readiness for educational activities in accordance with high spiritual values, loyalty to humanistic ideals.

LITERATURE:

1. Гриньова В. М. *Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти)* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. К., 2001. 45 с. Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2001/01gvmkmv.zip>
2. Крижко В. В., Мамаєва І. О. *Аксіологічний потенціал державного управління освітою : навч. посібник*. К. : Освіта України, 2005. 224 с. Режим доступу http://bdpu.org/socially_humanitarian/Chair_pedagogies_higher_school/Krizhko/aksiolog_poten.zip/view
3. Крижко В. В. *Антологія аксіологічної парадигми управління освітою : навчальний посібник*. К.: Освіта України, 2005. 440 с. Режим доступу : http://bdpu.org/socially_humanitarian/Chair_pedagogies_higher_school/Krizhko
4. *Философия. Энциклопедический словарь* / [авт.-сост. Бачинин В. А.] СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2005. 288 с.

КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті висвітлено питання типізації основних комунікативних перешкод, що найчастіше можуть виникати в професійному спілкуванні медичних працівників із пацієнтами.

Постановка проблеми. У межах комунікації медичного працівника й пацієнта зворотним зв'язком вважають відповідь останнього на стиль поведінки фахівця. За допомогою зворотного зв'язку медичний працівник середньої ланки, наприклад, може зробити висновки про реакцію пацієнта на його стиль поведінки, а також на його особистість у цілому. Наукові дослідження виокремлюють не більше двох провідних типів досліджуваного явища в спілкуванні медичного працівника й пацієнта: прямий і непрямий. За прямого зв'язку реакція пацієнта буде подана у відкритому вигляді. Ця форма зв'язку уможлиблює оптимальну оцінку інформації, завдяки чому процес спілкування перетворюється на більш результативний. За непрямого – інформаційне повідомлення транслюється співбесіднику приховано (у вигляді риторичних питань, іронічних зауважень, вербальних і невербальних реакцій). У такому випадку «слухач» повинен сам здогадуватися, що малося на увазі, що, звичайно, ускладнює процес спілкування.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми міжособистісної взаємодії й культури спілкування розробляли А. Баскаков, В. Вареник, Г. Довгополова, В.А. Кан-Калік, Є. Климов, О. Козлова, В. Рибалко, О. Скоробагатська. Проблеми професійної освіти в контексті досліджень психологічної структури особистості професіонала досліджували В. Діденко, А. Маркова, О. Марищук, В. Моргун, В. Рибалко, В. Щадріков та ін.

Мета статті – висвітлити основні типи комунікативних перешкод під час спілкування медичного працівника з пацієнтом.

Виклад основного матеріалу. На думку дослідників, безсистемне сприймання інформації, що надає зворотний зв'язок, є фрагментарним і при цьому тлумачиться крізь призму індивідуальних чинників. В. Приходько вважає, що індивідуальні чинники сприймання інформації медичною сестрою визначено її роллю за фахом, вони ґрунтуються переважно на безоцінному апріорі доброзичливому оцінюванню підопічного пацієнта. Разом із тим, В. Приходько наголошує, що бувають випадки, коли медична сестра може

неправильно визначити поведінкову реакцію пацієнта, виходячи із власних міркувань, і вважати її некоректною. Попри це, говорячи про феномен «зворотний зв'язок», теоретичні джерела припускають, що фамільярна, з точки зору медичного працівника, поведінка може виникати як віддзеркалення його стилю поводження з пацієнтом, що дозволило йому так поводитись [3].

Правильному розумінню повідомлень під час спілкування сприяє адекватне подолання труднощів (бар'єри спілкування). Широке тлумачення як бар'єри чинники, які роблять неможливим адекватний обмін інформацією. Психологічна площина бар'єрів комунікації, на переконання С. Максименко, є результатом природи спілкування, що витікає зі складності та суперечливості самого процесу. С. Максименко стверджує, що правомірно розмежовувати труднощі під час спілкування (особливості емоційної або ж психічної ситуації особистості, її діяльності) та бар'єри самого цього процесу (спричинюються власне комплексністю самого процесу) [2].

Комунікативні перешкоди можуть часто виникати під час обміну інформацією між працівником-медиком та його підопічним. У багатьох випадках, на переконання С. Максименко, вони зумовлюються несвідомим бажанням пацієнта психологічно захиститися від інформації про хворобу та можливих сценаріїв її перебігу, а також певними факторами, що перешкоджають медичному працівникові ефективно оцінювати інформацію [2]. Б. Спітзберг та В. Купач визначають бар'єри власне мовні (фонетичний, семантичний, стилістичний, логічний), бар'єри соціально-культурних відмінностей і відносин [4].

Фонетичні перешкоди перешкоди можуть спричинятися особливостями темпу, розбірливості, наявністю діалектизмів, регіонально обмежених слів, вадами вимови або взагалі незнанням, наприклад, іноземної мови. Смислові (семантичні) перешкоди викликані можливим використанням жаргонізмів, що вживаються представниками різноманітних соціальних груп (соціально неблагополучне населення або ж навпаки, мешканці прикордонних сіл) або груп за віком (підлітки, дошкільнята тощо), вузькопрофесійної лексики (наприклад, морська лексика, спеціальна комп'ютерна лексика тощо). Від того, наскільки мінімалізованою буде можливість виникнення такого бар'єру, часто залежить ефективність терапевтичної взаємодії під час лікування. На нашу думку, медичні працівники без значного практичного досвіду повинні отримувати елементарні навички засвоєння різних за смисловим навантаженням блоків слів ще під час навчання. Надзвичайної важливості такі навички набувають під час спілкування із психологічно нестійкими пацієнтами, серед яких підлітки, пацієнти з невиліковними хворобами тощо. Водночас

зайве оперування вузькопрофесійною медичною лексикою може спровокувати смисловий бар'єр самими медичним працівником. У відповідь може виникнути неадекватна, непотрібна відповідь з боку психіки пацієнта. Стилистичні перешкоди можливі за умови неадекватності побудови висловлювань медичної сестри наявній комунікативній задачі, обстановці тощо (наприклад, психологічним особливостям людей або їх психологічному стану. Нерозуміння логіки висловлювань медичного працівника (медичний працівник послуговується складними логічними конструкціями, є непереконливим) може виникати в різноманітних ситаціях – розмова з заспокійливою метою (психопрофілактика) перед здійсненням різноманітних маніпуляцій, у тому числі й з апаратурою, пояснення методики й послідовності приймання ліків, правилами здоров'язберігаючих технологій тощо. З іншого боку пацієнт також може спричинити такий бар'єр, висловлюючись нелогічно.

Бар'єри соціально-культурних відмінностей можуть бути викликані через те, що пацієнт асоціюється з приналежністю його до професійної, національної, вікової чи групи за соціальним статусом, статтю.

Під час провадження комунікації медичного працівника та його підопічного цілком можливими можуть бути так звані перешкоди відносин. Особистість пацієнта або медика може викликати негативні емоційні стани, хоча часто навіть неможливим видається пояснити чи усвідомити їх причини. Як наслідок, емоції, які змушена з невідомих причин переживати людина, часто нашаровуються й на інформацію, яку вона передає під час спілкування.

Висновки. Повторимося, що С. Максименко вважає, що комунікативні бар'єри виникають як захисна реакція свідомості на повідомлення, яке передається в процесі провадження комунікації.

Не можна заперечити, що питання обміну інформацією в процесі провадження комунікації є комплексною, а тому відзначається складністю, оскільки засобами спілкування в цьому випадку виступає мова як складна і високодинамічна система. У межах нашого дослідження важливо відзначити: О. Кравченко, що мовну комунікацію розглядає як явище з високою концентрацією культурної специфічності. «Послуговування мовою, що протікає в середовищі осіб, які сформувалися в ідентичних соціокультурних умовах, воно являє собою культурний факт. За його характеристиками нам видається можливим розпізнати деякі важливі показники культурного буття суспільства в цілому та його окремого суб'єкта» [1, с. 85].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кравченко О. Формування професійної етики майбутніх медичних сестер: американський досвід / О. Кравченко // Порівняльна професійна педагогіка. – Черкаси, 2012. – № 1. – С. 82–87.
2. Максименко С. Д. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування) / С. Д. Максименко, М. М. Заброцький. – К. : Главник, 2005. – 112 с.
3. Приходько В. М. Методи формування комунікативної компетенції фахівців / В. М. Приходько // Проблеми безперервної освіти в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України : 36. наук. праць, 2004. – С.142–146.
4. Spitzberg В. Н. Interpersonal communication competence / В. Н. Spitzberg, W. R. Cupach. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : // <http://www.uky.edu/~drlane/capstone/interpersonal/competence.htm>.

УДК 378.062

Derkach M.E.,

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Korzh-Usenko L.V.

Doctor of pedagogical sciences, Docent of Department of Management of Education and Pedagogy of Higher School

PECULIARITIES OF PARTISIPATIVE APPROACH FORMATION IN THE MASTERS' TEACHING PROCESS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The essence, signs, features of the educational environment as a means of indirect pedagogical influence on students in higher education are considered. The principles, directions of the educational environment organization and students interaction with it on the basis of subject-subject interaction that promotes person's subjective position development and acquisition of educational, social and professional experience are defined.

Formulation of the problem. The success of democratic processes in education, in particular higher education, largely depends on the subject-subject relations development between teachers and students in the educational process, their interpersonal interaction on the basis of dialogue, cooperation, partnership. The cardinal change of social roles and positions, relations of teachers and students is caused by requirements of time, a new educational paradigm. According to modern philosophical approaches, the following processes take place in the world educational space: education acquires signs of continuous cognition; pupil, student becomes a seeker and producer of personal knowledge; the teacher performs the functions of the organizer of educational and pupils', students' cognitive activities,

the process of acquiring their own cognition experience; efficiency, humanistic orientation of the educational process are achieved in joint activities, positive students' interpersonal interaction in a community united by the purpose and objectives of the process, taking into account the uniqueness of the position, each individual culture. Thus, the question of studying the peculiarities of the formation process of a participatory approach in the teaching process of future teachers in higher education becomes relevant.

Analysis of current research. The problem of the educational environment importance for the educational process, its organization peculiarities are considered in studies on the philosophy of modern education (B.S. Gershunsky, E.M. Gusinsky, Y.I. Turchaninova, I.A. Zyazyun, G.L. Ilyin), psychology of management (V.S. Loznitsa, L.E. Orban-Lembrik), questions of humanistic education of pupils and cooperation pedagogics (Sh. O. Amonashvili, T.M. Malkovskaya, V.O. Sukhomlinsky, S. Frene), personality-oriented educational process (I.D. Bekh, E.V. Bondarevskaya, K. Rogers, I.S. Yakhimanskaya).

The purpose of the article is to consider the essence, features of the educational environment as a means of indirect pedagogical influence on students in higher education. Identify the principles, directions of the organization of the educational environment and students' interaction with it on the basis of subject-subject interaction, which contributes to the subjective position development of the individual and the acquisition of educational, social and professional experience.

Presenting main material. The formation process of a participatory approach in the teaching future teachers process in higher education is an educational field of counter-efforts of teacher and student and begins with the orientation of the educational process on the personality of each student, recognizing his highest value. This requires an open democratic view towards understanding the nature of teacher-student interaction, requires a restructuring of the internal system of teacher-student interaction from traditional to personal-developmental, in which the behavior of interacting parties becomes positively motivated, and the subject-personally significant.

The current requirements level for the teacher, if he is ready to work in new conditions, involves the author's educational programs creation, methodological culture development, organization of students' independent activities according to "human" and not only "technical" rules, the teacher's appeal to internal spiritual and moral structure personality, reflection possession. Reflection, different in form, content and quality – is a moral activity caused by the need to determine their own attitude to the spiritual side of the event, the actions of others or their own. The ability to stimulate such reflection is one of the main manifestations of pedagogical

skill, which is the ability to learn to doubt the correctness of the choice, to see the mistake, to look for ways to overcome it, to be able to predict at least verbally the maximum consequences of the decision. By stimulating reflection as introspection, the teacher helps the student to come to a dialogue with himself, to the inner communication of one self with another self, to awaken new, inner forces inherent in conscience. It is in this case that reflection is aimed at preserving and strengthening the individuality, at recognizing the right to be a person and to develop spiritually.

Skillful use by the teacher of such communicative techniques as “echo support” – repetition of the student’s last words; “Semantic echo” – repetition of one or two key words from the partner’s statement, “periphrasis” – repetition of what is said in their own words is very important. Empathetic listening is effective, the application of which requires observation from the teacher, the ability to enter into the rhythm of the interlocutor, to deeply understand his emotional state.

Empathic communication means convincing your communication partner that you understand his feelings, behavior, and the experience that underlies those feelings. To do this, the teacher needs to understand the psychological characteristics of people, to perceive flexibly, to understand “nonverbal behavior”.

Another method purpose, optimal self-affirmation – the search for a constructive solution, clarity and directness. It sets the partner up for mutual respect. The optimal statement is the ability to most effectively express their own opinion about the situation, to express their own attitude, without affecting the self-esteem of the interlocutor [1]. All these techniques set students up for a respectful, equal, constructive dialogue. Of great importance is the simultaneous attitude of the teacher, which helps to assert the student's own experience through techniques such as “criticism in the form of self-criticism”, recognition of the student’s right to error, productive questioning, moral support, advancement of trust, praise. Not the last role is given to pedagogical methods of stimulation of lines of interaction of partnership which will support partner behavior: a personal example of behavior of the teacher-partner, style of activity, a situation of focus on success, motivation of value of personal success, aspiration to balance.

In modern conditions of multilevel structure of higher education, the foundations of partnership between teacher and student must be built in the process of direct educational activities from the first days of stay at the higher educational institution. Training session with the inclusion of innovative forms and methods of teaching, the effectiveness and efficiency of which is determined by the form of interaction between teacher and student, is the main means to achieve this goal. At the same time, the variety of pedagogical technologies choice that exists

today in the modern educational space, makes it possible to change the nature of the relationship between a student and a teacher.

Conclusions. Thus, by organizing the educational environment at higher education and students' interaction with it, the teacher has the opportunity to indirectly influence the personality. In terms of the democratic civil society building in Ukraine, the educational environment at higher education, organized on the basis of subject-subject interaction of teachers and students, promotes their development as producers of scientific knowledge, their personal, social, professional experience in the educational process. The main principles and directions of organizing the interaction of students with the educational environment at higher education include: • providing external conditions conducive to the development of subject-subject interaction of teachers and students; • creating a socio-psychological, business atmosphere; • joint definition by students of rules, norms of educational and cognitive activity, behavior that regulates the educational process and their interpersonal interaction, • organization of various types of educational and cognitive activity as gaining experience.

LITERATURE:

1. Grynyova M.V. *Pedagogical technologies: theory and practice: teaching method. way.* Poltava: ASMI, 2006. 230 p.
2. Smirnova G.E. Methods of active group interaction. *School technologies.* №1. 1997. P. 94–99.

УДК: 378.091:004.65](477)

Денежніков С.С.,

кандидат філософських наук, старший викладач кафедри менеджменту
освіти та педагогіки вищої школи

Кривцова О.Б.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

ВИКОРИСТАННЯ ВЕЛИКИХ ДАНИХ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розгляду поняття «великі дані»; узагальненню основних етапів розвитку цього поняття; розгляду характеристик великих даних, технологій їх аналізу та практичному застосуванню в сфері вищої освіти.

Ключові слова: великі дані, BigData, аналіз даних, навчальна аналітика, learning analytics

Постановка проблеми. Вплив технологій на сферу вищої освіти стає помітним з кожним днем. Інноваційні цифрові технології допомагають в оптимізації різних процесів у викладанні, організації навчання, адмініструванні

закладу вищої освіти. Майбутнє вищої освіти також пов'язують із новими технологіями, що потенційно здатні змінити всю систему та наші уявлення про вищу освіту.

Але найважливішим чинником формування системи вищої освіти та інших областей в епоху цифровізації суспільства є великі дані. Під цим поняттям мається на увазі весь обсяг електронної інформації, яку генерують системи управління навчанням (англ. LMS, Learning Management Systems), бібліотеки, соціальні мережі та веб-сайти закладів вищої освіти [2; 3].

Збір, обробка та аналіз цих даних можуть дати представникам закладів вищої освіти цінні інсайти для покращення всіх процесів у сферах викладання, адміністрування та в інших галузях. Таким чином, актуалізується необхідність вивчення поняття та можливостей застосування «великих даних» у закладах вищої освіти України.

Аналіз актуальних досліджень. Проблематика «великих даних» та перспектива їх використання у контексті вищої освіти недостатньо досліджена у вітчизняній педагогічній науці. Цій проблемі присвячені роботи українських дослідників у сфері економіки, бізнесу, адміністрування. Окремо варто виділити внесок таких дослідників як О. В. Орлов, Л. Б. Самойленко, О. І. Піжук. У міжнародній науковій спільноті проблематика застосування великих даних у сфері вищої освіти займаються Ф. Лонг (P. Long), Д. Сіменс (G. Siemens), Б. Логіка (B. Logica) та багато інших.

Мета статті: визначення поняття «великих даних», узагальнення основних характеристик великих даних та процесу їх використання у контексті сфери вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Для початку звернемося до визначення терміну «великі дані» (англ. BigData) в Оксфордському англійському словнику. Великі дані визначаються як неймовірно великі обсяги інформації, які можуть бути проаналізовані для визначення паттернів, трендів та взаємозв'язків, особливо тих, що відносяться до сфери людської поведінки та взаємодії [7].

Термін «великі дані» також відноситься до складних і великих наборів структурованих або неструктурованих даних, які займають велику кількість пам'яті електронних носіїв. Згідно з джерелами, вперше даний термін був використаний в 1997 по відношенню до даних, для яких недостатньо ємності комп'ютерної пам'яті для їх обробки та зберігання [5].

З моменту появи першого визначення і до сьогодні область «великих даних» пройшла довгий шлях розвитку. У 1999 році у статті «Візуальне вивчення гігабайтних наборів даних у реальному часі» під авторством С. Брайсона, Д. Кенрайта, М. Кокса, Д. Елсворта та Роберта Хеймса великі дані були описані

таким чином: «Дуже потужні комп'ютери – благо для багатьох областей досліджень. Але разом з цим вони справжнє прокляття, оскільки швидкі обчислення дають величезні обсяги даних». Ф. Х. Діболд пише про феномен великих даних: «Останнім часом більшість областей науки зіткнулися з феноменом великих даних і змогли отримати з нього вигоду. Під великими даними розуміється стрімке зростання кількості (а іноді й якості) доступних та потенційно релевантних даних, які є результатом безпрецедентних досягнень у технології запису та зберігання даних».

Вчені Рендал Е. Брайант, Ренді Х. Кац та Едвард Д. Лазовська в роботі, присвяченій «великим даним» описують їх як: «Подібно до того, як пошукові системи змінили спосіб доступу до інформації, інші форми обробки великих даних можуть і будуть перетворювати діяльність підприємств, наукових дослідників, практикуючих лікарів, військових. Обчислення великих даних – це, мабуть, найбільша інновація області обчислень протягом останнього десятиліття. Ми тільки почали помічати її потенціал для збору, систематизації та обробки даних у всіх сферах життя».

На сьогоднішній день «великі дані» є предметом численних досліджень зарубіжних учених та проникли у всі сфери людського життя, починаючи від бізнесу та закінчуючи вищою освітою [1].

Говорячи про великі дані, не можна не згадати про їх характеристики (англ. dimensionsofBigData). На початку становлення науки про дані дослідники описали три рівні характеристик, що одержало назву 3V модель (англ. 3V model). Пізніше ця модель перетворилася на 5V з додаванням двох важливих пунктів. До них відносяться:

- **Обсяг (volume).** У контексті застосування у сфері вищої освіти дана характеристика означає весь великий обсяг інформації про студентів закладу вищої освіти, інформація про їх успішність тощо. Правильне використання цих даних допоможе отримати цінні інсайти для підвищення якості освіти, викладання, адміністрування.
- **Швидкість (velocity).** Висока швидкість появи та зміни даних дає можливість викладачам та адміністрації закладів вищої освіти вчасно отримувати актуальну інформацію про студентів для контролю їх успішності, коригування навчальних програм та інших цілей.
- **Різноманітність (variety).** Дані генеруються в різних видах джерел, а завдяки їх обробці за допомогою різних алгоритмів можна отримати відповіді практично на будь-які актуальні питання, пов'язані з освітнім процесом.

- **Достовірність (veracity).** Зібрані дані є максимально достовірними, що дозволяє робити висновки на підставі фактів без втручання людського фактору у прийняття рішень.
- **Цінність (value).** Ця характеристика говорить про те, що висновки, засновані на даних, мають цінність для всіх учасників освітнього процесу в ЗВО, починаючи від адміністрації і закінчуючи студентами.

Поетапний процес застосування великих даних отримав назву «Ланцюжок цінностей» (англ. ValueChain). Він був вперше описаний М. Портером [4] і поділений на основні фази:

- **Генерація даних.** Це найперший і найважливіший крок у ланцюжку цінностей. Дані генеруються із різних джерел. У випадку із установами вищої освіти джерелами можуть бути бази даних студентів, інформація із систем управління навчанням при дистанційній освіті.
- **Збір даних.** На цьому етапі дані збираються із зазначених вище джерел та готові до подальших дій з ними.
- **Передача даних.** Після генерації та збору даних вони передаються у спеціальні сховища для подальших обробки та аналізу.
- **Попередня обробка даних.** Вся зібрана інформація з різних джерел поки що не може бути джерелом цінних інсайтів, тому вона вимагає попередньої обробки для підвищення точності аналізу.
- **Інтеграція даних.** Усі дані об'єднуються в одну базу для полегшення роботи з ними на наступних етапах.
- **Очищення даних.** Отримані дані перевіряються на достовірність, повноту та актуальність.
- **Усунення надлишкових даних.** Деякі набори даних можуть містити повтори інформації, що впливає на якість аналізу та займає зайве місце у системах зберігання..
- **Зберігання даних.** Сучасні системи зберігання великих даних повинні мати здатність зберігати значні обсяги інформації, а також бути максимально захищеними.
- **Аналіз даних.** Після того, як дані зібрані та перевірені, настає час їх аналізу. Аналізом великих даних у галузі вищої освіти займається нова галузь – навчальна аналітика (англ. learninganalytics). Використання нових технологій навчальної аналітики дозволяє закладам вищої освіти оптимізувати всі процеси аналізу та отримувати актуальну інформацію для підвищення якості вищої освіти. Багато систем управління навчанням

пропонують спеціальні доповнення аналітики, що спрощують процес аналізу та надають дані в режимі реального часу.

- Візуалізація даних. На цьому етапі результати аналізу виводяться у вигляді графіків, діаграм та інших візуальних елементів, що спрощують розуміння цих результатів.

Після аналізу та візуалізації даних представники закладу вищої освіти можуть приймати рішення щодо освітнього процесу та інших сфер. Наприклад, можна зрозуміти причини проблем, зробити висновки та розробити ефективний план подальших дій [6].

Висновки. Великі дані та навчальна аналітика не тільки є актуальним полем для досліджень. Вони також відіграють істотну роль у формуванні майбутньої вищої освіти України та світу та у підвищенні її якості на всіх рівнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Орлов О. В. Великі дані у публічному управлінні: технології майбутнього [Електронний ресурс]. / Харківський регіональний інститут державного управління, Харків, 2016 рік. – Вип. № 1 / 2016 – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2016-1/doc/1/01.pdf>
2. Піжук О. І. Великі дані як основоположний драйвер цифрової трансформації економіки [Електронний ресурс]. *Економіка та держава*, Київ, 2019 рік Вип. 6.
3. Самойленко Л. Б. Можливості та проблеми застосування технологій Big Data вітчизняними компаніями [Електронний ресурс]. / *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. Київ: Дніпровський державний аграрно-економічний університет, 2018. Вип. №1 / 2018
4. Porter M. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. *The Free Press*, New York. 1980. P. 55-60
5. Press, G. (2013) A Very Short History of BigData [online]. URL: <http://www.forbes.com/sites/gilpress/2013/05/09/a-very-short-history-of-big-data>
6. Logica, B., & Magdalena, R. (2015). Using bigdata in the academic environment. *Procedia Economics and Finance*, 33(2), 277– 286. [https://doi.org/10.1016/s2212-5671\(15\)01712-8](https://doi.org/10.1016/s2212-5671(15)01712-8)
7. The Oxford English dictionary. URL: https://en.oxforddictionaries.com/definition/big_data

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті проаналізовано сутність поняття позитивного іміджу сучасного навчального закладу, виокремлено його структурні компоненти; обґрунтовано доцільність формування іміджу сучасного навчального закладу у контексті прийняття управлінських рішень з метою підвищення його конкурентоспроможності; визначено фактори, що визначають особливості формування іміджу закладу освіти.

Постановка проблеми. Проблема створення позитивного іміджу на сьогодні цікавить кожного керівника закладу освіти і має бути предметом цілеспрямованої роботи.

Варто зазначити, що позитивний імідж навчального закладу – це не лише добрі слова на його адресу, але й стійка наповнюваність класів, увага батьків, розвиток соціального партнерства і цілком конкретні матеріальні інвестиції. Саме тому кінцевою метою формування іміджу є підвищення конкурентоздатності навчального закладу.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема позитивного іміджу сучасного навчального закладу є предметом дослідження зарубіжних авторів – Л. Браун, П. Берд, Ф. Тейлор, А. Файоль, вітчизняних дослідників – А. Панасюк, А. Пелих, Т. Кизилова. Активізувалась увага дослідників до питань іміджу навчального закладу в педагогіці – М. Борисенко, Н. Голота, Н. Казакова, Л. Карамушка, М. Левіт, О. Павленко, В. Шепель та ін. Дослідники вивчають питання зв'язків закладу освіти із громадськістю, шляхи створення та розвитку іміджу.

Аналіз досліджень з окресленої проблематики свідчить про актуальність упровадження іміджевої політики в закладах освіти та необхідність підготовки керівників до цілеспрямованої роботи щодо створення та розвитку іміджу школи.

Мета статті: проаналізувати сутність поняття позитивного іміджу сучасного навчального закладу та розкрити особливості його формування.

Виклад основного матеріалу. Створення іміджу за своєю психологічною сутністю є процесом двосторонньої взаємодії, в якому активну роль відіграє як навчальний заклад, імідж-образ якого створюють, так і громадськість, яка

сприймає цей імідж. Дослідження свідчать, що приблизно 70% учнів і їх батьків роблять свій вибір під впливом створеного навчальним закладом позитивного іміджу. Тому цілком природно, що в усьому світі навчальні заклади ретельно формують, зберігають і удосконалюють свій імідж [5, с. 10].

Основні показники іміджу – це популярність, репутація, швидкість реагування на соціальне замовлення, надійність, конкурентоспроможність [1, с. 56].

«Імідж» (англ. image) у буквальному розумінні – образ. Сучасний словник іномовних слів тлумачить імідж «як цілеспрямовано сформований образ (будь-якого явища, предмета), що вирізняє його певні ціннісні характеристики і котрий покликаний здійснити емоційно-психологічний вплив на людину з метою популяризації, реклами» [3, с. 14].

Сучасні навчальні заклади, особливо приватні, розуміють значення іміджу освіти й самі працюють над цим. Здебільшого імідж навчального закладу складається з тих самих складових, що й реклама товару: привабливий індивідуальний підхід, навчання декільком іноземним мовам, запрошення до викладання викладачів з-за кордону, можливість закордонного стажування тощо. Але більшість загальноосвітніх навчальних закладів бачать власний імідж у стабільному, якісному навчальному процесі [3, с. 17].

Проблема іміджу сучасного навчального закладу – це проблема пошуку, розробки та застосування управлінських та психолого-педагогічних, пізнавальних та емоційних, раціональних та художніх засобів створення позитивного образу закладу, відображення в ньому внутрішніх, сутнісних смислів, змісту та завдань, особливостей його діяльності.

Поняття іміджу навчального закладу включає дві складові:

- інформаційну, яка представляє собою образ організації, який склався в свідомості населення;
- оціночну, яка відображає якісну оцінку населенням діяльності навчального закладу [2, с. 8].

Структура іміджу включає такі компоненти:

1. Імідж послуг – уявлення людей про особливі характеристики, які, на їх думку, мають послуги навчального закладу.
2. Внутрішній імідж організації – це уявлення співробітників про свій навчальний заклад. Основними детермінантами внутрішнього іміджу є культура шкільної організації та соціально-психологічний клімат.
3. Імідж керівника.
4. Імідж персоналу [1, с. 109].

Існують певні фактори, що визначають особливості формування іміджу сучасного закладу освіти (див. рис.1).

ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ІМІДЖ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

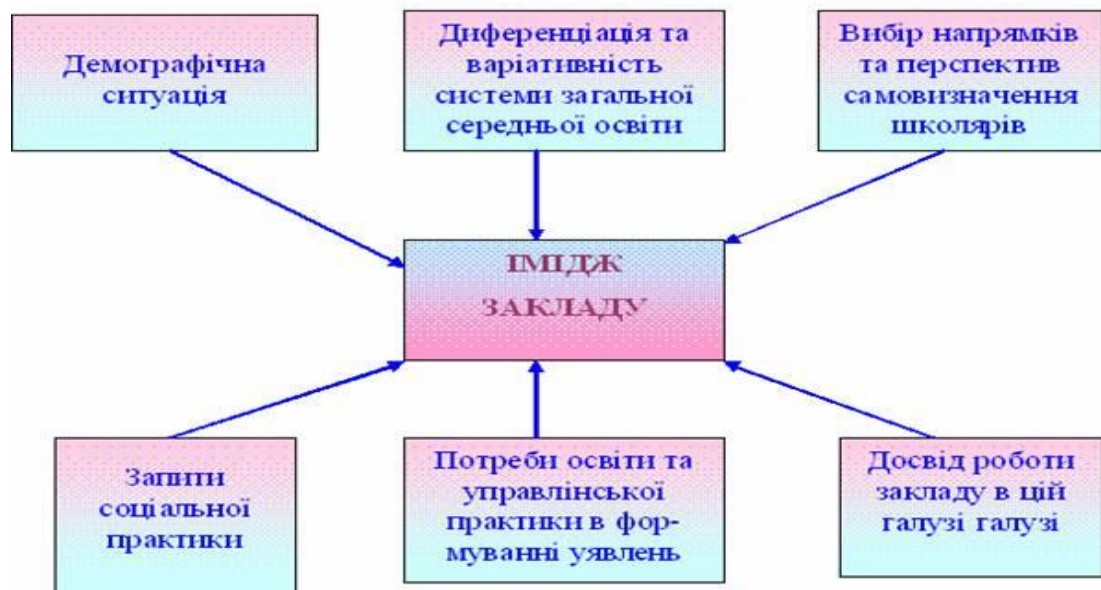

Рис. 1. Фактори, що впливають на формування іміджу сучасного навчального закладу [4, с. 15].

Важливо розуміти, що імідж освітньої установи як сучасний образ може бути сформований лише у випадку надання якісних послуг споживачу. Створений імідж освітнього закладу може стати своєрідним показником рівня розвитку всього закладу, свідченням зрілості і професіоналізму всього колективу, високого рівня та креативності методичної роботи в школі [1, с. 116].

Висновки. Імідж сучасного навчального закладу – це складне явище, що включає імідж послуг, імідж персоналу, імідж керівника, а також внутрішній імідж навчальної організації. Розуміння особливостей цих структурних компонентів дозволяє свідомо та цілеспрямовано формувати позитивний імідж сучасних закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андриенко Е. В. Социальная психология : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е. В. Андриенко ; под ред. В. А. Сластенина. – М. : Академия, 2000. – 264 с.
2. Баранова В. А. Имидж личности как социально-психологическое явление / В. А. Баранова // Магистр. – 1994. – № 2. – С. 7–9.
3. Грейліх О. Психологія формування іміджу викладача вищого навчального закладу / О. Грейліх // Гуманітарний вісник. – 2007. – № 19. – С. 14–21.

4. Донская Л. Ю. Психологические условия формирования имиджа преподавателя высшей школы : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.07 – «Педагогическая психология» / Л. Ю. Донская. – Ставрополь, 2004. – 21 с.
5. Зуєвська І. Критерії ефективності позитивного іміджу школи / І. Зуєвська // Директор школи. – 2006. – № 2 (386) – С. 10–13.

УДК 373.5.07 (477)

Корж-Усенко Л. В.,

Доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи

Гриненко С. О.,

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті окреслено основні трансформаційні зміни в теорії управління закладами загальної середньої освіти в Україні на сучасному етапі, пов'язані передусім із переходом від теорії внутрішньошкільного управління до теорії освітнього менеджменту.

Постановка проблеми. На сучасному етапі стрімкі та докорінні реформаційні перетворення у вітчизняній галузі освіти, невід'ємним напрямом яких є управління закладами загальної середньої освіти, спрямовані на забезпечення її життєздатності в нових умовах, що спонукає до ґрунтовного наукового осмислення відповідної проблематики.

Аналіз актуальних досліджень. Протягом останніх десятиліть спостерігається зростання інтересу українських науковців до теорії управління закладами освіти загалом та загальної середньої освіти зокрема, свідченням чого є дослідження О. Адаменко, Ю. Беха, О. Боднар, Н. Васиньової, К. Гораш, А. Дмитрієва, Г. Єльнікової, Л. Калініної, Д. Козлова, О. Козлової, В. Крижка, О. Мармази, В. Маслової, Л. Назаренко, Л. Пшеничної, З. Рябової, І. Ситар, Є. Тунік, Є. Хрикова, В. Шаркунової та ін.

Мета статті: окреслити основні трансформаційні зміни в теорії управління закладами загальної середньої освіти в Україні на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Проблема управління закладами загальної середньої освіти завжди була у центрі уваги видатних просвітителів, громадських діячів, науковців та педагогів-практиків, свідченням чого є спадщина Ю. Бабанського, П. Каптерєва, А. Макаренка, М. Пирогова,

В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін., більшість з яких не лише мали досвід викладання у школах, а й керівництва ними. Водночас здійснений синхронний аналіз доводить, що українська теорія управління значно відставала від загальносвітових тенденцій, що в основному було обумовлено тривалим відокремленим існуванням вітчизняного наукового дискурсу у межах радянської ідеології. Проте усвідомлення важливості теоретичної розробки відповідної проблематики призвело до розвитку школознавства як галузі педагогічної науки, яка розробляла теорію організації шкільної справи і виявляла закони її управління.

Аналіз джерел доводить, що у 80-ті роки ХХ століття відбулось формування теорії внутрішньошкільного управління, відповідно до якої об'єктом управління став педагогічний процес – складна динамічна система з такими важливими елементами, як цілі, зміст, процес і результати навчання й виховання, спрямовані на всебічний розвиток особистості. Саме у цей період було визначено закономірності і принципи внутрішньошкільного управління (Ю. Конаржевський [1]); обґрунтовано особистісний, функціональний (процесуальний), проблемно-функціональний, дослідницький підходи до внутрішньошкільного управління [6]; запропоновано управлінський цикл, що включав такі функції, як аналіз, планування, організація, контроль, регулювання (Т. Шамова [7]).

В цілому ж, як наголошують дослідники, категорія «внутрішньокільного управління» розглядалася в науковій літературі з позицій: цілісної, динамічної, соціально-педагогічної системи (що включає керуючу і керовану підсистеми, тобто має організаційну структуру); процесу управління як доцільної діяльності (яка за допомогою аналізу, планування, організації, контролю та регулювання забезпечує впорядкування і вдосконалення освітнього процесу, а також функціонування і розвиток школи); процесу як безперервної послідовності дій (що мають циклічний характер і здійснюються управлінцями, в результаті яких змінюється керований об'єкт); цілеспрямованого впливу керуючої системи на керовану для досягнення поставлених цілей; суб'єкт-суб'єктної взаємодії керівника школи та інших учасників освітнього процесу щодо переходу системи в більш якісний стан [6].

Варто підкреслити, що у становленні і розвитку теорії управління закладами загальної середньої освіти значну роль відіграла практика внутрішньошкільного управління, основні висновки якої слугували орієнтиром розвитку теорії. Виходячи з потреби практичної діяльності, вимог часу, вчені пропонували нові структури, зміст, технології управління, розробляли вихідні

положення систем управління школою в нових умовах. Однак цілісної концепції управління закладом загальної середньої освіти так і не було розроблено.

У кінці XX століття активізувалась розробка питань інноваційного управління школою в умовах урізноманітнення типології закладів освіти, управління якістю освіти та соціально-психологічних аспектів управління. Зокрема, було здійснено численні спроби створення моделей інноваційного управління, що включали такі основні компоненти, як мета, завдання, принципи, загальні методи управління, критерії його ефективності, функціональні обов'язки суб'єктів управління, показники результативності. Так, Т. Давиденко та Т. Шамова розробили основи інноваційного управління в умовах розвитку школи (реалізація яких дозволяла підвищувати його ефективність), довели необхідність створення умов для розвитку і самовизначення кожного учня, запропонували комплекс заходів для підвищення педагогічної майстерності вчителів, розкрили механізм стимулювання роботи всіх учасників педагогічного процесу [7].

У 90-ті роки XX століття в теорії і практиці управління закладами освіти активно напрацьовувалися нові підходи, що вимагало оновлення шляхів здійснення їх соціально-психологічних функцій. До таких підходів дослідники відносять: аксіологічний, адаптивний, акмеологічний, інтегративний, кваліметричний, кластерний, мотиваційний, програмно-цільовий, мотиваційний, випереджаючий, ресурсний, рефлексивний, синергетичний, структурно-діяльнісний, людиноцентристський та ін. [6].

Водночас у педагогічних словниках і довідниках з'явилися поняття «внутрішньошкільний менеджмент», «освітній менеджмент», «педагогічний менеджмент» та ін. Широкого ж розповсюдження теорії освітнього та педагогічного менеджменту в загальній теорії управління закладами загальної середньої освіти в Україні отримали від початку XXI століття. Крім того, активно почала застосовуватися методологія системного підходу, що спонукало адаптацію на практиці ключових ідей теорії та технологій менеджменту до управління закладами освіти, зокрема відбувався пошук інноваційних засобів керівництва закладами загальної середньої освіти та його складових.

Ми цілком солідарні з дослідниками (Д. Козлов, О. Мармаза та ін.), які наголошують, що до сфери освіти менеджмент як наука про управління увійшов із запізненням. У той час як у провідних країнах Заходу потреба у професіоналізації управлінців закладів освіти почала усвідомлюватись ще у 1960-ті роки, у нашій країні це сталося тільки після здобуття незалежності [3]. Теоретики і практики управління закладів освіти сходяться на думці про вагому роль професійної підготовки менеджерів у розвитку теорії управління. Адже

означені кроки сприяли розширенню дослідницької проблематики на початку ХХІ століття, зумовили появу наукових шкіл, видання монографій, наукових часописів, підручників та навчально-методичних посібників, проведення наукових заходів з актуальних проблем управління та підготовки менеджерів освіти [3].

Роботи Л. Даниленко [4], Л. Карамушки [4], В. Лунячек [2] та багатьох інших дослідників достатньою мірою розкривають сутність освітнього менеджменту та зміст діяльності менеджера освіти, узагальнюють основні напрями наукових досліджень у педагогічному менеджменті. У контексті розвитку теорії управління закладами загальної середньої освіти в перше десятиліття ХХІ століття варто відзначити роботу І. Ситар, яка зосередилась на ґрунтовному аналізі знакових досліджень, присвячених відповідній проблематиці, як-то: управлінню виховною роботою у школі; інформаційному забезпеченню управління; науковим основам управління; формуванню управлінської компетентності керівників шкіл, посадових осіб у сфері освіти, підвищенню її рівня та подальшому безперервному розвитку протягом всієї діяльності тощо [5].

У цілому до основних напрямів досліджень у сфері управління закладами загальної середньої освіти на початку ХХІ століття варто віднести: наукові, концептуальні засади управління; основи державно-громадського управління; застосування окремих технологій для вдосконалення управління; управління якістю освіти, аналітико-експертною діяльністю, виховною роботою; інформаційне забезпечення системи управління; психологічні аспекти керівництва діяльністю педагогічних колективів; компетентнісний підхід; управлінська, інноваційна культура керівників; професійна підготовка керівників шкіл та інших управлінців у сфері освіти. Крім того, в теорії управління відбулось утвердження філософії «взаємодії», «співробітництва», «рефлексивного управління».

Висновки. Таким чином, якщо у 1980-ті роки відбувалося узагальнення досвіду організації та керівництва роботи школи, то зі здобуттям державної незалежності було створено основи теорії внутрішньошкільного управління. Для цього ж періоду характерне використання основних положень менеджменту з урахуванням специфіки діяльності закладів загальної середньої освіти, пошук шляхів вдосконалення системи внутрішньошкільного управління в світлі вимог, що висувалися суспільством до удосконалення освіти. Саме використання теорії менеджменту в управлінні закладами загальної середньої освіти на початку ХХІ століття дозволило зробити процес управління більш обґрунтованим, доцільним, а також організовувати педагогічну діяльність вчителів на основі усвідомлення ними її значущості і прагнення до отримання високих результатів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конаржевский Ю. А. Менеджмент и внутришкольное управление. – Москва : Центр «Пед. поиск», 2000. – 224 с.
2. Луначек В. Е. Педагогічний менеджмент. – Харків, 2015. – 512 с.
3. Мармаза О. Тезаурус теорії управління у контексті професійної підготовки майбутнього керівника закладу освіти / О. Мармаза, Д. Козлов // Витоки педагогічної майстерності. – 2018. – Вип. 22. – С. 124–129.
4. Освітній менеджмент / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – Київ : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
5. Ситар І. В. Розвиток теорії та технологій наукового управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні (1991–2016 роки) : дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) : спец. 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою» (011 Освітні, педагогічні науки) / І. В. Ситар. – Київ, 2018. – 223 с.
6. Цибульникова В. Е. Становление и развитие теоретико-методологических основ внутришкольного управления в отечественной педагогике : дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / В. Е. Цибульникова. – Москва, 2010. – 220 с.
7. Шамова Т. И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т. И. Шамова, Т. М. Давыденко. – Москва : Центр «Пед. поиск», 2001. – 384 с.

УДК 376:004

Поздняков С.В.,

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Скоробагатьська О.І.

Кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи

ДИНАМІЗМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається динамізм соціально-економічних перетворень в нашій державі, зростання ролі особи в цих процесах, гуманізація і демократизація громадських відносин, інтелектуалізація праці і людської діяльності, що спонукає підняти сферу освіти на якісно новий рівень підготовки менеджерів освіти до професійної діяльності.

Постановка проблеми. Вища школа у всі часи відігравала роль вихователя інтелігенції, творця кадрів, здатних розвивати професійну діяльність, розширювати її, а не тільки відтворювати соціальний досвід,

перетворювати і створювати нові знання і цінності. Проте ця соціальна функція вищої школи – виховання творчої особи – девальгувалася і втрачалася в ході стихійного розвитку, що не спирається на науково обґрунтовану стратегію, сам інститут вищої школи бюрократизувався, втрачаючи свої творчі функції на шляху підготовки менеджерів освіти до професійної діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі теоретичних засад підготовки менеджерів освіти до професійної діяльності присвячено ряд робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Формуванню лідерських якостей та організаційних якостей майбутніх студентів менеджерів та факторний підхід в освітньому та виховному процесу останніх належить науковий доробок Л. Кравченко [3] та Ю. Лутфулліна [5]. Питання розвитку мотивації професійної діяльності менеджерів, етичний кодекс менеджера та методичні аспекти підготовки майбутніх менеджерів організації освітлені в роботах Л. Мутіліної [6], М. Ксенофонтової [4] та Ю. Галайко [1]. Гуманізацію професійної підготовки майбутніх менеджерів розглядає І. Герасимова [2].

Мета статті – проаналізувати динамізм соціально-економічних перетворень в процесі підготовки менеджерів освіти до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Тривалий час ситуація характеризувалася підготовкою стандартних фахівців із стандартних правил. Серед своїх достоїнств наша «знаннєцентрована» вища школа завжди вважала фундаментальність підготовки, стабільність і ґрунтовність програм і якось зовсім випустила з уваги, що у світі головним конкурентоздатним ресурсом давно вже стала не інформація, а творчість, здатність створювати знання. Технократичне мислення – погляд на людину як на навчальний, програмований компонент системи, як на об'єкт найрізноманітніших маніпуляцій, а не як на особу, для якої характерна не лише самодіяльність, але і свобода по відношенню до можливого простору, – вичерпало свої можливості і стає гальмом розвитку людини.

Перед освітою завжди стояла, а нині є найбільш гострою дилема: людина і суспільство, людина і світ. З одного боку, орієнтація на особу, на індивідуальність, на самобутність і унікальність. Але людина живе у світі. Тому друга сторона дилеми – це соціальний розум, соціальне замовлення. Зараз ставиться акцент на те, щоб освіта йшла від людини, через людину, але не можна людину замкнути на самій собі. Тому права Л. Мутіліна, яка стверджує, що орієнтація в освіті має бути не чисто особова, а особово-соціальна. Це означає наступне: людина в системі освіти виступає як мета, а усе інше – засоби. Тому має бути баланс між колективним і індивідуальним, особою і індивідуальністю, гуманізмом і технократизмом, творчістю і технологіями [6, с. 153].

Ми вважаємо, що в сучасних умовах найбільш адекватною на практиці є гуманістично-прагматична ідея. В умовах переходу до цивілізованого ринку і демократичного суспільства найбільш перспективною в розвитку освіти є концепція освіти упродовж усього життя людини. Сутнісними характеристиками цієї концепції є гнучкість, різноманітність, доступність в часі і просторі. Подібна освіта, окрім необхідності адаптації до змін в професійній діяльності, перетворюється на процес безперервного розвитку людської особистості, знань і навичок, а також здібності виносити судження і робити різні дії. Вона забезпечує людині розуміння самої себе і довкілля, сприяє виконанню її соціальної ролі в процесі трудової діяльності і життя в суспільстві. Головною цінністю освіти, особливо вищої, стає розвиток в людині потреби і можливостей вийти за межі того, що вивчається, здатності до самореалізації творчого потенціалу, спрямованості на саморозвиток і самоосвіту впродовж усього життя. Таке представлення діаметрально міняє підхід до освіти, особливо в його прогностичній інтерпретації: не система жорстко детермінованих освітніх установ, по суті, нав'язувана людині і що обмежує свободу вибору, а людина, що свідомо вибирає індивідуальну освітню траєкторію відповідно до своїх інтересів і здібностей, що визначають її освітні потреби. Назріла необхідність глибоких змін в цілях, змісті, методах і формах, структурі підготовки фахівців. Система освіти повинна забезпечити різноманітність навчальних курсів, органічний зв'язок між різними видами освіти, між професійним досвідом і підвищенням кваліфікації, що дозволить адекватно вирішувати проблеми, пов'язані з розривом між попитом і пропозицією на ринку праці.

Особова орієнтація освіти не означає ігнорування її суспільно-державної значущості. У зв'язку з цим важливо встановлювати і простежувати конкретні зв'язки і взаємовплив соціально-економічної, соціокультурної сфери і сфери освіти, а самі ці зв'язки повинні носити чітко виражений прогностичний характер, оскільки саме освіта визначає майбутній стан усіх сторін життя суспільства. При усіх змінах система освіти ніколи не втратить свого одвічного призначення, пов'язаного з формуванням і розвитком знань, умінь і навичок. Але і в цьому плані потрібні корінні зміни. Знання має найвищу цінність для розвитку людини, якщо воно формується як проблемне, згідно з вираженням Ю. Літфуліна, як питальне; об'єктивно і суб'єктивно незавершене знання створює надійну основу для розвитку творчих начал в людині, бажання мислити і діяти. Від суб'єктивно нового знання – до знання об'єктивно нового – через процес проблемно організованого навчання [5, с. 23].

Вирішення протиріччя між парадигмами, цілями освіти і практикою, здійснення основного принципу діяльності сучасної школи – принципу розвитку

особистості – стає нереальним, якщо не забезпечити школу фахівцями, які могли б професійно виконувати це завдання. При цьому актуальним залишається твердження, існуюче в педагогіці з незапам'ятних часів: тільки особа може виховати особу. Природно, реалізація принципу розвитку – розвитку особистості школяра і необхідності розвитку самої школи – зачіпає усіх людей, пов'язаних з школою. Але найбільша відповідальність і навантаження в процесах оновлення об'єктивно лягають на керівників – менеджерів освіти [3, с. 60].

Поняття «менеджер» все ширше входить в діловий ужиток. Ще порівняно недавно воно різало слух, здавалося копіюванням, некритичним запозиченням термінології з ідеології і практики управління Заходу. Сьогодні це поняття стає звичним, часто вживається замість слова «керівник». Зміна термінології не випадкова, воно пов'язане з подоланням стереотипів мислення догматичного соціалізму, коли світовий досвід управлінської практики ігнорувався. У вітчизняній літературі переважали критичні оцінки теорії і практики капіталістичного менеджменту, які хоча і визнавали окремі позитивні моменти, але, в цілому, створювали негативний фон в суспільній свідомості. Перехід до нових соціально-економічних відносин по-новому гостро поставив проблему управлінських кадрів [1, с. 15].

Поняття «менеджер» передусім асоціюється з новим типом керівника, однією з характерних рис якого є наявність базової професійної управлінської освіти. Це положення в рівній мірі відноситься і до системи управління освітою. За багато років в нашому суспільстві склалося уявлення про управління як про непрофесійну область діяльності і про управлінців як про людей, яких не треба спеціально готувати до цієї діяльності. Керівниками шкіл, як правило, ставали кращі учителі або чийсь висуванці. Краще, що вони могли зробити, так це спочатку перенести свою предметну діяльність на управління школою, а потім шляхом набуття практичного досвіду, проб і помилок, отримання окремих знань на курсах підвищення кваліфікації, використовуючи свою інтуїцію, досягали того, що називали професіоналізмом, фактично підміняючи його соціальною досвідченістю і функціоналізмом. Згідно знеособленої теорії управління директор - це набір посадових функцій [2, с. 14].

Цілісна концепція підготовки менеджерів освіти в педагогічному університеті на основі інтеграційно-розвиваючого підходу як особливої форми пізнавальної і практичної діяльності і уявлення про творчу управлінсько-педагогічну природу діяльності майбутнього фахівця включає:

1. Обґрунтування професійної підготовки менеджерів до творчої управлінсько-педагогічної діяльності в якості цілісної соціально-педагогічної системи з інтеграційними процесами, що протікають в ній, і рівневою організацією,

зі змістом, що включає методологічну, теоретичну, технологічну і практичну підготовку. Системна діяльність студентів відбиває процес вирішення навчальних завдань, є комплексом взаємозв'язаних видів діяльності: навчально-пізнавальною, навчально-практичною, самостійною - і здійснюється на 4-х рівнях, набуваючи на 3-4 рівнях характеру навчально-творчої діяльності евристичного і дослідницького типів, проходить у своєму розвитку три етапи: професійно-пропедевтичний, професійно-змістовний, професійно-дослідницький.

2. Багаторівневу систему проектування цілей, змісту освіти і навчання, представлену таким чином:

- на концептуальному рівні моделлю розвитку фахівця – менеджера освіти – стилем діяльності, що розуміється як співвідношення особових особливостей з об'єктивними вимогами діяльності і специфікою об'єкту управління, виражається у формі фінальних цілей професійної освіти, які фахівець повинен уміти вирішувати після завершення професійної підготовки;
- на організаційному рівні навчальним планом – комплексним планом освіти і розвитку особистості, в якому інтегрований зміст освіти представлений як організаційна система на основі застосування методу створення оптимальних дидактичних систем;
- на змістовному рівні інтеграційною навчальною дисципліною – дидактичною одиницею змісту освіти і його проблематизацією через систему навчальних проблемно-пізнавальних завдань.

3. Технологію навчання творчої управлінсько-педагогічної діяльності – комплексний інтеграційний процес управління розвитком суб'єктів діяльності за рішенням навчальних проблемно-пізнавальних завдань, здійснюваний за допомогою вибору і послідовної реалізації дій і припускаючи розвиток умінь і здібностей особи до творчої діяльності за умови організації взаємодії учасників по ходу вирішення проблем, яка має своїм результатом якість самоорганізації викладача і самоменеджменту студента.

4. Творчий стиль діяльності – інтеграційну характеристику максимально ефективного прояву особового профілю суб'єкта творчої управлінсько-педагогічної діяльності через відповідні професійні функції, що виступають способами особової самоорганізації і самореалізації, а також в якості мотиваторів самоменеджменту керованої організації – критерій результативності системи підготовки менеджерів освіти до творчої

управлінсько-педагогічної діяльності, що проявляється через систему показників [4, с. 28].

Висновки. Інтеграційно-розвиваючий підхід до навчання як процесу управління, заснований на принципах цілісності, ієрархічності і керованості, є основою, яка об'єднує різноякісні структурні елементи в єдину системну освіту, дозволяє розглядати управління як механізм, за допомогою якого відбувається навчання організованим діям; він покладений в основу проектування технології підготовки майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності. Розвиток має на увазі поетапний рух від діяльності під керівництвом до самостійного навчання, від нього – до самонавчання і саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галайко Ю.А. Методична система математичної підготовки майбутніх менеджерів організації: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ю. А. Галайко ; Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2018. 20 с.
2. Герасимова І. Г. Гуманізація професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери: Автореф. дис... канд. пед. наук / І. Г. Герасимова. Київ, 2012. 19 с.
3. Кравченко Л. Формування лідерських та організаторських якостей студентів як майбутніх менеджерів освіти *Імідж сучасного педагога: науково-практичний освітньо-популярний журнал* / Полтавський держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка; гол. ред. Н. Білик. Полтава: ТОВ "Асмі", 2017. № 7/8. С. 57–62.
4. Ксенофонтова М.М. Етичний кодекс менеджера. *Вісник Сумського національного аграрного університету: науковий журнал* / ред. кол. : В.І. Ладика, А.М. Салогуб, Ю.І. Данько та ін. Суми: Сумський нац. аграрний ун-т, 2013. Вип. 5 (56). С. 27–31.
5. Лутфуллин Ю. Факторный подход в образовательном и воспитательном процессах будущих спортивных менеджеров. *Теория и практика физической культуры*. 2019. № 4. С. 21–25.
6. Мутіліна Л. Деякі питання розвитку мотивації професійної діяльності менеджерів. *Соціальна психологія*. 2009. № 6(38). С. 154–159.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ

Стаття присвячена дослідженню сутності та складових інноваційного розвитку у галузі вищої освіти. В роботі розкрито визначення поняття інновацій з урахуванням досліджень вітчизняних та світових науковців. Виділено основні принципи та етапи інноваційного розвитку. Встановлено, що інноваційний розвиток є складним, динамічним, ризикований процесом, який спрямований на наближення параметрів функціонування вищої освіти до сучасних вимоги суспільства.

Постановка проблеми. Насьогодні освіта є одним із головних показників, за яким вимірюється рівень розвитку країни, народу загалом та спільнот окремо. Саме від якості та рівня розвитку освіти залежать благополуччя людини, становище духовності та культури в суспільстві, темпи економічного, політичного, науково-технічного та соціального прогресів. У цьому контексті особливої уваги потребують питання гарантії високої якості освітніх послуг закладами, які здійснюють підготовку фахівців, у зв'язку з чим у більшості вищих навчальних закладів відбувається інноваційний розвиток та впровадження інноваційних технологій.

Аналіз актуальних досліджень. Обумовлюється динамічними перетвореннями в системі вищої освіти, які пов'язані з підвищенням якості освіти на ринку освітніх послуг, комп'ютеризацією навчання, впровадженням нових методів і форм організації навчальної діяльності у закладах вищої освіти.

Мета статті. Визначити особливості інноваційного розвитку в галузі вищої освіти задля актуалізації можливостей використання позитивного досвіду в сучасних умовах реформування вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Категорія «інновація» здебільшого трактується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях.

Важливо зазначити, що у світовій та вітчизняній науковій літературі немає однозначного визначення цього поняття. Однак, саме поняття “innovation” вперше з'явилося в наукових дослідженнях XIX ст. і означало введення деяких елементів однієї культури в іншу. У сучасному світі ним активно послуговуються в різних галузях знань діяльності, особливо у сфері вищої освіти.

У педагогіці поняття «інновація» вживають у таких значеннях:

- форма організації інноваційної діяльності;
- сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання і навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти;
- зміни в освітній практиці;
- комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень;
- результат інноваційного процесу.

З цим пов'язані і значні розбіжності у тлумаченні поняття «інновація», що спричинено неоднаковим баченням їх авторами сутнісного ядра, а також радикальності нововведень.

У науковій літературі дослідники трактують поняття «інновація» у багатьох варіантах, так наприклад, англійські вчені Е. Роджерс і Р. Агарвала-Роджерс розуміють інновацію як ідею, метод або об'єкт, що сприймаються індивідом як нові [6, 162].

Польські дослідники Я. Домбровський та І. Коладкевич інновації розглядають з урахуванням трьох головних параметрів: галузі, якої вони стосуються, методу впровадження та об'єкта змін, які вони викликають. При цьому сам процес створення інновацій, на їх думку, повинен урахувувати реалізацію трьох фаз, що йдуть одна за одною: відкриття (виникнення нової ідеї), перше її використання, розповсюдження використання і впровадження ідей і рішень [3, 131].

В.А. Барінова під інновацією розуміє «новацію у будь-якому вигляді (винахід, метод, явище), при цьому вона зазначає, що «...інноваціям властива науково-технічна новизна, тому важливо відрізнити інновації від несуттєвих змін продуктів та технологічних процесів, їх компонентів» [2, 9-13].

На законодавчому рівні термін інновація визначається у Законі України «Про інноваційну діяльність» як новостворена (застосована) і (або) вдосконалена конкурентоздатна технологія, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Розгляд альтернативних визначень поняття «інновація» дозволяє стверджувати, що незалежно від того, до якого підходу схилиються автори, вони єдині у тому, що генеральною метою їх створення та розповсюдження є модернізація.

Інноваційний розвиток освіти спирається на напрями розвитку освіти і на спеціально розроблені принципи, на підставі яких повинні відбутися системні зміни, що забезпечують його доступність, якість, безперервність та інвестиційну привабливість. Серед них можна виділити:

- принцип випереджаючого розвитку освіти, означає мобільну переорієнтацію системи освіти на підготовку людини до життя в швидко змінних умовах інтенсивного розвитку соціальних і економічних процесів і нової якості життя;

- принцип проектування інноваційного розвитку (підходи до інновацій в освіті повинні бути інноваційними для системи освіти; що припускає розробку та реалізацію вже в даний час проектів, направлених в майбутнє, на стійкий довготривалий розвиток освіти) [4, 11-21];

- принцип відвертості освіти і суспільної участі (досягнення суспільної згоди, на основі якої влада, суспільство, бізнес, громадські організації і професійно-педагогічне співтовариство приймають на себе зобов'язання по сумісному просуванню в Україні інноваційних освітніх процесів;

- принцип безперервності освіти (безперервна освіта людини протягом всього його життя є чинником мобільності суспільства, його готовності до прогнозованих змін);

- принцип стратегічного інвестування (головною конкурентною якістю людини стають його знання і компетенції, соціальна та професійна мобільність, уміння ініціювати або підтримувати інноваційні технології виробництва та управління, прогресивні процеси соціального розвитку, активно включатися в їх реалізацію) [7, 65].

Важливо зауважити, що здебільшого інновації розуміються у двох аспектах: як явище та як процес. У першому випадку інновація являє собою будь-яку цілеспрямовану зміну технології управління, що орієнтується на заміну її елементів для прискорення, пом'якшення або поліпшення виконання поставлених завдань. У другому, технологічному аспекті інновація розглядається як процес, що включає стадії її розробки, впровадження, засвоєння і стабільного ефекту.

Інноваційний процес починається з виявлення необхідності змін на певних ділянках освітнього процесу у вищій школі, що відбувається завдяки аналітичній роботі спеціалізованих наукових організацій, органів управління освітою, керівників вищих навчальних закладів, науково-педагогічних колективів.

У педагогічній інноватиці, як і в загальній теорії інноватики, сформувалася схема поділу інноваційного процесу на етапи, яка отримала назву «життєвий цикл нововведення».

Перший етап характеризується зародження нової ідеї, виникнення нової концепції нововведення. Умовно його можна назвати етапом відкриття, який, як правило, є результатом фундаментальних і прикладних наукових досліджень або життєвого «осияння».

Наступним етапом є винахід. На цьому етапі відбувається створення нововведення, тобто втілення нової ідеї у певний об'єкт, матеріальний чи духовний проект - зразок.

На третьому етапі відбувається реалізації нововведення. Суть його, як правило, полягає у практичному застосуванні, коригуванні, доопрацюванні нового засобу. Завершується етап отриманням стійкого ефекту від нововведення, після чого воно існує автономно [5, 276].

Четвертий етап характеризується такою особливістю як “результат” і має назву - розповсюдження нововведення (зрілість). Суть його полягає у широкому впровадженні, дифузії (проникненні) в нові галузі (освітні заклади). Наступний етап це насичення в конкретній галузі. Нововведення освоює багато людей в усіх сферах педагогічного й управлінського процесів. Саме тоді воно втрачає свою новизну (рутинізація нововведення). Цей етап може завершитися появою альтернативного нововведення або поглинанням його ефективнішою системою.

Шостий етап спаду (криза, фініш) характеризується вичерпаністю можливостей застосування нововведення в нових умовах, галузях.

Останній етап має назву іррадіація (лат. irradiare - сяяти, випромінювати) нововведення. Цей етап притаманний не кожному нововведенню. Йдеться про те, що з рутинізацією нововведення не зникає як таке, а модернізується й відтворюється, нерідко значно відчутніше впливаючи на розвиток навчально-виховного закладу.

Кожен етап інноваційного процесу вимагає певної організації робіт і застосування відповідних методів. Організаційні форми при цьому повинні максимально відповідати обраним методам і можливостям виконавців.

Висновки. Беручи до уваги все зазначене вище, можна сказати, що інновації в освіті - це актуально значущі нововведення, які виникають на основі різноманітності ініціатив і нововведень, що стають перспективними для еволюції освіти, позитивно впливають на розвиток всіх форм і методів навчання.

Інноваційний розвиток є складним, динамічним, ризикований процесом, який спрямований на наближення параметрів функціонування вищої освіти до сучасних вимоги суспільства.

Інноваційна діяльність у галузі вищої освіти є основою оновлення вищих навчальних закладів, чинником розвитку освітніх систем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» (*Law of Ukraine "About innovative activities"*) (2002). Retrieved from: <https://www.zakon.rada.gov.ua/>
2. Бочарова Ю.Г. (2017) Інноваційна інфраструктура: сутність, значення та класифікація. Вісник Інфраструктура ринку 9, 9-13 (Bocharova Y.G (2017) Innovation infrastructure: essence, meaning and classification. Bulletin of Market Infrastructure 9, 9-13)
3. Домбровський Я. (2005) Інноваційна практика польських підприємств. Вісник Центр інновацій та розвитку. 5, 131. (Dombrovskui J. (2005) Innovative practice of Polish enterprises. Bulletin Center for Innovation and Development. 5, 131)
4. Лазарев В. С. (2004) Педагогическая инноватика: объект, предмет и основные понятия, 4, 11–21. (Lazarev V.S (2004) Pedagogical innovation: object, subject and basic concepts, 4, 11–21.)
5. Nicholls A. (1983) Managing Educational Innovations, 276 p.
6. Роджерс Э., Агарвала-Роджерс Р. (1980) Коммуникации в организациях, 162. (Rogers, E., Agarwala-Rogers, R. (1980) Communication in Organizations, 162.)
7. Сірий Є. В. (2019). Інноваційний розвиток освіти в Україні: розгортання проблеми та засадницькі орієнтири. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка 11, 65. (Siruy E.V (2019). Innovative development of education in Ukraine: problem development and basic guidelines. Bulletin of Kyiv National University. Taras Shevchenko 11, 65.).

УДК 378.091.59(1-87)

Уманська Т. А.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті проаналізовано сутність понять студентського самоврядування, системи управління студентською організацією, обґрунтовано зарубіжний досвід даного самоврядування.

Постановка проблеми. Проблема розвитку студентського самоврядування на даний момент є дуже актуальною, так як здебільшого для цього використовується досвід радянських часів, що значно гальмує його повноцінний розвиток.

Аналіз актуальних досліджень. Питання розвитку студентського самоврядування за кордоном і впровадження європейської практики студентського самоврядування на вітчизняному ґрунті знайшли розгляд у роботах В. Щербаченко, Т. І. Бондар, Т. Б. Буяльської, І. В. Василенко, Н. Яковець, М. О. Карпуленко, Н. А. Костіної, А. В. Підгаєцької, Е. Адамчук, К. Хиц, А. Василюк, С. Крецік, Б. Жечовська, С. Касьянова, А. Карвацкі, І. Ковчина, К. Корсак, З. Новачик, К. Павловський, Р. Пахоцінський, А. Пельчар. Дослідники вивчають тенденції розвитку, питання сутності студентського самоврядування у вищих школах Європи, роблять акцент на змінах у законодавстві та їх впливі на розвиток самоврядування молоді. Аналіз досліджень із окресленої проблематики свідчить про актуальність упровадження досвіду студентського самоврядування в формуванні лідерських якостей майбутніх фахівців.

Мета статті: проаналізувати досвід зарубіжного досвіду студентського самоврядування за кордоном для подальшого використання його в розвитку національного самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Студентське самоврядування – це форма державного управління, за якої студенти на рівні навчальної групи, факультету, університету, курсу навчання, спеціалізації, студмістечка, інших структурних підрозділів університету мають право самостійно приймати рішення щодо внутрішнього управління. Основною метою студентського самоврядування є передусім створення умов для самореалізації молоді в інтересах особистості та розвитку лідерських якостей молоді. В європейських університетах вони не тільки виступають представниками, а й активно представляють інтереси студентів у всіх питаннях, виступають посередниками між керівництвом університету та студентським колективом і забезпечують їхню ефективну комунікацію [3].

Велике значення в педагогічній науці має вивчення зарубіжного досвіду організації студентського самоврядування з метою висвітлення аспектів, які можуть зацікавити керівництво університету та студентського самоврядування в Україні [1].

Можна констатувати, що ситуація в окремих країнах у цьому відношенні різна. У скандинавських країнах студенти досить добре представлені в університетських радах і комісіях. Студенти Швеції мають три місця в керівному органі університету – як і викладачі, але зазвичай у такій раді 20-25 осіб.

Головним є те, що студентське самоврядування в Європі не залежить від адміністрації університету чи міністра освіти. Бельгійські студентські спілки отримують фінансування від університетів, а у Швеції студенти сплачують конкретну суму безпосередньо органам самоврядування. Багато європейських

студентських спілок отримують фінансування від своїх урядів. Деякі також заробляють, надаючи молоді різні послуги[2].

Студентське самоврядування як структурна складова університетського самоврядування в Німеччині є соціально-правовою формою управління студентськими та університетськими справами в межах компетенції, визначеної рамковим законом про вищу освіту, реалізує її на основі ініціативної діяльності [6]. Звідси випливає, що воно є одним із найважливіших засобів, за допомогою яких відбуваються процеси демократизації діяльності університету.

Мета організації та розвитку студентського самоврядування в сучасних університетах у Німеччині – дієздатна правова, самовиховна студентська організація, спосіб представляти та захищати інтереси студентів, впливати на освітню політику у вузі, уряди федеральних земель.

Принципи студентського самоврядування в Німеччині: цілепокладання; орієнтація на соціальні проблеми студентів; багатогранність лідерської діяльності; автономія; демократія; добровільність; мультикультуралізм; інтеграція; співробітництво; діяльність; комунікабельність.

Також велику роль у роботі відіграє мотивація, яка спонукає молодь до дій. Мотивом участі в даному самоврядуванні може бути вдосконалення умов навчання, якості освіти, надання соціальних та сервісних послуг тощо. Мотивом може виступати і почуття успіху в досягненнях від реалізованих культурно-спортивних проектів[7].

Датські студенти мають сильний вплив на функціонування університету. Важко назвати точну кількість студентів у радах університетів, але в Орхуському університеті, наприклад, двоє з одинадцяти членів Ради є студентами. Студенти також займають половину рад і комісій на різних рівнях інституту. Відповідно до закону, що регулює освіту в Данії, університети зобов'язані виділяти певну суму коштів для студентського самоврядування.

Органи студентського самоврядування норвезьких університетів є відносно впливовими, оскільки мають гарантоване представництво в усіх університетських радах та комісіях, а також отримують гарантоване фінансування залежно від кількості студентів, які вони представляють[5].

Студентська спілка Гельсінського університету (ГУ) має давню історію – існує з 1868 р. За стільки років свого існування вона зуміла вирішити багато проблем. По-перше, Спілці вдалося забезпечити повну фінансову незалежність від університету. Вона має власний бюджет, більша частина якого складається з доходів так званої бізнес-групи при Спілці, і лише невелика частина студентських внесків.

За рахунок бюджету Студентська спілка ГУ створила діючу мережу практично всебічної соціальної підтримки студентів. Студенти, які приїжджають сюди на навчання з різних куточків країни, мають можливість орендувати дешеве житло, харчуватися в недорогих кафе, користуватися медичними послугами в спеціальних центрах та отримати юридичну консультацію. На всіх рівнях управління університетом представники Студентської спілки становлять одну третину, а це означає, що вони можуть реально впливати на прийняття рішень. І треба сказати, що така ситуація на рівні всієї країни: у фінському законодавстві є спеціальний закон про студентське самоврядування, який надає їй багато прав, аж до можливості впливати на політику у країні. [2].

Польські студентські підрозділи самоврядування можуть чинити прямий тиск на адміністрацію університету та визначати розмір оплати в університеті. Водночас вони не бояться цього робити, адже фінансова та юридична незалежність від адміністрації додає їм надзвичайної сміливості[4].

Студентське самоврядування у Великобританії дає багато шансів потрапити до політики. Має надзвичайну систему студентського самоврядування, яка діє на рівні коледжу та університету. Є студентські спілки різного роду, уряди та ради. Учасникам самоврядування університету Великобританії не доводиться тіснитися в окремих приміщеннях, які відведені керівництвом: для комплексної реалізації всіх студентських ідей керівництво університету виділяє не лише окреме приміщення, але окреме містечко. Головна мета британського кандидата при вході до студентської спільноти – не соціальне забезпечення та вільний час, а політична кар'єра.

На відміну від британських студентів, французькі не хочуть іти в політику, бо вже вважаються при владі. Тож вони об'єднуються в асоціації та синдикати.

Організаційні принципи студентського самоврядування в університетах США базуються на конституції штату, оскільки структурна структура студентського самоврядування повністю відтворює структуру держави та специфіку поділу влади на виконавчу, законодавчу та судову[2].

Висновки. Аналіз даної теми дозволив зробити висновок, що студентське самоврядування за кордоном є способом залучення студентів до соціально бажаної діяльності для розвитку їхньої суспільної активності, ініціативи, самостійності, форм інтеграції творчої діяльності в освітній політиці університету, в економічній, соціальній та культурній сфері студентського життя, умова засвоєння культурних цінностей, засвоєння її досягнень і подальшого відтворення[1]. Даний досвід є дуже цінним для нашої країни, так як національний розвиток самоврядування ще тільки починається.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акиншина, И.Б., Исаев И. Ф. Студенческое самоуправление в вузах Германии: традиции, опыт, модели : монография / И.Б. Акиншина, И.Ф. Исаев. – Белгород : ИД «Белгород» НИУ «БелГУ», 2014. – 176 с.
2. Непомящий А. А. Студенческое самоуправление [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://masters.donntu.org/2014/fknt/nepomyaschiy/ind/index.htm>. – Дата звернення: 05.11.2021.
3. Студентське самоврядування разом з вами та для вас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univ.kiev.ua/news/374>. – Студентське самоврядування разом з вами та для вас. – Дата звернення: 25.10.2021.
4. Студенческое самоуправление за рубежом [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://kursoviki.com.ua/studencheskoe-samoupravlenie-za-rubezhom>. – Студенческое самоуправление за рубежом. – Дата звернення: 01.11.2021.
5. Сырцова Е.Л. Студенческое самоуправление как фактор развития автономности студентов [Электронный ресурс]. – URL: http://www.rae.ru/snt/?section=content&op=show_article&article_id=2478.
6. Hochschulrahmengesetz vom 26. Januar 1976 // Bundesgesetzblatt I. S. 185
7. Richter, M.: Zur Güte von Beschreibungsmodellen – eine erkenntnistheoretische Untersuchung, Ilmenau, 2009.

УДК 371.2: 17.022.1

Чекуріна І.О.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті висвітлено проблему обґрунтування соціально-економічних передумов виникнення потреби та запровадження дистанційної освіти як форми навчання.

Постановка проблеми. Закриття закладів дошкільної, загальної середньої та вищої освіти через стримування поширення пандемії COVID-19 у 191 країні світу призвело до того, що 1,57 млрд учнів і студентів (90 % світового контингенту) були змушені навчатися дистанційно. З одного боку, така ситуація зберігала людей від ризику захворіти на COVID-19. З іншого, карантин викликав нові виклики перед закладами освіти, а також органами управління освітою на місцевому і національному рівнях.

Постали такі виклики як, як організація ефективного дистанційного або змішаного навчання, адаптація освітньої політики до вимог сьогодення,

посилення фінансового забезпечення закладів освіти, модернізація їх матеріально-технічної бази тощо.

Аналіз актуальних досліджень. Освітня теорія та практика має значні напрацювання з проблеми підготовки майбутніх учителів, формування їхньої педагогічної майстерності, професійної компетентності педагога, модернізації педагогічної освіти (В. Андрущенко, І. Богданова, О. Гузій, М. Євтух, Е. Карпова, Л. Кондрашова, О. Пехота та ін.); наукове обґрунтування дистанційного навчання в закладах вищої освіти значною мірою розвивалося під впливом досліджень О. Андреева, В. Бикова, В. Бондаренка, Кухаренка Н. Морзе, Є. Полат, О. Спіріна, ін.).

Мета статті – висвітлити проблему обґрунтування соціально-економічних передумов виникнення потреби та запровадження дистанційної освіти як форми навчання.

Виклад основного матеріалу. Одним із сучасних напрямків розвитку й удосконалювання системи освіти на всіх рівнях є використання інноваційних педагогічних технологій на базі комп'ютерних телекомунікацій. Активно цей процес здійснюється в системі дистанційного навчання як перехід до поступового удосконалення навчально-інформаційної діяльності зв'язаний з характерними концептуальними принципами дистанційного навчання, що дозволяють назвати його комплексом технологій 21-го століття. На думку освітніх експертів, основним принципом такого навчання стане орієнтація на особистість та її потреби [4].

Інформатизація українського суспільства передбачає випереджальний розвиток галузі професійно-технічної освіти, де основному, формується кадровий фундамент соціально-економічного прогресу, закладається майбутнє досягнень і розвитку суспільства в цілому.

Наразі є необхідність у створенні певної інформаційної системи, когнітивної інфраструктури, яка забезпечуватиме трансляцію потреб виробництва в систему освіти, буде спонукати її до формування змісту нових ідей і знань відповідно до потреб сучасності.

Нові технології навчання ґрунтуються на відповідних законодавчих актах: закон «Про Національну програму інформатизації», указ Президента «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» тощо.

Серед важливих передумов впровадження системи дистанційного навчання освіти в різні країни в закладах вищої освіти зазначено такі [4, с. 180]:

- поліпшення якості навчання;
- потреба студентів у вдосконаленні знань, умінь та навичок;
- переваги нових інноваційних педагогічних технологій;
- зростаючий попит на нову форму навчання;
- можливість постійної взаємодії викладачів та студентів;
- скорочення витрат на реорганізацію освіти;
- зменшення штату адміністративного персоналу.

Як наслідок зазначених передумов – в кінці 1997 року в 108 країнах світу діяло близько 1100 навчальних закладів, що мали форму дистанційного навчання, використовуючи яку, кількість тих, хто отримав вищу освіту, в 1997 р. навчання, складала близько 51 млн. фахівців, в 2000 р.– 90 млн., а за прогнозами на 2024 р. 120 млн. фахівців, але, у результаті поширення світом коронавірусної хвороби SARS-CoV-2, яка у 2020 році охопила увесь світ ця цифра перевищує 660 млн фахівців.

В нашій країні суттєвими передумовами дистанційного навчання стала Концепції розвитку дистанційної освіти (2000), в якій наголошувалось на тому, що розвиток системи освіти в Україні має сприяти оновленню змісту навчання і методів викладання. Такі напрямки реформи почав здійснювати Український центр дистанційної освіти (сьогодні – Український інститут інформаційних технологій в освіті) з 2001 року. Також вдосконалення та адаптація української освіти до стандартів Євросоюзу також сприяє впровадженню дистанційного навчання в українських ЗВО [3].

Бурхливий розвиток новітніх технологій розширює можливості для всіх учасників освітнього процесу щодо упровадження в форми, методи та засоби дидактичного процесу технологій дистанційного навчання. Сучасні тенденції підготовки конкурентоспроможних фахівців у закладах вищої освіти відображенні в документах: закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Професійний стандарт «Вчитель початкової школи закладу загальної середньої освіти», Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні тощо [1].

Висновки. Вважаємо, що в системі вищої педагогічної освіти ця проблема постає особливо гостро, адже майбутній педагог має бути здатним адаптувати учнів до соціального середовища та співіснування в нових реаліях соціума бути компетентним в нових інноваціях, займати активну соціальну позицію соціально активним. У зв'язку з цим у педагогічній спільноті виникають запитання, як саме реалізувати після запровадження карантину в Україні та організації освітнього процесу засобами дистанційного навчання. Система

освіти потребує нових підходів до підготовки майбутніх спеціалістів, які володіють теоретичними знаннями з фаху і практичними вміннями [2].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акімова О. М. Підготовка майбутніх учителів до здійснення дистанційного навчання учнів початкової школи з особливими освітніми потребами/ О. М. Акімова // Збірник наукових праць. -Сєверодонецьк, 2020. т. Вип. 5 (98):Духовність особистості: методологія, теорія і практика.-С.6-15.
2. Багно, Ю., Сергійчук, О., Ткаченко, Л., & Хмельницька, О. (2020). Педагогічні аспекти впровадження дистанційного навчання у ЗВО. InterConf, (19). вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/3469>
3. Волярська О. С. Теорія і практика освіти дорослого економічно активного населення України в контексті європеїзації. Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи. 2018. Вип. 1. № 14. С. 51 – 62.
4. Кухаренко В. М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання : посібник / В. М. Кухаренко. – Київ: Міленіум, 2019. – 307 с.

УДК 357/354

Шепеленко А.О.,

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Козлова О.Г.

Кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи

ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

Стаття присвячена розгляду тренінгових технологій як засобу формування конфліктологічної культури менеджера закладу вищої освіти як різноманітного і складного явища, що дозволяє віднести його до ціннісно-значущих характеристик соціального буття. Феномен конфліктологічної культури менеджера закладу вищої освіти дозволяє простежити зв'язок економічних, соціальних і культурних параметрів через сутнісні характеристики індивіда. Конфліктологічна культура менеджера є тією частиною духовної та матеріальної культури, яка сукупно відображає досягнення людини на певному етапі розвитку.

Постановка проблеми. Ефективність професійної діяльності менеджера освіти залежить від багатьох чинників: характеру професійного середовища, рівня професіоналізму, наявності розвиненої професійної культури. Серед них значне місце належить умінню вирішувати професійні конфлікти. Невирішений конфлікт робить негативний наслідок на результативність професійної

діяльності: в результаті професійних конфліктів втрачається 15% робочого часу, продуктивність праці скорочується на 16%. Конфліктогенність професійного середовища носить об'єктивний характер, що підтверджується філософсько-соціологічною і психологічною традиціями пояснення конфлікту як носителя протиріч, джерела розвитку і вдосконалення соціальних систем. Для реалізації професійної діяльності в конфліктогенному середовищі фахівцеві потрібна відповідна професійна культура як спосіб життєдіяльності в конфліктних ситуаціях і конфліктах у взаємодії з суб'єктами професійної діяльності і як спосіб подолання особових криз.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі тренінгу як засобу формування конфліктологічної культури сучасного менеджера освіти присвячено ряд робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Практичні аспекти професійної підготовки менеджерів та основні критерії професійного потенціалу сучасного менеджера висвітлені в роботах О. Кобилянського [2] та М. Лазарева [4]. С. Стражко [6], В. Ягоднікова [7], О. Остапченко [5] та О. Губенко [1] у своїх наукових розвідках акцентують увагу на тренінгові як організаційній формі та засобі формування конфліктологічної культури майбутнього менеджера освіти.

Мета статті – проаналізувати сутність тренінгу як засобу формування конфліктологічної культури сучасного менеджера освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасний менеджер має бути підготовлений не лише реалізовувати професійні завдання в умовах конфліктогенного професійного середовища, але і перетворювати його з метою попередження негативних конфліктів, а також бути готовим до «оптимального результату» з професійних особових криз як бар'єрів на шляху до професійної культури. Менеджер освіти, попереджаючи конфлікти з підлеглими, змінює суперечливу систему атестації працівників; учитель, попереджаючи конфлікти з учнями з приводу оцінки, організовує спільну оцінну діяльність з учнями; співробітник муніципальної служби, попереджаючи конфлікти з громадянами, встановлює зручний для відвідувачів графік прийому; співробітник митної служби, попереджаючи конфлікти в процесі процедури догляду громадян, використовує гуманні прийоми переконливої дії – це реалізація в професійній діяльності творчого способу професійної конфліктологічної діяльності менеджера освіти у взаємодії з конфліктогенним середовищем [2, с. 230].

Практика свідчить, що випускники вищої школи не готові до перетворюючої конфліктологічної діяльності у взаємодії з предметними і соціальними підсистемами професійного середовища, що виражається в недостатньому розвитку у них професійно важливих якостей, які забезпечують фахівцеві орієнтування в складній ситуації професійної взаємодії, оцінку

значущості об'єкту конфлікту, управління негативними емоційними станами, дія на опонента, виконання застережливих або вирішуючих конфлікт дій.

Цільова заданість професійної конфліктологічної підготовки фахівців обмежується спрямованістю тільки на гуманізацію міжособових стосунків між суб'єктами професійної діяльності, тоді як перетворююча конфліктологічна діяльність по зміні конфліктогенного професійного середовища залишається без уваги. Конфліктологічна культура як вид професійної культури менеджера освіти в якості мети професійної конфліктологічної підготовки не розглядається і як педагогічна категорія не описується [5, с. 68].

В якості педагогічного засобу і умови розвитку компонентів конфліктологічної культури розглядаються тільки міжособові конфліктні ситуації і конфлікти. Внутрішньоособові конфлікти студентів – майбутніх фахівців і фахівців, що навчаються, що виникають в процесі конфліктологічної підготовки, і їх вирішення як механізми становлення досліджуваної грані професіоналізму менеджера освіти не отримали цілеспрямованого вивчення. В той же час в психології конфлікту вважається визнанням положення про родовий взаємозв'язок конфліктів на усіх рівнях його прояву (Н.І. Алешкін, Є.Ш. Доценко, Н.В. Гришина, К. Рустам) як відображення діалогічності психіки людини (М.М. Бахтін, Б.Ф. Ломів).

Професійна конфліктологічна підготовка фахівців повинна вибудовуватися на ідеї внутрішньоособового конфлікту, згідно якої усередині-особові конфлікти тих, хто навчається повинні розглядатися в якості інтерпсихічної основи процесу професійної конфліктологічної підготовки, педагогічне управління якими створить умови для розвитку конфліктологічної культури менеджера освіти як цілісності [1, с. 50].

Таким чином, можна стверджувати, що в теорії і практиці професійної конфліктологічної підготовки фахівців у ЗВО і післядипломній освіті склалися певні передумови для розгляду конфліктологічної культури менеджера освіти як категорії, для розробки відповідної моделі, з'ясування механізму і умов розвитку конфліктологічної культури менеджера освіти в процесі професійної конфліктологічної підготовки. Проте очевидна необхідність визначення цільової спрямованості професійної конфліктологічної підготовки менеджерів освіти, методологічних основ, методичного забезпечення процесу формування конфліктологічної культури менеджера освіти як мети професійної конфліктологічної підготовки у ЗВО і післядипломній освіті [3, с. 8].

Конфліктологічна культура менеджера освіти як педагогічна категорія відбиває цільову спрямованість процесу професійної конфліктологічної підготовки. Суть конфліктологічної культури менеджера освіти полягає в

характеристиці професійно важливих конфліктогенних якостей, сприяючих професійній перетворюючій конфліктологічній діяльності. Конфліктологічна культура менеджера освіти як цілісність включає інтегральні компоненти: «конфліктологічна компетенція» як сукупність знань про професійний конфлікт і пов'язані з ним явища, визначальна конфліктологічна діяльність менеджера освіти, що пізнає; «конфліктологічна готовність» як сукупність конфліктогенних властивостей і якостей в основних сферах психіки, визначаюча конфліктологічну регулятивну діяльність менеджера освіти; «конфліктологічна компетентність» як система конфліктологічних умінь по управлінню конфліктом, визначаюча конфліктологічну комунікативну і перетворюючу діяльності менеджера освіти [7, с. 22].

Педагогічними передумовами формування конфліктологічної культури менеджера освіти виступають тенденції гуманізації і гуманітаризації професійної освіти, конкретизації і широкопрофільності професійної підготовки фахівців; Державний освітній стандарт вищої освіти, цикл загальнопрофесійних гуманітарних дисциплін, що включає, і дисципліну «Конфліктологія» у блоці спеціальних дисциплін для спеціальностей «Соцуправління навчальним закладом», «Менеджмент»; теорія і практика професійної конфліктологічної підготовки для ряду спеціальностей: дослідженість педагогічних процесів формування компонентів конфліктологічної культури фахівців педагогів, менеджерів тощо.

Концепція формування конфліктологічної культури менеджера освіти в процесі професійної підготовки включає ряд ідей:

1) основною є ідея професіоналізації гуманітарної підготовки менеджера освіти, що дозволяє забезпечити міждисциплінарний підхід до формування конфліктологічної культури менеджера освіти;

2) ідея формування цілісної конфліктологічної культури менеджера освіти (становлення конфліктологічної культури менеджера освіти в процесі професійної підготовки ефективно при опорі на конфліктогенні властивості індивідуальності того, хто навчається, при стимулюванні і вирішенні внутрішньоособових конфліктів того, хто навчається, з тим, щоб вони активізували його прагнення до управління професійним конфліктом і самоврядуванню в ньому);

3) ідея формування конфліктологічної культури менеджера освіти на основі конфліктогенного освітнього середовища, що створюється з метою реалізації позитивних функцій конфлікту, в якій педагогічні можливості реально виникаючих і модельованих в педагогічних цілях конфліктних ситуацій і

конфліктів дозволяють тому, хто навчається займати певну конфліктну позицію);

4) ідея про зміну конфліктних позицій менеджера освіти (керований – самокерований – керівник), що навчається;

5) ідея структуризації процесу формування конфліктологічної культури на основі природи виникнення і логіки розвитку конфліктної ситуації, при якому у тих, хто навчаються формуються професійно важливі якості відповідно до закономірностей виникнення, усвідомлення, ініціації, управління і вирішення професійного конфлікту [4, с. 160].

Модель формування конфліктологічної культури менеджера освіти забезпечується педагогічною технологією. Статична модель процесу включає склад підструктур:

- 1) початковий стан – мета – засіб – умови – результат;
- 2) діяльність того, хто навчається – діяльність викладача;
- 3) теоретична конфліктологічна підготовка – прикладна конфліктологічна підготовка;
- 4) формування конфліктологічної культури – саморозвиток конфліктологічної культури.

Динамічна модель є трьома основними етапами:

- 1) формування навчальної конфліктологічної діяльності і на її основі формування конфліктологічної компетенції;
- 2) формування навчально-професійної конфліктологічної діяльності і на її основі формування конфліктологічної готовності;
- 3) формування професійної конфліктологічної діяльності і на її основі формування конфліктологічної компетентності [6, с. 210].

Висновки. Технологія, заснована на цій моделі, включає номенклатуру цілей і завдань формування і саморозвитку конфліктологічної культури, систему діагностичних засобів моніторингу розвитку конфліктологічної культури, педагогічні засоби і умови, що забезпечують успішність реалізації технології, засоби рефлексії тих, хто навчаються і викладача по формуванню-розвитку конфліктологічної культури менеджера освіти в процесі професійної конфліктологічної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Губенко О.В. Тренінг готовності школярів до розв'язання навчальних творчих задач. *Обдарована дитина*. 2005. № 4. С. 45–57.
2. Кобилянський О.В. Практичні аспекти професійної підготовки менеджерів з безпеки життєдіяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал* / М-во освіти і науки, молоді та спорту України,

- Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка; [редкол.: А.А. Сбруєва, М.О. Лазарєв, В.І. Лозова та ін.]. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. № 3 (5). С. 221–232.
3. Кузьміна Т. І. Семінар-тренінг для вчителів "Психологічне здоров'я вчителів. Як допомогти вчителю зберегти своє здоров'я та подолати стрес". *Психологічна газета*. 2010. № 13, липень. С. 6–10.
4. Лазарєв М.О. Основні критерії професійного потенціалу сучасного менеджера в контексті теорії творчої самореалізації. *Теорія та практика магістерської підготовки менеджерів освіти: монографія* / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка; за заг. ред.: О.Г. Козлової, М.О. Лазарєва. – Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. С. 148–171.
5. Остапченко О. Тренінг риторичної майстерності: навчальна гра-змагання "Ораторський турнір". *Українська мова й література в сучасній школі*. 2013. № 6. С. 64–71.
6. Страшко С.В. Тренінг як організаційна форма навчально-виховної роботи. *Методика викладання природничих дисциплін у вищій і середній школі. XVIII Каришинські читання : міжнародна науково-практична конференція, (26-27 травня 2011 р., м. Полтава): збірник наукових праць* / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Полтавський національний педагогічний ун-т ім. В.Г. Короленка ; Ін-т педагогіки НАПН України та ін.; [редкол.: М. І. Степаненко, Р. А. Сітарчук, В. І. Лагно та ін.]. – Полтава : [Астроя], 2011. С. 209–211.
7. Ягодникова В.В. Як підготувати тренінг. *Шкільному психологу. Усе для роботи*. 2010. № 8. С. 21–23.

УДК 37.015.31:502

Kybenko A.S.,

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

PRACTICAL RECOMMENDATIONS FOR THE FUTURE TEACHER'S REFLECTIVE POSITION FORMATION IN THE VOCATIONAL EDUCATION PROCESS

The article clarifies the essence of a reflective position of the future teacher in the vocational education process. Methodological approaches to the practical activities aimed at the future teacher's formation reflective position in the vocational education process are determined.

Formulation of the problem. Scientific and technological progress, socio-economic transformations in the world and the processes of human community

development involve a radical renewal of the education system, methodology and technology of educational activities. Today, educated is only one who has learned to learn, who has learned to adapt and change; who realized that security is not based on knowledge itself, but on the ability to obtain it. Variability, trust in dynamic (not static) knowledge – this is the only reasonable goal of education in the modern world. Indeed, the world is changing and continues to change extremely quickly, in such conditions, human life is associated with a constant search for themselves, their place in the world, with a willingness to solve new, previously unknown problems. The target of the teacher's activity at the present stage is not the transfer of the amount of "ready knowledge", but the creation of conditions for students to master the methods of obtaining them and for the formation of students' values to continuous self-education.

Therefore, it is important today to develop reflexive position of the future teacher in the professional education process.

Analysis of current research. Analyzing the scientific pedagogical literature, we can conclude that the problem of the reflective position formation of the teacher is important for scientists and practitioners dealing with vocational education. Reflection is considered as a way of meaningful existence and human activity (O. Anisimov, I. Bulychev, G. Shchedrovitsky, V. Rozin, V. Slobodchikov). Thanks to reflection, a person consciously designs, implements and analyzes individual and joint activities (N. Alekseev, A. Karpov, I. Kolesnikov, I. Ladenko, S. Stepanov). The issue of forming a reflexive position in a teacher who works in the system of developmental learning and focuses on the development of the child's personality is relevant (T. Belozertseva, B. Drobyshevsky, V. Slastenin). Thus, the solution of the researched problem of designing practical activities aimed at forming a reflective position of the future teacher in the vocational education process is actual nowadays.

The purpose of the article is to clarify the essence of a reflective position of the future teacher in the vocational education process. To determine methodological approaches to the designing practical activities aimed at forming a reflective position of the future teacher in the vocational education process.

Presenting main material. Analysis of the facts obtained in the monitoring process the organization of training sessions for teachers, monitoring the effectiveness of teacher training, interviews with teachers about the reflection nature and its role in professional activities, vocational education questionnaires, revealed such contradictions.

First, the reflexive position is the teacher's integral feature, which focuses on the development of the individuality of each child, the need for the formation of

which is justified in the scientific pedagogical literature. In the conceptual foundations of the education system there are seven blocks of the vocational education content, focused on the formation of teacher's professional competence, one of the seven blocks – the formation block of his reflective culture. Moreover, according to E. Nikitin [3], this block is pervasive and should permeate all blocks of pedagogical education, but attention to this problem in the professionals practice in the vocational educational system is limited.

Second, the concepts of “reflection” and “reflexive position” are commonly used concepts in the pedagogical environment (a rare lesson or seminar where these concepts are not used), but teachers do not have a theoretical knowledge system about the essence of the phenomena they denote, about the role and functions of reflection in life and professional activity.

Thirdly, in the teacher's professional activity it is necessary to comprehend processes and results of pedagogical work (the educational employment analysis, comprehension of the successes or shortcomings reasons of the conducted lesson, registration of a portfolio, preparation for certification), but teachers carry out this work on intuitive level, without conscious application of various reflexive strategies.

Fourth, the teacher's new professional role – the educational process manager – involves managing the individual development processes of each student and is based on the teacher's ability to understand and take into account not only their own position but also the position of all participants in the educational process. Unfortunately, teachers have an insufficient level of reflexivity to make management decisions in the uncertainty of educational reality.

These contradictions have necessitated the search for organizational and pedagogical conditions that ensure the teacher's reflexive position formation.

At the conceptual stage, the strategic guidelines of research and experimental activities are defined, the key concept of the research is specified – the concept of the teacher's reflective position and the graphic schemes of some theoretical concepts are constructed.

In search of the question “Why do we need to form a teacher's reflexive position?”: it's agreed with the opinion of M. Gargay that the reflexive component in the work of the teacher arises from the fundamental impossibility of creating a universal guide with ready-made advice and recommendations for all occasions [1], as it is impossible to reveal all the secrets of pedagogical work; support the conclusions of V. Laptev and A. Tryapitsyn [2] that reflection ensures the openness of the individual to a new social experience, human socialization, its inclusion and integration into the social relations system in a dynamic, uncertain and constant variability of modern information society; agreed with V. Slobodchikov that the

formation of human individuality as a new value of education, involves a total reflection of his whole life, turning inward, developing a critical attitude to their way of life [4], also confirm the need for educational subjects practices of reflexive position.

These reasons necessitated the formation of such a learning atmosphere in which the teacher learns new teaching ways and continues his professional development. The conceptual idea of practical work was the idea the reflective information and educational environment formation that provides the formation of the teacher's individual route of professional development.

Defining the position of the teacher's reflection as a system of values, cognitive, intellectual and activity relations to the educational reality and subjects of education, based on critical understanding of the bases, character, structure, processes and results of own professional activity, it's considered the reflexive position as a necessary condition. for the formation of a new professional role of teacher – educational process manager.

The essence of the new role lies in the reflective nature of pedagogical activities, namely, in the management of cognitive activity of each student on the basis of understanding the situations in the educational process; conscious choice of pedagogical tools that ensure the development of the students' individuality; mastering work methods with means (study and comprehension of existing ones, approbation in pedagogical practice and analysis of efficiency of application, adjustment and adaptation of methods of use, development of new means).

At the modeling stage, the process modeling of the reflective position formation in the future teacher in the professional education process was carried out. Modeling is the creation of a model of any object or system, which serves as an expression of the relationship between objects, its application helps to establish the relationship between phenomena, its components activities. Modeling is a way of constructing new knowledge based on the study of scientific and methodological literature, the characteristics of real processes and their trends and is carried out using an imaginary experiment to obtain ideal ideas about the object under study [1].

The model of the reflective position formation of the future teacher in the vocational education process is a pedagogical system aimed at creating organizational and pedagogical conditions that ensure the reflective position formation in the future teacher in the vocational education process.

The content of the developed model consists of theoretical bases on the problem of reflection and reflective position of the teacher, methodical aspects of reflection application as a way of management of own professional activity and

means of development of educational practice subjects. The content included the following issues: concept historical reconstruction of the reflection; author's concepts, reveal various aspects of reflection; conceptual reflection models, the essence of the reflective position concept of the teacher; the role and functions of reflection in pedagogical activities; methodological aspects of the use of reflection as a way to manage their own professional activities and means of development of educational practice subjects.

In terms of teachers' formal education, the creation of a technological subsystem is aimed at organizing the educational process for the reflection development as new knowledge and purposeful various reflective strategies development. The technological subsystem can be represented by a training module aimed at the conscious formation of a reflective position in the future teacher in the course of preparation, or the inclusion of theoretical questions on the problem of reflection and the various reflective methods use in specific training sessions.

In the context of non-formal education of teachers, which is realized through the work of professional associations of teachers, organizing games, seminars and conferences, the creation of a technological subsystem aimed at organizing methodological support for teachers in the process of reflexive outputs and indirect formation of reflective position in future teachers. The technological subsystem may include information and methodological support of innovative activities of teachers or stimulation of teachers' reflective outputs in the methodological activities process.

In the informal education conditions of the technological subsystem creation is aimed at the use of reflection as a means of teacher's professional development a in the process of pedagogical communication. The technological subsystem can be an organization of teacher counseling based on the creation of diagnostic situations of understanding the pedagogical reality at the direct request of the teacher or indirectly through the pedagogical press, as well as in the process of creating information resource base to meet individual educational needs of teachers on reflection.

The practical implementation of specific tools, methods and forms of organization of educational activities depends primarily on individual demand, level of professional training, individual cognitive style and intrinsic motivation of the teacher to professional development. Therefore, the most important component of the information and educational environment as a pedagogical system is the teacher with his current and potential educational needs.

On the basis of reflection, realizing and accepting opportunities, making choices in favor of specific decisions, a person moves towards being the process that

he really is internally and really is. This process can be imagined as a process of teachers building individual educational routes. An individual educational route of a teacher is an individual program of actions aimed at the realization of his personal potential and professional development. To build an individual educational route requires, on the one hand, the formation of information and educational environment, provides a choice of content, forms and methods of education, on the other hand, providing teachers with ways to work in information and educational environment, one of which is reflection.

Conclusions. Summarizing all the above, we note that: the developed model is aimed at the reflective position formation of the future teacher in the professional education process – the subject of their own professional development, which is seen as an active, qualitative transformation of the teacher's inner world, leading to a fundamentally new way of life – creative self-realization. The formation of values on the awareness of professional activity, the teachers' development of resource opportunities for reflection is carried out in the activity.

LITERATURE:

1. Gargay V.B. Teacher training in the West: a reflective model of teaching. *Pedagogy*. 2004. № 2. P. 72–79.
2. Modernization of general education: self-education of a teacher of an innovative school / V.V. Laptev, A.P. Tryapitsyna. SPb .: OOO Beresta, 2002. 95 p.
3. Nikitin E. M. *Theoretical and organizational-pedagogical bases of development of the federal system of additional pedagogical education*. M., 1999. 314 p.
4. Slobodchikov V.I., Isaev E.I. *Fundamentals of psychological anthropology. Human psychology. Introduction to the psychology of subjectivity: textbook. manual for universities*. M .: Shkola-Press, 1995. 384 p

УДК 37.015.31:502

Stebnytskyi R.A.,

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Korzh-Usenko L.V.,

Doctor of pedagogical sciences, Docent of Department of Management of Education and Pedagogy of Higher School

FUTURE TEACHERS' ECOLOGICAL KNOWLEDGE FORMATION IN THE MASTERS' TRAINING PROCESS OF THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The article clarifies the essence of the model, pedagogical model concept. Methodological approaches to the ecological knowledge formation in future

teachers of higher education institutions are determined. A model of ecological knowledge formation in future teachers of higher education has been developed.

Formulation of the problem. At the present stage of the relationship between society and nature, it is important to ensure sustainable development, in which the growth of human well-being is not accompanied by the destruction of the environment, does not violate the resilience of natural ecosystems. The greenhouse effect, global warming, rising ocean levels, atmospheric pollution, biodiversity loss, ozone depletion – this is by no means a complete list of environmental problems that exacerbate the environmental situation in Ukraine and on a global scale.

Therefore, it is important today to develop a model for the formation of environmental knowledge of future teachers in the educational process of master's degree.

Analysis of current research. Undoubtedly, the professional training of teachers is important for our study and is comprehensively covered in the works of O. Abdullina, O. Akimova, S. Goncharenko, I. Zyazyun, V. Kremen, S. Sysoeva. Theoretical and methodological principles of professional training of future specialists in higher education were developed by A. Alekseyuk, S. Arkhangelsky, M. Yevtukh and others. Ways of formation of professional readiness for pedagogical activity are investigated by V. Bochelyuk, L. Grigorenko and others; The readiness of the teacher for different types of pedagogical activity was considered by A. Kapska, O. Pekhota, L. Romanyshyna, G. Trotsko, V. Frytsiuk, and others. The works of G. Biletska, O. Kolonkova, L. Lukyanova, V. Marshytska, O. Prutsakova, N. Pustovit, L. Rudenko, S. Shmalei and others made a significant contribution to the development of the formation problem of ecological competence as a personal quality.

Various aspects of teacher training were studied by O. Bondarenko; S. Ivanov; O. Ivantsiv; S. Kalaur; K. Linevich; J. Logvinov; E. Fleshar; Y. Shapran and others. However, the problem of ecological knowledge formation of future teachers in the educational process of master's degree still remains insufficiently studied both in theoretical and methodological terms. Thus, the solution of the research problem of ecological knowledge formation of future teachers in educational process of a magistracy is actual.

The purpose of the article is to find out the essence of the concept of the pedagogical model. To determine methodological approaches to the process of future teachers' ecological knowledge formation in the masters' training process of the higher educational institution. To develop a formation process model of the future teachers' ecological knowledge in the masters' training process of the higher educational institution.

Presenting main material. There are a number of interpretations of the concept of “model”. V.A. Stoff believes that the “model” is “a system that, reflecting or reproducing the object of study, is able to move it so that its study gives us new information about this object” [8, p. 19].

Important for our study are the ideas of E.V. Romanov, who provides a definition of the pedagogical model. The pedagogical model is a generalized, abstract-logical image of a specific phenomenon of the pedagogical system, which reflects and represents the significant structural and functional connections of the object of pedagogical research, presented in a visual form and able to provide new knowledge about the object of study [7, p. . 63].

Examining the classification of models, we consider it necessary to pay attention to the ideas of N.V. Bordovskaya and A.A. Rean, which provide a classification of models of upbringing and education. The first include anthropocentric, societal, technocratic models. Models of developmental learning, traditional, rationalist, phenomenological include educational [1, p. 5].

A. Dakhin divides educational models into: flow, selective-group, model of mixed abilities, integrative model, innovative model, functioning in the education system and, in particular, in higher education. The methodological condition of modeling in education is the implementation of the integrative function of pedagogy, which is associated with the use of knowledge borrowed from other sciences [3].

No less important methodological approach, which is the foundation of our concept, is personality-oriented. The main postulates of personality-oriented education in higher education are reduced to the following provisions:

- the main purpose of training – the development of the student’s personality;
- personality is a system-forming factor in the organization of the entire educational process;
- the leading motives of education, its value is self-development and self-realization of all subjects of education;
- the formation of strong knowledge, skills and abilities becomes a condition for ensuring the competence of the individual;
- full competence of the student is provided by inclusion of his subjective experience;
- the purpose of personality-oriented education is the development of autonomy, independence, responsibility, stability of the spiritual world, reflection. Recently, the concept of “personality-oriented technology of vocational education” is often mentioned.

In our study, we follow the definition given by E.F. Zeer. Personality-oriented technology of vocational education means “an orderly set of actions, operations and procedures aimed at personal development, instrumentally ensure the achievement of the predicted result in professional and pedagogical situations, form an integral unity of forms and methods of teaching students and teachers in the development of individual style” [5, p. 86]. Therefore, the personality-oriented approach is associated with the interaction of two aspects of the pedagogical process: one of them is associated with the activities of the teacher, the other – with the activities of the student. This principle requires: the inclusion of the individual in the activity, as only in the activity, in the process of communicating with other people is the development of personality; reliance on the potential of the individual and the development of his talents and abilities; accounting for the orientation of the individual, his relations; taking into account the level of socialization of the individual, the assignment of socio-cultural values.

The model of the process of formation of environmental knowledge of future teachers in the educational process of master's degree from the standpoint of a systematic approach is considered by us as a set of regular, functionally related elements that constitute a certain integrity. Systematicity allows to allocate and provide completeness of the components involved in performance of the purpose, to reveal communications and dependences between components as they transform set of components into system, defining their system forming signs. Personality-oriented approach in the formation of environmental knowledge involves taking into account past experience, individual psychological characteristics of students, the level of environmental training. The most effective personality-oriented approach is implemented in the synthesis of knowledge of ecology, which is the basis for a systematic study of the links that are formed between disciplines.

Within the framework of the model we are developing, the content of education in a higher education institution is represented by the unity of three blocks that are in hierarchical subordination. We call blocks parts of the content component of the model, which differs in content and structural specificity and relative autonomy. Each block has its purpose, content, involves the use of certain methods and tools of the educational process in higher education, as well as performs certain functions.

We believe that the content of the motivational block is related to such a category as “motive”. In psychology, the motive – a material or ideal object that motivates and directs the activity or action and for which they are carried out. We agree with the opinion of I.A. Winter, which distinguishes two motives types that

characterize mainly educational activities – the motive of achievement and cognitive.

The cognitive block content is related to such a category as “abilities”. Abilities are clearly manifested in the students’ activities of higher education institutions. Abilities – individual psychological characteristics that determine the success of activities that are not limited to knowledge, skills and abilities, but determine the ease and speed of learning new ways and methods of activity. The structure of abilities includes attentiveness, observation, certain qualities of thinking, memory. Abilities are formed on the basis of consolidation of mental processes manifestations, motivation of person’s behavior and properties in connection with its activity features. Recently, however, scientists have identified cognitive abilities, which include the ability to transfer knowledge and skills from one type of professional activity to another. These abilities are most fully manifested in equipping students with a certain amount of knowledge, in the skills and abilities formation to implement the educational process within the cognitive paradigm and is a means of professional and personal future teachers development of higher education.

The cognitive block purpose is the environmental knowledge formation of future teachers in the educational process of master’s degree. Note that at this stage the most important thing is for students to master the fundamental provisions, theories and concepts that determine the content of environmental law, environmental education (in the legal aspect).

We believe that the future teacher should know: - the basic provisions of environmental law; - sources of environmental law; - Law of Ukraine “On Environmental Protection”; - legal bases of nature management and environmental protection; - modern mechanisms for managing the use of nature and environmental protection (environmental regulation and standardization, environmental audit, environmental certification, environmental control); - legal liability for the offense, etc.

Of course, the successful implementation of this unit will contribute to the following points: a) taking into account the basic principles of learning: consistency, accessibility, connection with life, consciousness and activity; b) the use of various forms, methods and means of the educational process; c) involvement of additional sources of information (additional literature, mass media).

Considering the creative-heuristic block, it is worth noting that psychologists identify the level of knowledge, skills and abilities with the development of intelligence, which is a cognitive structure, or rather the structure of the individual subject mental experience. In the structure of general abilities, the intellect goes

through stages that are characteristic of any cognitive act: the acquisition, application and transformation of cognitive experience [2]. The transformation of cognitive experience occurs in the activity - mental and creative, and the latter - is manifested in a high level of development of all abilities (general intelligence, cognitive abilities), which entail a high level of creative achievement.

Thus, the creative-heuristic block represents the unity of heuristic actions, which are aimed at ensuring that creative abilities move to the level of stable motivated attitudes and contribute to the professional and future teacher's personal development. This block purpose is to form the following skills and abilities to apply environmental knowledge: - to formulate basic laws and regulations in the field of environmental protection; - give the correct definitions of leading concepts; - identify environmental components; - to compile summaries of lessons, applying the received ecological and legal knowledge; - to assess the possibilities of selected provisions in the knowledge formation of nature protection in schoolchildren.

This block plays an important role in the holistic process of environmental knowledge formation of future teachers in the educational process of master's degree, and therefore it is necessary that the student has the opportunity to realize their creative potential in practice.

Based on the above, the main implementation methods of the creative-heuristic block are simulation methods that allow you to get closer to future professional activities.

Conclusions. Summarizing all the above, we note that: the motivational block involves the presence of focus, motives, beliefs to acquire relevant knowledge; the presence of interest aimed at studying environmental and legal issues of local, regional and global scale; implies the formation of a responsibility sense for the environment state; the cognitive block presupposes a certain ecological literacy formed in the future teacher: knowledge of basic concepts and categories of ecological education, knowledge of basic world tendencies of development of legal branch in the field of ecology, ability to compare regional ecological problems with global ones; creative-heuristic block provides for the experience formation in the application of environmental knowledge in conducting lessons in an educational institution; skills and abilities to apply environmental knowledge in practice; the skills formation to use environmental knowledge in constructing the course of the lesson in the educational institution; ability to analyze the legal aspects state of ecology in various sectors of the economy, industry; the presence of a persistent need to obtain environmental knowledge.

LITERATURE:

1. Boychuk Yu. D. *Theoretical and methodical formation bases of ecological and valeological culture of the future teacher: author's ref. dis ...* Dr. ped. Sciences: 13.00.04; Hark. nat. ped. Univ. GS Frying pans. H., 2010. 44 p.
2. Gerasymchuk O.L. *Formation of ecological competence of future mining engineers in the process of professional training: author's ref. dis ...* cand. ped. Sciences: 13.00.04; Ivan Franko Zhytomyr State University. Zhytomyr, 2015. 22 p.
3. Dakhin A. Pedagogical modeling: essence, efficiency and uncertainty. *Public education*. 2002. № 2. P. 55 –60.
4. Druzhinin V.N. *Cognitive abilities: structure, diagnosis, development*. M.: PER SE; СПб. : IMATON-M, 2001. - 224 p.
5. Zeer E. F. Key qualifications and competencies in personality-oriented professional education. *Education and Science*. 2000. № 3 (5). P. 90 –102.
6. Zymnya I.A. *Pedagogical psychology: Textbook. for universities*. M.: Логос, 2002. 384 p.
7. Romanov E.V. Modeling of educational processes in the educational and creative activities of students. *Education and Science*. 2000. № 4 (6). P. 61 –75.
8. Stoff V.A. *Modeling and philosophy*. М .: Изд-во АПН РСФСР, 1966. 301 p.

СЕКЦІЯ 2

«УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ОСВІТИ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІ РАКУРСИ»

УДК 37.015.31:502

Живодьор В.Ф.,

Доцент, доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи,

Чернобай Д.С.,

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті розкрито сутність інноваційного менеджменту в закладах загальної середньої освіти, виокремлено особливості впровадження інноваційного менеджменту в навчальні заклади; здійснено аналіз науково-методичного забезпечення впровадження інноваційного менеджменту в ЗНЗ для перспективного розвитку освіти регіону та забезпечення освітніх закладів висококваліфікованими кадрами.

Постановка проблеми. Сучасні зміни, що відбуваються в системі освіти, викликані прагненням до вдосконалення її якості та конкуренто спроможності. Нині не викликає сумніву, що необхідні інноваційні, принципово нові підходи управління як персоналом, так і системою освіти в цілому.

Тому інноваційна діяльність, у результаті якої створюються і матеріалізуються нововведення, потребує оптимізації управлінської діяльності, переведення її на високотехнологічний рівень.

Сучасний інноваційний менеджмент є важливим складником і результатом людської праці, що спрямований на підвищення ефективності і якості професійної діяльності, раціональне використання економічних і соціальних ресурсів. Інноваційний менеджмент є дієвим інструментом у руках кваліфікованого керівника, який стимулює неперервний розвиток колективу, його педагогічного складу в цілому та кожного педагога зокрема.

Особливого значення інноваційний менеджмент набуває в закладах середньої освіти.

Метою статті є висвітлення потреби керівників освіти у впровадженні інноваційного менеджменту.

Завдання дослідження: виокремити особливості впровадження інноваційного менеджменту в закладах загальної середньої освіти.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Проблема управління навчальними закладами має різні аспекти та завжди була об'єктом вивчення

багатьох українських і зарубіжних учених, серед яких: В. Афанасьєв, Є. Березняк, В.Бондар, Л.Ващенко, М.Гриньова, Г.Дмитренко, Г.Єльнікова, І.Зязюн, Л.Калініна, В.Кремень, Ю.Конаржевський, Т.Лукіна, В.Маслов, В.Олійник, В.Пікельна, М.Поташник, Т.Сорочан, Т.Шамова та ін. [4, с.85].

Питання інноваційного менеджменту в закладах освіти висвітлено в працях таких науковців, як О.Боднар, Л.Ващенко, І.Герчикова, Л.Даниленко, П.Завлін, І.Зязюн, Г.Єльнікова, Л.Карамушка, Г. Ковальов, Н. Краснокутська, В.Кремень, В.Мадзігон, В.Маслов, О.Савченко, Н.Островерхова, та ін.

На думку П. Герчикової, інноваційний менеджмент є одним з напрямів стратегічного управління, яке здійснюється вищим рівнем управління. Головна увага в інноваційному менеджменті має бути зосереджена на виробленні інноваційної стратегії і засобах її реалізації. Розроблення та виробництво нових видів продукції при цьому стає пріоритетним напрямом розвитку підприємства (установи, організації), оскільки визначає всі інші напрями його розвитку.

Г.Ковальов визначає інноваційний менеджмент, як систему управління економічним розвитком. При цьому менеджмент охоплює не тільки економіко-технічні проблеми, а й проблеми світогляду, бо світова тенденція полягає в радикальних змінах, пов'язаних з глобальним вибухом новацій [2, с.4].

Безліч авторів приділяють увагу інноваційному менеджменту лише як функціональній системі управління і розглядають його, як один з різновидів функціонального менеджменту, безпосереднім об'єктом якого є інноваційні процеси в усіх сферах економіки [5, с. 23].

Виклад основного матеріалу. В контексті дослідження важливою особливістю інновацій в управлінні закладами освіти (закономірності, принципи, види, функції, методи, форми) виступає правильне розуміння змісту науки про управління.

Тому, інноваційний менеджмент – це нова галузь науки про управління людськими і матеріальними ресурсами в закладах і установах освіти, яка упроваджується на засадах інвестицій та інновацій, завдяки чому, якісно покращуються основні показники їх діяльності [4, с. 85].

Інноваційний менеджмент є порівняно новим поняттям і становить самостійну галузь управлінської науки та професійної діяльності, що спрямована на формування й забезпечення умов розвитку підприємства.

Спираючись на визначення «інновація», згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», «інновації у сфері освіти або освітні інновації», можна трактувати, як новостворені(застосовані)і вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного та іншого характеру, які істотно

підвищують якість, ефективність та результативність управлінського процесу. При цьому, основними елементами «освітньої інновації» є її носій (творча особистість), що має певну інноваційну ідею та проводить інноваційний експеримент.

Важливого значення для підвищення конкурентоздатності керівників закладів освіти набуває інноваційна діяльність, яка характеризується системним експериментуванням, впровадженням інновацій в освітній процес загальноосвітніх навчальних закладів.

Із таких позицій, інноваційний менеджмент, як наука і мистецтво управління, ґрунтується на теоретичних положеннях загального менеджменту, серед яких визначальними є закони та закономірності динамічних систем, принципи, функції, форми й методи цілеспрямованої діяльності людей у процесі управління цими системами. Мистецтво, як функціональний елемент інноваційного управління забезпечує повноцінне використання знань, ідей, досвіду, прийняття творчих рішень керівниками і спеціалістами, розвиток ініціативи всіх учасників інноваційної діяльності в організації[8, с. 14].

Інноваційний менеджмент, як вид діяльності та процес прийняття управлінських рішень, передбачає сукупність процедур, які утворюють загальну схему управління інноваційним процесом. Дана сукупність складається з відповідних функцій управління, кожна з яких розпадається на окремі види роботи (етапи), що пов'язані з багатогранною діяльністю підприємства і виконуються у відповідній послідовності. Склад функцій і завдань управління може бути регламентованим залежно від рівня керованої системи (економіка в цілому, галузь виробництва, корпорація, фірма чи окремий інноваційний проект) та умов її функціонування.

Інноваційний менеджмент, як апарат управління інноваціями в освіті, передбачає створення певної ієрархічної організаційної структури, до складу якої входять спеціалізовані підрозділи управління, керівники різних рівнів, які наділяються повноваженнями на прийняття та реалізацію відповідних управлінських рішень і несуть відповідальність за їх результати[4, с. 85].

На думку Л. Огольової та Н. Круглової, розглянута концепція інноваційного менеджменту, виходить за вузькі рамки функціонального менеджменту та відповідає моделі інноваційного зростання освіти, коли створення наукового знання, нових інтелектуальних продуктів є визначальним.

Саме з цієї точки зору інноваційний менеджмент набуває інституціонального значення, яке передбачає включення в його поняття структурного оформлення сфери і системи управління інноваціями, наявність

спеціального інституту менеджерів, наділених повноваженнями приймати рішення і нести відповідальність за результати інноваційної діяльності [2,с. 5].

Тому, інноваційний менеджмент розглядається, як система управління, яка активно впливає на управлінську діяльність, на розвиток інноваційної, інвестиційної, політичної та соціально-економічної діяльності, як окремої організації, так і країни в цілому.

Наукові основи менеджменту освітніх інновацій використовуються в тих закладах освіти, де намагаються досягти максимально ефективних результатів при мінімальних витратах.

Л. Даниленко вважає, що менеджмент освітніх інновацій – це нова галузь науки про управління людськими і матеріальними ресурсами в закладах і установах освіти, яка упроваджується на засадах інвестицій та інновацій, завдяки чому, якісно покращуються основні показники їх діяльності. Розмежування нею таких понять, як «управління», «менеджмент в освіті» і «менеджмент освітніх інновацій».

Суб'єктами менеджменту освітніх інновацій, як і в загальній теорії управління соціально-педагогічними системами, до яких належать загальноосвітні навчальні заклади (ЗНЗ), і в менеджменті, є керівники закладів освіти, котрі беруть участь у розробці, експерименті чи апробації, впровадженні чи застосуванні освітніх інновацій; об'єктами – діяльність педагогічних і методичних працівників із застосування освітніх інновацій, тобто інноваційна освітня діяльність.

Таким чином, інноваційний освітній менеджмент в закладах освіти є складовою загального менеджменту і розглядається в теорії як процес цілеспрямованого впливу суб'єкта управління (керівника) на інший об'єкт управління – соціальну систему, що перебуває у стані постійного розвитку, внаслідок якого відбувається не лише його якісна зміна та підвищення рівня конкурентоспроможності, а й підвищується рівень залучення інвестицій та інновацій [4, с. 85].

Менеджмент освітніх інновацій є сучасним напрямом розвитку науки про управління, у якому розкривається вплив інвестицій та інновацій на розвиток людських, матеріальних і фінансових ресурсів у закладах освіти з метою якісного покращення основних показників їх діяльності.

Основне призначення інноваційного менеджменту в закладах освіти – забезпечити чітку і налагоджену роботу апарату управління, причому її інноваційність, мобільність та оперативність [2, с. 4].

Висновки. Таким чином, дослідження впровадження інноваційного менеджменту в закладах освіти дало змогу виявити чинники, які стимулюють

таку діяльність і забезпечують їх прогресивний розвиток. Насамперед, це створення умов для інноваційної діяльності, цільовий та ціннісний аспект управління, його технологічне забезпечення. Безперечно, є і залишаються проблеми, з якими зустрічаються менеджери освіти у процесі впровадження нововведень, як-от: розвиток інноваційного потенціалу, додання опору змінам, брак видань практичного характеру в управлінні, що значно гальмує обмін досвідом і поширення інноваційного менеджменту на управлінні закладами освіти. Це є важливі питання, які мають розв'язувати і науковці, і практики, що є наступним етапом нашого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боднар О. Ситуаційний менеджмент: Навч. посібник / О. Боднар. –К.: Центр учбової літератури, 2012. – 388 с.
2. Ващенко Л. М. Зміст і структура інноваційного педагогічного процесу / Л. М. Ващенко //Управління освітою. – 2005. – № 20, жовтень. – С. 4-5.
3. Герчикова И. Менеджмент. учебник /И.Н.Герчикова, 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТА, 2002. – 501с.
4. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія / Л.І.Даниленко.–К.: Міленіум, 2004.–С.85.
5. Єльнікова Г. Теоретичні підходи до моделювання державно- громадського управління / Г. Єльнікова // Директор школи. – 2003. – №40-41.
6. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 504 с.
7. Маслов В.І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: Навчальний посібник / В.І. Маслов. – Тернопіль, Астон, 2007.-150с.
8. Островерхова Н.М. Парадигми управління авторськими закладами освіти / Н.М.Островерхова. –К.:Глобус,1998. –С. 14.
9. Маркіян С. В. Інновації як фактор розвитку освіти / С.В. Маркіян // Зб. м-лів VI Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції. — Харків, 2006
10. Найдьонов І. Головні важелі в управлінні якістю освіти/ І. Найдьонов, Г. Кот [Електронний ресурс] // Персонал. Журнал інтелектуальної еліти. - 2009. – №1.- Режим доступу до журналу: <http://www.personal.in.ua/article.php>.

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

У статті розкрито особливості новітніх підходів до управління якістю надання освітніх послуг, що ґрунтуються на ідеї співвіднесення національних та міжнародних вимог та стандартів.

Постановка проблеми. Державні потреби та суспільний запит на нову якість освіти спонукали здійснення цілеспрямованих модернізаційних перетворень у галузі освіти. У відповідь на означені виклики відбулась також трансформація системи управління якістю надання освітніх послуг закладами освіти, що потребує всебічного вивчення та подальшого удосконалення.

Аналіз актуальних досліджень. Окремі аспекти означеної проблеми стали предметом уваги таких сучасних науковців, як Н. Варжина, В. Вікторов, Б. Герасимов, Б. Жебровський, Н. Житник, Е. Злобін, В. Качалов, С. Корольова, О. Кулик, Т. Лукіна, С. Міщенко, С. Одайник, В. Панасюк, О. Панфілов, І. Плїш, В. Покасов, М. Поташник, Д. Рибальченко, О. Савченко, Л. Сушенцева та ін.

Мета статті: розкрити особливості новітніх підходів до управління якістю надання освітніх послуг.

Виклад основного матеріалу. Проблема управління якістю надання послуг загалом та у сфері освіти зокрема є загальнонаціональною для більшості країн світу. Погодимося, що якість надання освітніх послуг визначається: міжнародними вимогами та стандартами якості освіти; концептуальними засадами формування освітньої політики держави; механізмами державного управління освітою, у тому числі якістю освіти; організаційними аспектами надання освітніх послуг; якістю ресурсного забезпечення освітнього процесу; станом та динамікою розвитку ринку освітніх послуг; потребами замовника та вимогами ринку освітніх послуг [8]. Так, у міжнародних стандартах ISO 9000 наголошується, що кожна організація, яка в своїй діяльності орієнтується на якість, має сприяти формуванню відповідної культури як результату поведінки, ставлення, діяльності і процесів, що додають цінності шляхом задоволення потреб і очікувань замовників й інших зацікавлених сторін [3]. І заклади освіти України не є виключенням, оскільки в нашій країні міжнародні стандарти ISO серії 9000 запроваджено як національні.

Відповідно до означених стандартів принципами управління якістю визначено: орієнтацію на замовника (а саме задоволення його вимог та прагнення до перевершення очікувань); лідерство (адже саме керівники установлюють єдність призначення та напрямів розвитку, створюють умови для досягнення цілей організації у сфері якості); задіяність персоналу (адже компетентний, правомочний та задіяний персонал життєво необхідний для покращення спроможності організації створювати цінність); процесний підхід (згідно з яким узгоджені та передбачувані результати досягають більш результативно та ефективно, якщо діяльність розуміють та нею керують як взаємопов'язаними процесами, які функціонують як цілісна система); поліпшення (адже успішні організації постійно зорієнтовані на поліпшення); прийняття рішень на підставі фактичних даних (що з більшою ймовірністю уможливило бажані результати); керування взаємовідносинами (маються на увазі взаємовідносини із зацікавленими сторонами, що сприяє досягненню сталого успіху організації) [3].

Саме використання цих стандартів дозволяє узгоджувати діяльність у сфері якості у всіх підрозділах організації, виступає певною гарантією постійного використання системи якості в управлінні організацією, сприяє удосконаленню документообігу, підвищує розуміння у персоналу різних аспектів якості, підвищує продуктивність праці (тим самим знижуючи затрати), створює фундамент для подальшого удосконалення діяльності.

Зауважимо, що стандарти ISO 9000 систематично переглядаються та удосконалюються, при цьому зберігається спадкоємність щодо вихідних версій, які вони доповнюють і конкретизують та з якими об'єднані ідеологічно (ідейно). Особливістю цих стандартів є їх універсальність, адже вони не орієнтуються на конкретні галузі промисловості чи економіки, а їх роль визначається наданням методичної допомоги при загальному управлінні якістю та виробленням загальних вимог щодо його забезпечення [6].

Прагнення підвищення якості освіти було зафіксовано на рівні державних документів України від моменту проголошення державної незалежності (в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) (1993 р.) [2], де це було віднесено до стратегічних завдань реформування освіти; Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.) [4], в якій якість освіти позиціонувалася «національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави»; Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.) [5], де підкреслювалося значення ефективної системи державно-громадського управління освітою для забезпечення якості освіти, її спрямованості на задоволення потреб держави, запитів особистості) та перетворено на філософію новітньої державної освітньої політики.

Підкреслимо, що управління якістю надання освітніх послуг є складовою частиною управління якістю освіти, яке, у свою чергу, входить до загальної структури системи управління освітою. Дослідники наголошують, що означений феномен є стрижневим напрямом управлінської діяльності у сфері освіти, відтак суб'єктами процесу виступають органи державного управління якістю освіти, а об'єктом – система освіти в аспекті її якості, що дозволяє спрямувати управлінський вплив на всі складові процесу надання освітніх послуг [7].

При цьому управління якістю необхідне сучасному закладу освіти для: підвищення ефективності освітнього процесу у досягненні вимог, які пред'являються державними стандартами освіти; розвитку творчої та діяльної атмосфери в закладі, покращення в цілому системи управління у закладі освіти; оптимізації фінансового, ресурсного та кадрового забезпечення освітнього процесу; підвищення конкурентоспроможності закладу освіти; створення сучасних безпечних умов освітньої діяльності; забезпечення широкої участі громадськості в управлінні закладом освіти.

У цілому вітчизняна система освіти має багаторівневу систему управління: Міністерство освіти та науки – обласні департаменти освіти і науки – відділи освіти районних адміністрацій – міські управління освіти і науки – заклад освіти. Сьогодні центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у напрямі забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства, є Державна служба якості освіти України. Ефективність діяльності такої системи управління залежить від ступеня єдності освітньої сфери, взаємозв'язку розподілу повноважень та відповідальності.

Підкреслимо, що сьогодні завдання підвищення якості освіти перетворено на філософію новітньої державної освітньої політики. А система забезпечення якості освіти ґрунтується, передусім, на внутрішньошкільній системі забезпечення якості освіти, яка в майбутньому покликана змістити систему зовнішнього забезпечення якості освіти та систему забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти. Новітніми засобами (інструментами) управління якістю надання освітніх послуг закладів освіти постають проведення моніторингу, експертизи та оцінювання їх організаційних та функціональних структур (освітніх ресурсів, освітнього процесу, освітніх результатів) та виявлення факторів, що впливають на їхню якість.

Водночас з розвитком ринкових відносин актуалізувалася проблема ефективності управління закладами освіти з точки зору елемента ринку

освітніх послуг. Дослідники наголошують, що для адекватного механізму реагування на зміни ринку необхідне управління якістю, основною метою якого є орієнтація на споживачів, що передбачає виявлення їх вимог та оцінку рівня відповідності якості освітніх послуг цим вимогам. Означений підхід спонукає до постійного вдосконалення процесу надання освітніх послуг, у тому числі шляхом ефективного використання кадрового, матеріально-технічного, інформаційного та фінансового потенціалу закладів освіти [1].

Висновки. Таким чином, управління якістю надання освітніх послуг спрямоване на задоволення встановлених та очікуваних освітніх потреб конкретних споживачів за допомогою планування, управління, забезпечення та покращення якості освітнього процесу. До особливостей досліджуваного феномену варто віднести необхідність врахування закономірностей управління освітнім процесом, поєднання централізації і децентралізації, оптимальності співвідношення стратегічного і оперативно-регулятивного управління, залежність результатів від розвитку творчого потенціалу учасників освітнього процесу, наявність зворотного зв'язку між суб'єктами управління та споживачами освітніх послуг. Реалізації цих особливостей сприяють такі засоби управління якістю надання освітніх послуг, як проведення моніторингу, експертизи та оцінювання, що уможлиблюється на основі впровадження критеріїв (що розкривають якість підготовки, якість освітньої продукції, якість надання освітніх послуг).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варжина Н. В. Формирование системы управления качеством образовательных услуг : дисс. ... канд. эконом. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами сферы услуг)» / Н. В. Варжина. – Екатеринбург, 2004. – 204 с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 р. № 896 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>
3. ДСТУ КО 9000:2015 (ISO 9000:2015, IDT). Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 49 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти : указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>

5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>
6. Панасюк В. Використання досвіду управління якості освіти : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/method/1611/>
7. Фіняк Н. І. Проблеми управління якістю надання освітніх послуг в часи реформування загальної середньої освіти : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://genezum.org/library/problemy-upravlinnya-yakistyu-nadannya-osvitnih-poslug-v-chasi-reformuvannya-zagalnoi-serednoi-osvity>
8. Франчук Л. Управління якістю надання освітніх послуг : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/6386>

УДК 371.2: 17.022.1

Москаленко А. І.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Розглянуто сутність інноваційного менеджменту та форми впровадження у навчальній діяльності закладів освіти України. Обґрунтовано впровадження інноваційного менеджменту у навчальному процесі, яке спрямоване на розвиток закладів освіти та перспективі розвитку освіти регіону. Досліджено особливості традиційного та інноваційного управління навчальними процесами, визначено основні напрямки удосконалення менеджменту в освіті України.

Постановка проблеми. У період реформування та стрімких змін освітнього процесу необхідно шукати інноваційну модель управління, щоб у повній мірі відповідати критичним змінам, які відбуваються в національному освітньому просторі. Вітчизняна система управління освітою повільно реагує на перехідні зміни, які відбуваються на всіх рівнях ринкової економіки та суспільства. Управління освітою потребує оптимізації та впровадження інновацій, спрямованих на розвиток та підвищення якості та ефективності професійної діяльності керівників навчальних закладів. Впровадження інноваційного менеджменту дає можливість виховувати такі лідерські якості: економічні та юридичні знання, глибокі інтегровані професійні знання, здатність до самовдосконалення, розвиток здібностей і професійних можливостей, творче управління в умовах високої конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методологічної літератури, яка присвячена цій проблемі, показує, що окремі питання

впровадження інноваційного менеджменту в освіті досліджували такі відомі вчені: О. Амоша, В. Андрущенко, С. Бараннікова, І. Бех, О. Боднар, В. Бондарь, Л. Ващенко, П. Герчикова, О. Грішнова, Т. Заяць, І. Зязюн, Л. Даниленко, І. Дичківська, Г. Дмитренко, М. Згуровський, В. Кремень, В. Маслов, Н. Погрібна. Узагальнення думок зазначених авторів дозволяє зробити акцент на тому, що стимулювання розвитку управління освітою неможливе без поєднання з економічними, політичними, соціальними аспектами розвитку суспільства.

Формулювання мети статті. Основною метою дослідження є визначення суті модернізації управління вищої освіти України. Зроблене акцентування на необхідності впровадження інноваційного менеджменту з метою удосконалення системи якості освіти та зміцнення її конкурентоспроможності у ринковому середовищі держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Впровадження новацій управління в освіті дає можливість успішно функціонувати та розвиватись навчальним закладам у період ринкових трансформацій, які відбуваються у державі, розвивати вміння швидко адаптуватись до певних непрогнозованих ситуацій. Ринкові відносини стали невід'ємною частиною освітнього процесу і визначають напрями і форми діяльності закладів освіти, визначають пріоритети потреб споживачів освітніх послуг, загострюють конкуренцію на ринку освітніх послуг, як між навчальними закладами так і між випускниками на ринку праці України. Менеджмент у сфері регулювання ринку освітніх послуг (із застосуванням підходів гнучкого, економічного, підприємницького, соціального та освітнього управління), покликаний забезпечити їх ефективність з виробництва освітнього продукту (освітньої послуги), попереджати ризики і оперативно реагувати на зміни відповідно до поточних суспільних потреб, кон'юнктури регіонального ринку, а також стратегічних факторів розвитку країни та її регіонів у контексті вимог інноваційної економіки знань. Сучасний ринок праці України потребує кваліфікованої робочої сили, яка володіє прогресивними знаннями та технологіями і здатна до постійного їх оновлення [6].

Управління інноваційним процесом припускає зміни як у керованій, так і в управляючій системі. Зокрема, в роботах Б. Кугана, Г. Серікова, А. Подрейко і ін., виділяються такі **аспекти вдосконалення шкільного управління:**

- посилення ролі суб'єктів освітнього процесу в управлінні та формування у школі сукупного суб'єкта управління інноваційним процесом;
- формування партнерських взаємостосунків між суб'єктами управління;
- урахування в управлінні специфіки умов протікання освітнього процесу, контингенту учнів і кадрового потенціалу даної школи.

Упродовж тривалого відрізка часу діяльність менеджера в освіті була спрямована більшою мірою на виховання та розвиток духовних цінностей та набуття конкретних знань, але керівництво освітнім процесом та закладами освіти лише в такому напрямі не є досконалим. Освітні інновації акумулюють в собі організаційні рішення, цільову діяльність, систему, процедуру, методи здійснення освітньої діяльності, які суттєво відрізняються від усталеної практики і вперше впроваджуються в діяльності закладів освіти, приділяючи основну увагу підвищенню рівня якості підготовки та конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Інноваційний менеджмент в освіті – це нова галузь науки про управління людськими і матеріальними ресурсами в закладах і установах освіти, яка упроваджується на засадах інвестицій та інновацій, завдяки чому, якісно покращуються основні показники їх діяльності. Це сукупність навчальних, економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів, методів і форм управління інноваційною діяльністю конкретного об'єкта управління з метою одержання найоптимальніших наукових і економічних результатів цієї діяльності [7].

Впровадження інновацій в освіті є процесом складним і багатогранним. Належність до Європейського освітнього простору передбачає узгодженість морального, ціннісного потенціалу освіти та механізмів державного впливу на освіту, створення освітнього середовища, що ефективно працює та відповідає сучасним вимогам глобалізації. Саме Болонський процес став тим освітнім брендом, який використовується як одна з ознак руху будь-якої країни до європейської спільноти. Болонська декларація наголошує на необхідності європейської співпраці у забезпеченні якості вищої освіти, що є багатовимірною величиною (підвищення якості фахової підготовки, зміцнення довіри між суб'єктами освіти, мобільності, сумісності систем кваліфікацій, посилення конкурентоспроможності системи освіти, реформування організації навчально-виховного процесу, ретельний підбір науково-педагогічних кадрів), яка охоплює всі функції і види освітньої діяльності [1].

Соціальна підсистема менеджменту вищої освіти підпорядковується основним закономірностям функціонування сучасних управлінських структур суспільства та підпорядковується тим трансформаційним процесам, що зумовлені об'єктивними чинниками (ринкова економіка, морально застаріла авторитарна система управління) призвели до необхідності пошуку нової моделі управління соціального інституту вищої освіти. У європейському освітянському просторі вже апробована модель соціального управління вищої освіти – «педагогічний менеджмент». Дослідники трансформацій системи управління вищої освіти України, цю дефініцію розглядають як інноваційну.

Основні ознаки: паритетність учасників єдиного процесу педагогічного менеджменту, які виконують покладені на них функції, менеджер освіти безпосередньо бере участь у формуванні відносин педагогічного менеджменту, забезпечуючи їх суб'єкт-суб'єктивний характер з інтелектуальною порівняльністю і взаємною рефлексією сторін – потенціалом удосконалення спільної діяльності, що має бути притаманним для функціонування навчально-виховного закладу сучасного типу; менеджери зобов'язані бути високими професіоналами та інтелектуалами, які сприяють формуванню сучасних управлінських відносин у навчально-виховному процесі та застосовують новітні наукові та інноваційні методи при роботі зі складними навчальними системами та процесами [1].

Сучасний менеджмент – це складне соціально-економічне, інформаційне та організаційно-технологічне явище, процес діяльності, що має справу зі зміною стану та якостей об'єкта управління. Він містить знання, уміння, навички, прийоми, мотивацію тощо, акумулюючи в собі усі явища в розвитку людства. Слід зазначити, що головною функцією менеджменту є ділове спілкування керуючої системи із керованою або керівника з підлеглими. Етика ділових відносин у системі освіти ґрунтується на таких правилах і нормах поведінки, які розвивають співробітництво, зміцнюють ділові відносини, координують та гармонізують інтереси [3].

Важливим критерієм оцінки та підвищення конкурентоздатності керівників закладів освіти є інноваційна діяльність, яка характеризується впровадженням інновацій в навчальний процес та системними експериментами [4]. У такому значенні, інноваційний менеджмент, як наука і мистецтво управління, ґрунтується на теоретичних положеннях загального менеджменту, серед яких визначальними є закони та закономірності динамічних систем, принципи, функції, форми і методи цілеспрямованої діяльності людей у процесі управління цими системами. Інноваційний менеджмент, як вид діяльності та процес прийняття управлінських рішень, передбачає сукупність процедур, які утворюють загальну схему управління інноваційним процесом. Дана сукупність складається з відповідних функцій управління, кожна з яких розпадається на окремі види роботи (етапи), що пов'язані з багатогранною діяльністю установи і виконуються у відповідній послідовності. Керуюча система у менеджменті освіти забезпечує своє функціонування через такі операції: планування та організація діяльності суб'єктів і об'єктів освітнього процесу; мотивація поведінки та контроль працівників, які здійснюють певні процеси діяльності у сфері освіти. Ці загальні

функції управління допоможуть вдосконалити систему менеджменту освіти, підвищити її ефективність, усунути зайві ланки та бюрократизм.

Процеси трансформації менеджменту в освіті мають базуватись на галузево-функціональному підході до дослідження проблем управління, який включає в себе: кадрову складову (досліджує питання управління персоналом, його мотивацію та контроль); інтелектуальну складову (полягає в управлінні розпізнанням, аналізом освітніх знань і технологій, розробкою ефективних дій суб'єктів освітньої діяльності); технологічну складову (відповідає за розробку та реалізацію освітніх технологій); маркетингову складову, яка має бути зорієнтована на організацію узгодження і взаємодію внутрішнього середовища суб'єктів освітньої діяльності до умов і вимог ринку освітніх послуг через реалізацію властивих йому конкурентних переваг; інноваційна складова (передбачає розробку планів і програм інноваційної освітньої діяльності, здійснення узгодженої інноваційної освітньої політики); фінансова складова, яка полягає в управлінні фінансовими потоками і ресурсами суб'єктів освітньої діяльності та програм інноваційної діяльності [7].

Упровадження інновацій управління в освіті є цільовим проектом, що передбачає сукупність аналізу певної системи, концептуальних основ вдосконалення та конкретного плану інноваційної діяльності. Проект складається з визначення ідеї та формулювання задачі проекту, розробка проекту, його реалізація та оцінка результатів проекту. За напрямком діяльності проекти можуть бути: навчальні (спрямовані на вирішення актуальних проблем навчання); виховні (спрямовані на реалізацію актуальних проблем виховання); методичні (спрямовані на підвищення професійної майстерності викладачів); управлінські (спрямовані на розробку та впровадження нової моделі стосунків та режиму діяльності); матеріально-технічні (удосконалення матеріальної бази школи та впровадження нових механізмів господарювання. За терміном виконання проекти поділяються на: оперативні – розраховані на впровадження протягом кількох днів чи тижнів, річні – розраховані на навчальний рік, перспективні – розраховані на декілька років. Використання технології проектного управління дозволить впровадження численних інновацій у закладах освіти, забезпечити системність та впорядкованість перебігу даного процесу.

Висновки. Запровадження інноваційного менеджменту в навчальних закладах забезпечує такі умови: соціальна педагогіка, що реалізується через принципи демократизації та гуманізації навчально-виховного процесу та управління процесом. На основі постійного інформування працівників з науково-педагогічних питань, інституційне забезпечення входження закладу в

інноваційну інфраструктуру, процесу навчання, підвищення професійного рівня інноваційної діяльності створюють усі передумови для розвитку творчого потенціалу. викладачів, студентів, психолого-педагогічної інноваційної культури; організація та викладання ґрунтуються на інноваційній діяльності фінансових установ та встановлюють спеціальні механізми стимулювання освітніх інновацій через налагодження наукових, правових та економічних зв'язків з вітчизняними та зарубіжними науковими установами та організаціями. Тому сучасні умови визначають основний напрямок реформування системи управління освітою, а саме: уточнення повноважень, відповідальності органів влади всіх рівнів, забезпечення їх взаємодії та поступовий перехід від адміністративного управління до нагляду та освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексєєва, О. А., Ракша, Д. А. (2010) Трансформація менеджменту (педагогічного менеджменту) за умов адаптації соціального інституту вищої освіти України до європейського контексту.
2. Бебик, В. М. (2005). Менеджмент освіти глобального суспільства. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології. – Київ: МАУП.
3. Вологін, Ю. (2011). Менеджмент в освіті як соціально-психологічне визначення особистості в управлінській діяльності. Молодь і ринок.
4. Гаєвська, Л. А. (2011) Управління освітою: нові пріоритети. Проблеми та перспективи входження України в Європейський інтелектуальний простір: освітні аспекти /Даниленко, Л. І. (2005). Управління загальноосвітньою діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах. Наша школа.
5. Курлянд, З. Н., Хмелюк, Р.І., Семенова, А.В. (2005). Педагогіка вищої школи: Навч. Посіб. Курлянд, З. Н. (Ред.). – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: Знання
6. Пасєка, С. Р. (2013). Трансформація освітнього менеджменту на етапі інноваційних змін. Фінансовий простір.
7. Чернов, С. І. (2017) Маркетинг і менеджмент у сучасних умовах України: Ноосферний аспект розвитку .

УДК 37.015.31:502

Осипенко А.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються основи управління маркетинговою діяльністю в СЗШ. Виокремлено особливості ринку освітніх послуг. Розглянута специфіка управління маркетинговою діяльністю у закладах загальної середньої освіти.

Постановка проблеми. В останнє десятиліття українська система освіти функціонувала в умовах адаптації до формуючих ринкових відносин. Здійснювалася глибока структурна перебудова системи освіти, основними результатами якої з'явилися диверсифікація типів освітніх установ, становлення і розвиток недержавного сектора в системі освіти, зростання платних освітніх послуг. Особливе місце в цьому процесі відводиться закладам загальної середньої освіти, яка розглядається як один з головних, провідних факторів соціального, економічного і культурного процесів суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. Управління будь-яким сучасним освітнім закладом вимагає професійного підходу до реалізації цього процесу. Необхідність такого розуміння часом викликає складність, тому що багато керівників освітніх установ в Україні сьогодні не мають професійної освіти в області менеджменту та маркетингу. Це веде до зниження конкурентоспроможності того чи іншого закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах соціально-економічне становище країни безпосередньо залежить від того внеску, який вона робить в розвиток загальнолюдської цивілізації, в науку, культуру, освіту. Особливе місце в цьому процесі відводиться закладам загальної середньої освіти, яка розглядається як один з головних, провідних факторів соціального, економічного і культурного процесів суспільства.

Маркетингова діяльність для освітніх установ не була актуальною у зв'язку з повною монополією держави в сфері освіти, і навіть якщо елементи маркетингу мали місце в діяльності школи, то їх цілі не були пов'язані з формуванням і просуванням на ринок затребуваних споживачем освітніх послуг.

В останні роки система української освіти функціонувала в умовах постійної адаптації до ринкових відносин, що формуються. Проведена урядом України програма модернізації освіти, підштовхнула освітні установи до пошуку шляхів підвищення ефективності управління діяльністю закладів освіти. В даний час це можливо тільки за умови постійного вдосконалення маркетингової діяльності освітнього закладу, а також пошуку нових маркетингових прийомів і методів, відповідних сучасному стану зовнішнього середовища освітнього закладу.

Поява маркетингу в освіті обумовлена не тільки зміною суспільних потреб, а й такими тенденціями трансформації світового освітнього простору, як глобалізація, відкритість, невизначеність, а також рядом державних нормативно-правових документів і цільових програм, спрямованих на пошук шляхів вирішення проблеми зниження престижу освіти, низької задоволеності

освітніми послугами, невідповідності якості освітніх послуг зміненим очікуванням споживачів.

Про маркетинг вже давно говорять не тільки відомі маркетингологи, управлінці, економісти, соціологи, представники інженерної соціології та психології, інформатики, технічних галузей знання, а й інші фахівці, в тому числі і в області реалізації освітніх послуг.

Маркетинг – одне з найпоширеніших понять, що безпосередньо асоціюються з ринковою економікою. Застосування маркетингу у сфері закладів середньої освіти сприятиме поліпшенню якості та розширенню асортименту освітніх послуг, дозволить різноманітніше задовольняти запити споживачів в подібного роду послугах і в підсумку сприяти підйому освіти в суспільстві на більш високий рівень.

Термін «маркетинг» традиційно вживають як похідний від англійського «marketing» – торгівля, продаж, збут, який в свою чергу утворений від «market» і означає ринок, базар, а в більш широкому сучасному значенні – ринкова діяльність. Маркетинг розглядають як функцію комерційних організацій і пов'язують з питаннями збуту, реалізованими за рахунок аналізу та обліку потреб цільової аудиторії, проведення досліджень ринку, формування асортименту, гнучкої цінової політики та активного просування товарів і послуг.

Під маркетингом у сфері середньої освіти слід розуміти особливий вид діяльності, спрямований на задоволення потреб і запитів населення в освітніх послугах закладів загальної середньої освіти.

Предмет маркетингу це філософія, стратегія і тактика цивілізованого мислення і дії, фактична поведінка і взаємини суб'єктів ринку. Предмет маркетингу закладів загальної середньої освіти це їх філософія, стратегія, тактика, їх дії і поведінка на ринку освітніх послуг.

Суб'єктами маркетингу у закладах загальної середньої освіти є не тільки навчальні заклади, які виробляють і надають освітні послуги, але і споживачі. Особливу роль серед суб'єктів маркетингу освітніх послуг закладів загальної середньої освіти відіграє особистість школяра, слухача, який є кінцевим споживачем, який відрізняється від інших споживачів тим, що використовує освітній потенціал не тільки для створення благ, але і для задоволення своїх пізнавальних потреб.

Маркетинг у сфері освіти розглядається як філософія, стратегія і тактика відносин і взаємодій споживачів, виробників і продуктів освітніх послуг в умовах ринку, вільного вибору пріоритетів і дій з усіх сторін.

Цільовим результатом маркетингової діяльності у сфері освіти є забезпечення рентабельності через ефективне задоволення потреб:

особистості – в освіті, навчального закладу – у розвитку та добробуті співробітників, підприємств – організацій, у зростанні кадрового потенціалу, суспільства – у розширеному відтворенні інтелектуального потенціалу.

Маркетинг у сфері освіти відноситься до маркетингу послуг. Освітня послуга трактується як комплекс навчальної та наукової інформації, що передається споживачеві у вигляді суми знань загальноосвітнього та спеціального характеру, а також практичних навичок для подальшого застосування. Щоб допомогти споживачу у виборі, виробники послуг намагаються формалізувати найбільш значущі для покупця параметри послуги і по можливості наочно їх надати.

В даний час економісти, маркетологи і педагоги розглядають проблеми і методи просування освітніх послуг з різних позицій. Просування освітніх послуг стає проблемою не тільки актуальною, але і, певною мірою, є основою ефективного економічного розвитку і прогресу, оскільки базою для розвитку економіки будь-якої країни служить зростання рівня освіти населення.

Маркетингова діяльність в цілому все більш розглядається як науково прийнята концепція аналізу, обліку, планування, розробки нових взаємних вимог як виробника, так і споживача слуг у відповідності зі складними соціально-економічними ринковими відносинами, а також так засіб контролю за проведенням заходів з вигідного обміну послугами заради досягнення поставлених цілей.

За своїм характером ринок освітніх послуг, як було зазначено, досить динамічний. Справа в тому, що в сучасних умовах швидко і кардинально оновлюються техніко-технологічні основи багатьох видів діяльності, постійно структурується економіка, відповідно змінюється й технологія навчання, орієнтованого на зростання конкурентних переваг об'єкта ринку освітніх послуг.

Вся організаційна структура ринку освітніх послуг, на наш погляд, має бути підпорядкована його функціональному змісту – наданню якісного навчання, на основі прогресивних освітніх стандартів та необхідного ресурсного забезпечення – методичного, інформаційного, програмного та фінансового.

Управління маркетингом – це цілеспрямована координація маркетингової діяльності освітнього закладу, виходячи з вимог ринку з метою надання якісних послуг цільовим споживачам.

Система управління маркетингом освітнього закладу може бути представлена як сукупність трьох підсистем: аналізу ринку освітніх послуг; розробка плану маркетингу освітнього закладу; реалізації плану маркетингу освітнього закладу.

Мета підсистеми «Аналіз ринку освітніх послуг» полягає в тому, щоб використовувати для освітнього закладу нові ринкові перспективи, відшукати нові напрямки для свого розвитку, а можливо, і перебудувати свою діяльність відповідно до вимог ринку. Ці перспективи одні освітні установи виявляють за рахунок пошуку і впровадження нових програм і технологій навчання, інші – акцентують свою увагу на нових ринках. Процедура відбору цільових ринків полягає в прогнозуванні попиту на освітню послугу на регіональному або муніципальному ринках; подальшої сегментації ринку і відборі цільових сегментів; виборі способу позиціонування своїх освітніх послуг серед аналогічних послуг конкурентів на обраному ринковому сегменті.

Підсистема «Розробка плану маркетингу освітнього закладу» вирішує завдання з формування відповідного маркетингового інструментарію для кожного з обраних ринкових сегментів.

Використовуючи цей інструментарій, освітні установи намагаються викликати у споживача бажану реакцію на свої маркетингові заходи, свої освітні послуги, забезпечити постійний попит і отримання прибутку, пов'язати між собою результати роботи попередньої підсистеми в єдине ціле. Це відбувається за рахунок розвитку ряду допоміжних підсистем: формування «портфеля замовлень», планування маркетингу, маркетингової інформації, просування освітніх послуг та ін.

Підсистема «Реалізація плану маркетингу освітнього закладу» проявляється в організації нової структури, заходів з реалізації плану маркетингу освітнього закладу, створенні системи контролю за виконанням даного плану, мотивації персоналу освітнього закладу для досягнення маркетингових цілей, оцінці ефективності управління.

Отже, специфікою маркетингової діяльності освітніх закладів є те, що вони, діючи в ринкових умовах, конкурують одночасно на двох ринках. Один з них – ринок освітніх послуг, а інший – ринок праці. З огляду на це, стандартизація освіти вносить небезпечну підміну стандарту на освіту стандартом на технологію навчання.

Таким чином, теорії маркетингу послуг і маркетингу якості послуг здатні запропонувати освітнім закладам, не тільки загальні методологічні підходи, а й детально розроблені алгоритми і технології вирішення найважливіших проблем маркетингу сфери освітніх послуг.

Висновки. Ринок освітніх послуг – це складна, багаторівнева система, що забезпечує постійну підтримку високої якості трудового потенціалу, адекватного динамічно розвиваючій економічній структурі суспільства.

Таким чином, специфіка маркетингу в сфері освіти включає в себе частково специфіку послуг як таких, а також специфіку наукових та інтелектуальних послуг. Маркетингова діяльність навчального закладу полягає у створенні більш високої в порівнянні з конкурентами цінності освітніх послуг для споживача, здатної максимально задовольнити його потреби.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаркавенко С.С. Маркетинг. Підручник. 5-те вид. доп. К.: Лібра, 2007. 720 с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. автор-укладач Н.П. Наволокова. Х. : Основа, 2009. 176 с.
3. Лукіна Т. О. Технологія розробки анкет для моніторингових досліджень освітніх проблем : методичні рекомендації до обласного семінару «Розвиток регіональної системи моніторингу» у рамках Всеукраїнської науково-практичної конференції «Моніторинг в освіті: становлення та розвиток в Україні». Миколаїв: ОІППО. 2012. 32 с.
4. Решетілова Т. Б. Маркетингові дослідження : підруч. М-во освіти і науки України ; Нац. гірн. ун-т. Електрон. текст. дані. Дніпропетровськ : НГУ. 2015. 357 с.
5. Рябова З. В. Маркетингові дослідження в управлінні навчальним закладом. Теорія та методика управління освітою. 2011. № 5. URL: <http://tme.umo.edu.ua/>
6. Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління в освіті: монографія. К. : Пед. думка. 2013. 268 с.
7. Савощенко А. С. Значення маркетингового комунікаційного комплексу у видавничій сфері. 2013. С. 501–505.

УДК 378.4.091:004.738.1

Осьмук Н.Г.,

Кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки,

Кривцова О.Б.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВЕБ-САЙТУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена характеристиці веб-сайту як інструменту просування освітніх послуг закладу вищої освіти. Проаналізовано основні критерії оцінювання якості веб-сайту як цифрового інструменту. Визначено фактори, що формують досвід взаємодії користувачів мережі «Інтернет» з веб-сайтом. Обґрунтовано доцільність підвищення якості веб-сайтів закладів вищої освіти для залучення абітурієнтів до вступу.

Ключові слова: веб-сайт закладу вищої освіти, веб-сторінка, інтернет-мережі, просування освітніх послуг, якість веб-сторінки

Постановка проблеми. Веб-сайт закладу вищої освіти – це перше, що бачить абітурієнт, коли шукає інформацію про певний університет. Він є джерелом актуальної інформації про різні аспекти й напрямки діяльності закладу: освітню, наукову, громадську роботу, студентське життя, вступні кампанії, представлені освітні програми, кадровий потенціал, співпрацю з роботодавцями тощо.

В умовах тотальної діджиталізації суспільства абітурієнти, зазвичай, обирають рішення про вступ до певного університету саме на підставі представленого на веб-сайті контенту та якості самого веб-сайту. Однак, і це є важливим для нашого дослідження, значна кількість закладів вищої освіти приділяють питанню оновлення Інтернет-ресурсу недостатньо уваги.

Сутність проблеми полягає в тому, що інформація на сайтах частоне оновлюється з моменту їх створення. З огляду на це, подані на них відомості не є коректними, а іноді вже зовсім не відповідають дійсності. Звичайно, це не сприяє підвищенню довіри абітурієнтів та роботодавців. Поза тим, це є фактором, що негативно позначається на конкурентоспроможності закладу вищої освіти на ринку освітніх послуг у порівнянні з університетами, які успішно оновлюють свої веб-сторінки шляхом застосування інноваційних технологій.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження основних критеріїв, що визначають якість веб-сайту закладу вищої освіти з урахуванням сучасних технічних вимог та зручності його використання цільовою аудиторією.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз вітчизняних та іноземних джерел із проблеми підвищення якості веб-сайту університетів показав, що це питання недостатньо розглядається у роботах сучасних дослідників, які найчастіше згадують веб-сайт лише у контексті одного з багатьох інструментів маркетингових комунікацій. Питання застосування інноваційних технологій для просування освітніх продуктів університету розглядали такі дослідники, як І.О. Дейнега, Г.В. Євтушенко, В.К. Пилипчук, Н.О. Смірнова, І.О. Жарська, Д.В. Зіньківська, С.М. Ілляшенко, В.Г. Попова та інші.

Мета статті: узагальнення основних вимог до сучасного веб-сайту ЗВО для підвищення його якості.

Виклад основного матеріалу. Основним інструментом позиціонування організації в інтернет-просторі є веб-сайт [1]. У словнику поняття веб-сайту трактують як: «набір сторінок інформації в Інтернеті з певної теми, опублікованих однією людиною чи організацією.» [3]. Сьогодні наявність веб-сайту є головною умовою конкурентоспроможності ЗВО та будь-якої іншої організації.

З активним розвитком цифрових технологій до веб-сайтів стали пред'являти жорсткі вимоги з боку користувачів та пошукових систем (Google, Yahoo). Як вказує І.О. Жарська, інформація, що розміщена на веб-сторінці закладу вищої освіти має бути одночасно привабливою та корисною для цільової аудиторії (абітурієнтів, студентів, викладачів, роботодавців) [2]. У цьому випадку вони позитивно реагуватимуть на розміщену інформацію.

Раніше веб-сайти оцінювали з погляду їхнього дизайну та зручності навігації для користувачів. Навігацією в цьому випадку є структура веб-сайту з його категоріями та підкатегоріями. Чим продуманіша з точки зору логіки структура, тим зручнішим є веб-ресурс для його користувачів, які швидше знаходять на ньому всю необхідну інформацію. Проте, наразі, це не єдиний важливий показник оцінювання веб-сторінок.

До основних критеріїв, за якими відбувається оцінювання якості веб-сайту, відносять:

- інформативність поданих фактів, відомостей. Вся інформація, розміщена на веб-сайті університету, повинна бути актуальною, цікавою, корисною, регулярно оновлюватись, бути персоналізованою для цільової аудиторії;

- якість подання інформації. До цього критерію належить те, наскільки привабливо для користувачів представлена інформація. Підвищити привабливість та ефективність текстового контенту допоможе використання відповідних шрифтів, зображень, відео та інших елементів;

- простота навігації. Веб-сайт повинен надавати користувачам можливість легко орієнтуватися на сторінках і швидко знаходити цікаву для них інформацію. Для цього створюється інтуїтивно-зрозуміла структура категорій та підкатегорій;

- адаптація під мобільні пристрої. До мобільних пристроїв відносять смартфони та планшети. Саме через них більшість користувачів Інтернету здійснюють пошук. Якщо веб-сайт неправильно відображається на мобільних пристроях, користувачі швидко залишають його;

- швидкість завантаження є однією з основних вимог до сучасних веб-сайтів. Швидкість, з якою завантажуються сторінки веб-ресурсу, впливає на досвід взаємодії користувачів з сайтом. При низькій швидкості завантаження більшість користувачів вважають за краще вимкнути веб-сторінку та шукати потрібну їм інформацію на більш сучасних ресурсах;

- безпека. Взаємодія користувачів із веб-ресурсом не закінчується пошуком інформації. Багато сайтів, у тому числі сторінки закладів вищої освіти, пропонують реєстрацію та інші можливості залишити свою особисту інформацію. Якщо на веб-сайті не підтримуються основні протоколи безпеки, є ймовірність витоку інформації про користувачів під час злому веб-сайту [4].

Таким чином, дотримання основних вимог до сучасних веб-сайтів згідно з запропонованими критеріями дозволяє створити якісну Інтернет-сторінку, привабливу для користувачів.

Важливим фактором при оцінюванні якості веб-сторінки є досвід взаємодії користувачів, оскільки веб-сайт створюється саме для них.

Дослідники проблеми оцінювання якості веб-сайтів виділили п'ять основних факторів, що впливають на досвід взаємодії користувачів із веб-сторінками:

- Привабливість (Attractiveness). Під привабливістю сайту мається на увазі наявність сучасного дизайну з використанням відповідних графічних елементів. Іноземні дослідники Г. Тан та К. Вей стверджують, що зовнішній вигляд веб-сайту є вирішальним фактором при формуванні позитивного досвіду взаємодії користувачів. Дизайн безпосередньо впливає на сприйняття представленої на веб-ресурсі інформації та на те, скільки часу користувачі проведуть на веб-сторінці [5].

- Керованість (Controllability). Визначає правильне відображення та роботу всіх ключових елементів веб-ресурсу. При ефективному функціонуванні веб-ресурсу та його керованості користувачі легко переходять на сторінки, що їх цікавлять, і знаходять потрібну інформацію. Погана керованість заважає переходу на сторінки, тому більшість користувачів йдуть з веб-ресурсу.

- Ефективність (Efficiency). Цей параметр визначає, наскільки ефективною буде взаємодія користувачів з веб-сайтом. Всі цілі, які користувачі ставлять перед собою під час переходу на сайт, мають бути досягнуті максимально швидко. Наприклад, якщо користувач шукає певну інформацію, він повинен знаходити її без зусиль. В іншому випадку користувачі відчують дезорієнтацію при відвідуванні веб-ресурсу та можуть втратити інтерес у його подальшому відвідуванні.

- Корисність (Helpfulness). Структура, дизайн, текстова та графічна інформація та інші елементи веб-сайту мають бути спрямовані на допомогу користувачам на кожному етапі пошуку інформації. Сайти, де не дотримується критерій корисності, не дають відповіді на питання, які користувачі шукають на веб-сайті.

- Навчальність (Learnability). Позначає легкість, з якою користувачі вивчають функції веб-ресурсу для досягнення своїх цілей. Навчальність гарантує, що користувачі відразу можуть орієнтуватися на веб-ресурсі та ефективно освоїти всі його можливості.

Висновки. Таким чином, успішне функціонування сучасного веб-сайту закладу вищої освіти як інструменту взаємодії з абітурієнтами, студентами,

працівниками повинно відповідати основним вимогам, до яких ми відносимо інформативність представленої інформації, якість подання інформації, простоту навігації, швидкість завантаження сторінок, безпеку, адаптацію під мобільні пристрої.

Прагнення якомога повніше відповідати зазначеним критеріям допоможе веб-сайту закладу вищої освіти стати ефективним інструментом залучення й підтримки нових абітурієнтів в умовах високої конкуренції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дейнега І.О. Організація комунікацій освітніх організацій та їх стейкхолдерів в інтернет-мережі. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка, 2017. Т. 22. Вип. 10. С. 113–117.
2. Жарська І.О., Зінковська Д.В. Використання інтернет-середовища для просування освітніх послуг вищих навчальних закладів. Вісник КНУТД. Сер. Економічні науки. 2015. № 1 (83). С. 49–58.
3. Cambridge Dictionary URL:
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/website>
4. The 22 Key Elements of a High Quality Website URL:
<https://www.quicksprout.com/the-key-elements-of-a-high-quality-website/>
5. Tan, G. W., Wei K. K. (2006), "An empirical study of web browsing behaviour: towards an effective website design", Electronic Commerce Research and Applications, 5, 261-271.

УДК 009:004

Сердюк А.О.,

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Денежніков С.С.,

Кандидат філософських наук,

старший викладач кафедри

менеджменту освіти та педагогіки вищої школи

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті виявлено сукупність теоретичних підходів до вивчення організаційної культури закладу вищої освіти на основі міждисциплінарного аналізу наукових джерел, що розкриває відмінності у її структурно-смысловому наповненні, типології, динаміці, функціях, факторах її розвитку, механізмах функціонування, засобах діагностики; визначено та обґрунтовано методологічні підстави побудови концепції розвитку організаційної культури закладу вищої освіти (системний, синергетичний, діяльнісний, суб'єктний, культурологічний, антропологічний, аксіологічний

та процесуальний підходи), що дозволяють розглядати організаційну культуру закладу вищої освіти як цілісну відкриту систему.

Постановка проблеми.Актуальність дослідження розвитку організаційної культури закладу вищої освіти обумовлюється сукупністю таких обставин.

По-перше, дослідження з проблем розвитку організаційної культури, в основному, виконані в суміжних науках (соціології, психології, педагогіці). Потрібне наукове осмислення цього феномену на рівні управлінської науки.

По-друге, у практиці діяльності інноваційних закладів вищої освіти (державного та недержавного типу) накопичено багатий досвід формування організаційної культури, зроблено його наукове осмислення. Разом з тим відсутні дослідження, в яких представлено цілісну концепцію розвитку організаційної культури закладу вищої освіти.

По-третє, у свідомості педагогів та керівників закладів вищої освіти організаційна культура як провідний компонент управлінської діяльності представлена не повною мірою.

По-четверте, можливості системи вищої освіти, орієнтованої на полісферність освіти, демократичний стиль управління установою, гуманістичний характер відносин та взаємодії між її суб'єктами, створюють, на нашу думку, оптимальні умови для розвитку організаційної культури закладу вищої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі особливостей розвитку організаційної культури закладу вищої освіти присвячено ряд робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Особливостям формування організаційної культури педагогічного колективу навчального закладу та особливостям організації колективних проектів в контексті формування організаційної культури належить науковий доробок О. Григоряк [5] та В. Лисюк [4]. Поняття і зміст організаційної культури висвітлено в роботі Г. Єльнікової [3].Способи формування та розвитку організаційної культури навчального закладу та методи вивчення організаційної культури викладено в роботах Т. Кримової [2] та С. Ковалевського[1].

Мета статті – виявити особливості розвитку організаційної культури закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Теоретичними джерелами дослідження феномену розвитку організаційної культури закладу вищої освіти виступають теорії культури, організації, освіти. Загальнонаукові категорії «культура», «соціальна система», «організація», «освіта», «середовище», «простір», «взаємодія», «відносини» поєднуються з поняттям «організаційна культура», а їх сутнісно-змістовний взаємозв'язок дозволяє розглядати організаційну культуру закладу вищої освіти як управлінський та соціально-педагогічний феномен.

Міждисциплінарний підхід до дослідження розвитку організаційної культури закладу вищої освіти, заснований на використанні знань соціально-гуманітарних наук – соціології, філософії, менеджменту, психології та педагогіки, дозволяє визначити її змістовно-сміслові наповнення, фактори, умови, механізми та динаміку розвитку.

Методологічними підставами побудови концепції розвитку організаційної культури закладу вищої освіти виступають системний, синергетичний, діяльнісний, суб'єктний, культурологічний, антропологічний, аксіологічний та процесуальний підходи у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості, що задають стратегічні орієнтири розвитку організаційної культури закладу вищої освіти [5, с. 35].

Концепція розвитку організаційної культури закладу вищої освіти включає положення, що визначають у сукупності методологію, теорію та практику її здійснення в закладі вищої освіти: обґрунтування поняття та сутності розвитку організаційної культури закладу вищої освіти як системоутворюючої домінанти його соціокультурного простору, що забезпечує взаємозв'язок смислів, цілей, цінностей, норм поведінки, традицій його суб'єктів, що породжується полісуб'єктною взаємодією на основі культурозалежних відносин, виступає багатофункціональним засобом, умовою розвитку; структуру, що складається з інформаційно-когнітивної, соціореґулюючої, психолого-педагогічної підсистем та їх змісту; тенденції, закономірності, фактори її розвитку; принципи, що конкретизують закономірні зв'язки її розвитку на рівні процесу, суб'єктів та на рівні управління; механізми розвитку (полісуб'єктний діалог, методи та засоби управління, методичні засоби, способи організації взаємодії суб'єктів); функції – розвитку, аксіологічної, регуляції, кооперації, безпеки, екологічної, фасилітації; критерії розвитку організаційної культури закладу вищої освіти (ефективність комунікацій в організаційній культурі закладу вищої освіти, ефективність управління та соціального регулювання діяльності суб'єктів організаційної культури закладу вищої освіти, ефективність взаємодії та відносин суб'єктів організаційної культури закладу вищої освіти) та відповідні їм показники що дозволяють фіксувати динаміку процесу; етапи (зародження, стабілізації, інтеграції та формалізації, переформування та перетворення) та рівні розвитку [3, с. 16].

Технологічне забезпечення розвитку організаційної культури закладу вищої освіти здійснюється її суб'єктами через управління розвитком, на основі комунікативно-діалогічного типу, за допомогою переведення установи в стан навчальної організації на проектно-діагностичному, організаційно-діяльному, рефлексивно-аналітичному етапах.

Ефективному розвитку організаційної культури закладу вищої освіти сприяють такі психолого-педагогічні умови: соціально-педагогічні (активна співпраця закладу вищої освіти із зовнішніми соціальними партнерами та освітньою спільнотою на основі мережевої взаємодії; створення сучасного, позитивного, привабливого образу установи; встановлення конструктивної та гнучкої взаємодії із зовнішніми суб'єктами управління закладу вищої освіти; використання педагогічного, правового, економічного, організаційного, інформаційного та наукового ресурсів зовнішнього середовища та перетворення їх на внутрішній потенціал закладу вищої освіти); суб'єктно-особистісні (усвідомлення та актуалізація суб'єктами організаційної культури гуманістичної спрямованості місії та цілей закладу вищої освіти; забезпечення ціннісної інтеграції та полісуб'єктної взаємодії всіх суб'єктів організаційної культури; вибудовування культурозалежних відносин суб'єктів на основі психолого-педагогічної безпеки; стимулювання мотивації педагогічної діяльності та стимулювання мотивації педагогічної діяльності; актуалізація готовності до саморозвитку у педагогів (заклад вищої освіти на основі навчання та самонавчання; розвиток професійно-особистісної компетентності керівників закладу вищої освіти в управлінні розвитком організаційної культури); організаційно-педагогічні (реалізація комунікативно-діалогічного типу управління розвитком організаційної культури; використання переваг роботи в команді; створення системи технологічного забезпечення розвитку організаційної культури на основі проектування; інформаційне забезпечення розвитку організаційної культури; моніторинг розвитку організаційної культури закладу вищої освіти)[4, с. 103-104].

Розвиток організаційної культури закладу вищої освіти відбувається під впливом зовнішніх факторів (політико-правових, соціокультурних, економічних), внутрішніх об'єктивних (типу та виду установи, доступних та використовуваних установою ресурсів) та суб'єктивних (особистісних та психологічних особливостей суб'єктів, мотивації до педагогічної діяльності) факторів. Найбільш дієвими є такі механізми розвитку організаційної культури закладу вищої освіти: полісуб'єктний діалог, переведення установи в стан організації, що навчається, метод самоврядування за допомогою командної роботи, мережева та спільно-взаємозалежна форми організації взаємодії суб'єктів. Взаємодіючи, ці механізми, стають засобом розвитку організаційної культури закладу вищої освіти на етапах зародження, стабілізації, інтеграції та формалізації, переформування та перетворення [1, с. 12].

Концепція розвитку організаційної культури закладу вищої освіти створює передумови для наукового забезпечення процесу управління її розвитком, що

будується на основі комунікативно-діалогічного типу і розглядається як свідомий, цілеспрямований вплив на організаційну культуру управлінської групи та децентралізований, партисипативний процес участі в управлінні суб'єктів розвитку установи та саморозвитку суб'єктів.

Діагностика розвитку організаційної культури закладу вищої освіти вимагає використання комплексу методів вивчення, проведення констатуючого та формуючого етапів експерименту, включеного спостереження та блоку методик. Оцінка розвитку організаційної культури закладу вищої освіти складає основу критеріїв: ефективності комунікацій в організаційній культурі закладу вищої освіти; ефективності управління та соціального регулювання діяльності суб'єктів організаційної культури закладу вищої освіти; ефективності взаємодії та відносин суб'єктів організаційної культури закладу вищої освіти. Як важливі показники виступають інтегровані параметри організаційної культури: спрямованість, комунікативність, відкритість, рефлексивність, інтегрованість, безпека (зовнішня і внутрішня), привабливість, включеність [2, с. 20].

Організаційна культура досліджуваних закладів вищої освіти перебуває на етапах зародження чи стабілізації, характеризується складними та суперечливими тенденціями. Ці установи успішно інтегрувалися в соціальний, економічний, ціннісно-нормативний контекст соціуму, відрізняються інноваційністю, достатньою динамічністю і гнучкістю існування, але в них відсутні норми життєдіяльності, систематична робота з формування образу установи, єдність ціннісних орієнтацій суб'єктів. Вони відчувають нестачу зовнішньої інформації про діяльність інших установ, характеризуються авторитарним стилем управління, неорганізованістю предметно-просторового оточення, схильні до сильного впливу зовнішніх впливів.

Висновки. Технологічне забезпечення розвитку організаційної культури закладу вищої освіти, що здійснюється за допомогою проектування та переведення установи у стан навчальної організації, реалізується поетапно – на проектно-діагностичному (створення управлінської команди проектної діяльності, проблематизація та цілепокладання, аналіз зовнішніх та внутрішніх ресурсів середовища, моделювання технології розвитку організаційної культури, прогнозування результатів, конструювання навчальних програм для групових суб'єктів установи та її предметно-просторового оточення); організаційно-діяльнісному (реалізація навчальних програм для управлінської команди, педагогічного колективу, сімей, дитячих навчальних груп, організація колективно-продуктивних форм діяльності для всіх суб'єктів організаційної культури установи, реалізація напрямів мережевої взаємодії із соціальними партнерами (науково-методичного, інформаційного, благодійного)),

рефлексивно-аналітичному (аналіз результатів проектної діяльності посередників, моніторингу та експертизи, їх групова та індивідуальна рефлексія, продовження роботи в режимі проектної діяльності) етапах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковалевський С. Методи вивчення та структура культури організацій *Підручник для директора*. 2018. № 7/8. С. 9–16.
2. Кримова Т. Способи формування та розвитку організаційної культури навчального закладу. *Управління школою*. 2019. № 14. С. 18–23.
3. Єльнікова Г. Поняття і зміст організаційної культури. *Управління освітою*. 2019. № 24, грудень. С. 16.
4. Лисюк В. Особливості формування організаційної культури педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, (06-07 квітня 2016 року, м. Суми) / МОН України, СумДПУ ім. А. С. Макаренка; Сумська обл. держ. адміністрація, Ін-т педагогіки НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України; [редкол.: А. А. Сбруєва, С. Б. Кузікова, Г. Ю. Ніколаї та ін.]. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. Т. 2. С. 102–104.*
5. Григоряк О. В. Особливості організації колективного проекту в контексті формування культури проектної діяльності студентів ВНЗ. *Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу "ІТМ*плюс - 2014" : матеріали міжнародної дистанційної науково-методичної конференції, (20-21 березня 2014 р.): у 3-х ч. / МОН України, СумДПУ ім. А. С. Макаренка, Ін-т педагогіки АПН України та ін. ; [програмний комітет: М. І. Бурда, В. Г. Бевз, М. Гарднер та ін.]. Суми : ВВП "Мрія", 2014. Ч. 2. С. 34–35.*

INSTITUTIONAL PROVISION OF NETWORK INTERACTION FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article is devoted to the problem of development and implement in pedagogical practice a model of innovative development of educational institutions based on the use of network interaction. Theoretical material of the article can be used in the practice of other educational networks, in preschool, general, additional and vocational education institutions that are part of educational networks, in the system of professional development.

Introduction. To date, the spread of innovation, according to experts, is increasingly organized on a network basis, but the use of networking of educational institutions to address the challenges of their development is not sufficiently reflected in the education system and pedagogical practice. The reason is that the content of network interaction, as a rule, is built on the need to organize the educational process, such as specialized training and so on.

At present, the relationship between the development of educational institutions and the deployment of innovation processes is insufficiently defined, the place of network interaction in binary communication – development and innovation process – is uncertain. In fact, the innovation process which always leads to qualitative changes in the educational institution, because innovations are either localized only at the level of individual teachers, or the innovation process is limited to administrative actions.

Analysis of relevant research. A number of scientific studies have been devoted to the problem of institutional support of network interaction for the innovative development of educational institutions. Conceptual principles of application of network technologies in educational innovation processes and knowledge management in the conditions of innovative educational networks are the subject of scientific research of I. Chystiakova [5, 6]. T. Kravchenko [3] and S. Dieniezhnikov [1] study the role of network technologies in modern education and network design as a technology of formation of innovative educational activity

in a higher educational institution. V. Zayachkovsky [2] and Yu. Samoylova [4] investigates the use of network technologies in the field of education and training.

Aim of the study – identifying the essence of networking as a factor in the innovative development of educational institutions.

Results. The use of network interaction for the innovative development of educational institutions allows to overcome the random nature and limited interaction of personal connections, some problematic issues of pedagogical practice, which leads to new forms of interaction – methodological project groups; their activities require infrastructure that can be implemented through the resource center of the educational network.

Possibilities of network interaction are revealed in the technology of its use. The basic element of technology is the organization of joint methodological design in the educational network with external partners. Joint methodological design based on network interaction expands the scope of innovative activities of teachers, allows to move from the position of recipient of innovations to the position of co-developer, to see the importance of innovative activities that affect involvement in innovation and increase teachers' readiness for innovation [36, p. 91].

Joint methodological design differs from other types of project activities by subject, product, focus and method of project activities, must be accompanied by the formation, on the one hand, a collective subject of network interaction, on the other hand – the subject of innovative development of a particular educational institution [5, p. 76].

Group reflection in network interaction is the ability to understand the causes of successes and failures in the innovation process, through the analysis of their pedagogical activities, experience of development, new ways of organizing the educational process. With the systematic nature of group reflection, its content changes. At the first stage it is reduced to understanding what is happening, compared to the understanding of others, at the second stage – to the construction of collectively distributed action, at the third stage – to identify effective ways of collectively distributed activities.

The joint organization of professional development is built around the subject of collective development, in which the emphasis is shifted from certain elements of the educational program to the specifics of the content of education and ways to achieve educational results.

The creation of a single information network for the innovative development of educational institutions should be based on the cycle of knowledge circulation within the educational network and the formation of network memory in the form of a bank of innovative developments. The effectiveness of communication in the

educational network is determined by its productive nature to solve problems of joint methodological design and support for a system of horizontal links between teachers within the network, as well as with external partners [3, p. 74].

Management of network interaction for the innovative development of the educational institution requires the creation of a resource center that organizes the support and support of network interaction. The resource center is a set of functional positions that provide networking: supervisor, educational project manager, tutor, trainers, experts, moderator, analyst, methodologist, methodologist, site editor and webmaster [4, p. 256].

Implementation of the model of using network interaction for innovative development of educational institutions allows to overcome the localization of the innovation process, expand the scale of innovation, increase the innovative potential of developments, reach the national level with innovative pedagogical developments, work to identify the effectiveness of the model based on the developed system of criteria and indicators.

The interrelation of the innovation process with the process of development of the educational institution through the use of network interaction is established in the work. It is determined that the innovative development of educational institutions is a purposeful process related to overcoming the localization of the innovation process through the strategic direction of development, the transition from the position of the recipient to the position of co-developer of innovations, using networking qualitative change of the educational institution as a whole.

It is proved that the content of network interaction is interrelated of the following components: formation of value-semantic content of joint collective distributed activity of subjects of innovative development of educational institution, organization of forms of joint collective distributed activity of subjects of innovative development of educational institution; joint methodological design, joint training of participants in networking, exchange of experiences and results of innovative development of educational institutions, mutual provision of services and mutual learning, expertise and group reflection [2, p. 205].

The criteria of innovative development on the basis of the basic parameters of development of educational institution are substantiated and allocated:

- the emergence of a strategic focus of innovation;
- updating the content, forms and means of organizing the educational process on the basis of joint collective distributed project activities of network participants, including managers, teachers and other participants in the educational process;

- transfer (specification) of methods of network interaction to the organization of the educational process, innovation and management of educational institutions;

- creation of a network organizational structure of the educational institution on the basis of redistribution of powers and functions in the organization of the educational process, innovation and management of the educational institution;

- formation of readiness of teachers for innovative development.

The basic components of the model of innovative development of educational institutions based on the use of network interaction (purpose, principles, content of network interaction, technological and evaluation-effective blocks) are substantiated [1, p. 180].

Conclusion. Theoretical substantiation of the model, its implementation allowed to generalize and present the technology of network interaction for innovative development, which includes: joint planning of experimental work within the municipal experimental site; joint design of the educational network, a single methodological support of the educational network; joint methodological design, group reflection and analysis of lessons, other types of educational activities, collective expertise; collective development in the process of training and retraining, in the design of the educational network; network projects and programs aimed at the formation of subjects of innovative development; creation of a single information environment, construction and expansion of the system of horizontal relations, including with external partners of the educational network, collective forms of communication; management of the educational network, joint decision-making, organization of the Resource Center.

Prospects for further research we connect with the study of the possibilities of using networking for innovative development not only educational institutions, but also municipal, regional education systems, as well as different types of educational institutions (preschool, additional, professional).

REFERENCES:

1. Денежніков С. С. Мережеве проектування як технологія формування інноваційної освітньої діяльності у вищому навчальному закладі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал* / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка; [ред. кол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. № 8 (42). С. 176–184.
2. Заячковський В. Інформаційні технології (мультимедіа та інформаційні мережі) у сфері освіти та навчання. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: тези III-ї Міжнародної науково-*

- практичної конференції, (26-27 березня 2015 року, Дрогобич) / МОН України, Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. І. Франка, Рада молодих вчених; [ред. колегія: М. П. Пантук, В. І. Ільницький, А. І. Душний та ін.]. Дрогобич: Посвіт, 2015. С. 204–205.*
3. Кравченко Т. О. Роль мережевих технологій у сучасній освіті *Матеріали наукової конференції за підсумками науково-дослідної і науково-методичної роботи кафедр Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка у 2010 р. / МОН України, Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка; [відп. ред. А. А. Сбруєва; ред. кол.: Н. І. Кириленко, О. В. Багацька, В. С. Бугрій та ін.]. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. С. 74–75.*
 4. Самойлова Ю.І. Особливості управління інноваційними освітніми мережами. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (4-5 березня 2014 року) / МОН України, СумДПУ ім. А. С. Макаренка; Сумська обл. держ. адміністрація, Ін-т педагогіки НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України; [ред. кол.: Ю. А. Картава, О. Г. Козлова, С. М. Кондратюк та ін.]. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. Т. 1. С. 254–257.*
 5. Чистякова І. А. Концептуальні засади застосування мережевих технологій в освітніх інноваційних процесах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Сумськ. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка; [ред. кол. : А. А. Сбруєва, М. О. Лазарєв, О. І. Огієнко та ін.]. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. № 6 (8). С. 73–80.*
 6. Чистякова І. А. Менеджмент знань в умовах інноваційних освітніх мереж. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / МОН України, Центральний ін-т післядипломної пед. освіти, Сумський обл. ін-т післядипломної пед. освіти, Ін-т вищої освіти АПН України та ін.; [ред. кол.: В. Ф. Живодьор, Т. Б. Тарасова, І. А. Медведєв та ін.]. Суми: [Університетська книга], 2007. С. 90–92.*

СЕКЦІЯ 3
«МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ: ПСИХОЛОГІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ
ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ»

УДК 371.2: 17.022.1 “312”

Андрійченко В.І.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ ЛІДЕРСТВА В МЕНЕДЖМЕНТІ

У статті, на основі визначень вітчизняних та зарубіжних дослідників проаналізовано поняття «лідер» й «лідерство» та виокремлено основні підходи до його трактування. Обґрунтовано основні функції лідера, менеджера.

Постановка проблеми. Проблема лідерства і його ефективного використання нині є ключовою темою. Традиційне уявлення людей про лідерів зазвичай передбачає образ керівника – тобто людини, офіційно наділеної владою. Проте бути лідером – незавжди означає мати офіційну посаду, офіційне визнання і відповідний запис у трудовій книжці. У реальному житті лідерство потребує насамперед готовності виділятися і допомагати іншим людям досягати встановлених цілей. Але будь-яка дія в команді потребує участі не лише лідера, алей інших людей. Лідер не буде рухатися вперед, якщо ніхто не буде йти за ним. Здатність вести людей робить керівника особливим, робить його лідером. Але лідер є лише частиною команди, яка цілеспрямовано рухається до стратегічної мети підприємства. Здатність досягти цієї мети не самотійно, а в команді робить керівника особливим.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема сутності лідера та лідерства сучасного світу є предметом дослідження зарубіжних авторів – Д. Максвелл, Д. Гоулман, Д. Кемпбелл, А. Файоль, вітчизняних дослідників – В. Є. Михайличенко, О.Г. Романовський, А.С. Рудська, Л.А. Пашко

Мета статті: проаналізувати сутність понять лідер та лідерство.

Виклад основного матеріалу. Слова лідер («leader») і лідерство («leadership») створені від англосаксонського кореня «lead» (в перекладі на українську мову – «шлях»), який походить від дієслова «lead», що означає «подорожувати», «йти». Перебуваючи у морських плаваннях, англосакси використовували цю назву для визначення курсу судна в морі. Таким чином, лідерами називались люди (або кораблі), які вказували шлях [1, с. 15]. За свідченням Оксфордського словника англійської мови (1933), саме слово «лідер» виникло в XIII ст. Проте поняття «лідерство» вчені не знаходять аж до початку XIX ст. [2, с. 12].

Підкреслюючи труднощі, з якими зустрічаються дослідники при визначенні сутності лідерства, відомий американський фахівець з менеджменту, директор Центру креативного лідерства Д.Кемпбелл писав: «Лідерство – це загадкова, вислизаюча якість. Існування його легко визнати, важко описати, ще важче використати на практиці і вже неможливо створити цю якість в інших». [3, с. 3]. Лідер – той, хто веде; перший, що йде попереду, завжди перемагає. Член групи, всі учасники якої визнають його керівництво, покладаються на нього в прийнятті серйозних рішень і вирішенні важливих проблем. Лідерство – це процес, за допомогою якого одну особу надає вплив на членів групи. Невипадково лідерство має досить складну класифікацію. Зокрема, лідерство може бути формальним (офіційне керівництво) і неформальним. Формальні лідери – це люди, яких члени організації вибирають чи призначають на яку-небудь формальну посаду. Вони пов'язані з офіційною організацією і представляють всю групу в цілому, або всю організацію, захищаючи їх інтереси. Неформальні лідери – це люди, авторитетні в групі. Вони можуть бути: вожаками (ватажками) – найавторитетніші з даром переконання й навіювання; лідерами (у вузькому значенні) – менш авторитетними, ніж вожаки, можуть поширювати свій вплив лише на частину групи, спонукаючи до дій не лише навіюванням й переконанням, а й особистим прикладом.

Враховуючи тісний діалектичний зв'язок лідерства й менеджменту, коротко опишемо їх основні функції, або точніше – на тих функціях і ролях, які повинні виконувати лідери й менеджери. Стосовно менеджерів їх базові ролі чітко визначив один із класиків адміністративної школи менеджменту А. Файоль. В своїй теорії він виділив наступні п'ять функцій керівника:

- 1) планування;
- 2) організація;
- 3) робота з персоналом;
- 4) координація;
- 5) контроль.

Незважаючи на те, що за декілька останніх десятиліть теорія менеджменту пережила величезні зміни, його основи залишились незмінними. В його основі лежать всі ті ж п'ять функцій. Перша функція – планування. Це постановка мети і завчасне визначення місця і часу і призначення відповідальних за виконання завдань. При цьому враховуються всі області менеджменту: люди, фінанси, час, ресурси. Основний елемент планування – місія організації, або заява про її головну мету. Функція організації – це процес делегування і координації завдань і відповідальності за наявності чіткої

структури повноважень, відповідальності й звітності. Тобто відбувається структурування завдання з тим, щоб при його виконанні найбільш ефективно використати співробітників і ресурси організації. Робота з персоналом – це відбір, організація й оцінка робітників на відповідні посади й забезпечення її необхідними для виконання завдання знаннями. Координація нерідко визначається як “спрямування роботи співробітників і лідерство”. Це – вплив на співробітників, який спонукає їх прагнути до досягнення цілей організації; побудова стосунків між ними. Контроль, який пов’язаний з загальним керівництвом, - це створення й запровадження механізмів, які забезпечують досягнення цілей організації, усунення невідповідностей з наміченими раніше планами [4, с. 80-82].

Висновки. Отже, під лідерством розуміють один із процесів організації малої соціальної групи та управління нею, який сприяє досягненню групової мети в оптимальний термін і з оптимальним ефектом. Лідер — член групи, який спонтанно висувається на роль неофіційного керівника в умовах певної, специфічної та досить значущої ситуації, щоб забезпечити організацію спільної діяльності людей для найшвидшого та успішного досягнення спільної мети. Лідерство має пряме відношення до особистих умінь, здатностей та впливу, адже доведено, що лідер — це людина, яка, задовольняючи власний егоїзм, реалізує суспільний інтерес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беляцкий Н.П. Основы лидерства [Текст]: учеб. / Н.П.Беляцкий. – Мн.: БГЭУ, 2006. – 268 с.
2. Берн Э. Лидер и группа. О структуре и динамике организаций и групп / Эрик Берн; [пер. с англ. А.Грузберга]. – М.: Эксмо, 2008. – 288 с.
3. Ландсберг М. Лидерство. Видение, вдохновение и энергия / Пер. с англ. Парал. тит. англ. – М.: Изд-во Эксмо, 2004. – 224 с.
4. Шапочикова Л.В. Психология лидерства. – СПб.: Речь, 2007. – 464 с.

УДК 371.2: 17.022.1

Варава О. М.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

ТАНЕЦЬ ЯК ВИД МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ ОСВІТИ

У статті проаналізовано сутність танцю як особливого експресивного виду мистецтва, визначено його складові. Обгрунтовано розуміння танцювального мистецтва як вид хореографічного мистецтва, в якому естетична сторона, складність рухів, визначеність форм є провідними ознаками.

Постановка проблеми. Професія хореографа пов'язана з таким видом експресивного мистецтва, як танець. Творчість людини в цьому виді художньої діяльності має свою специфіку, тому, щоб науково побудувати процес навчання танцю і виховання в ньому особистості, слід розібратися в низці положень теорії танцю.

Аналіз актуальних досліджень. Психологічні складові творчих здібностей розкрито в науковому доробку В. Андрєєва, В. Моляко, О. Лук, О. Скоробагатської. Багато науковців розглядають творчість як певну форму людської активності, зокрема Г. Батищев, В. Дружинін, Я. Пономарьов, В. Шадріков та ін.

Проте нами виявлено, що проблемі розвитку професійної творчості майбутніх хореографів та ролі дисциплін психолого-педагогічного циклу в цьому процесі приділено поки що недостатньо уваги у вітчизняних наукових дослідженнях.

Мета статті: проаналізувати особливості танцю як виду мистецтва та його потенціал у системі освіти.

Виклад основного матеріалу. Звернемося до поняття «танець» з мистецтвознавчих і психолого-педагогічних позицій.

Танець як найдавніший феномен творчої діяльності супроводжує людину з моменту появи. Однак знання про сам танець і його багатofункціональну роль, перспективи його застосування продовжують залишатися маловивченими дотепер. У роботах учених, присвячених специфіці танцю, це поняття трактується як досить багатозначне, наприклад танець визначається як вид просторового мистецтва, художні образи якого створюються засобами естетично значущих, ритмічно систематизованих рухів і поз [2].

Видову характеристику танцю як просторового мистецтва можна зустріти в низці словників і енциклопедій [3]. У них домінуючою ознакою поняття виступають засоби виразності.

З інших позицій до розуміння сутності танцю підходить В. Верховинець, розглядаючи його значимість у житті людини, в системі освіти і виховання. Зупинимося на його поглядах більш докладно. Так, В. Верховинець розглядає танець в його широкому розмаїтті, систематизує знання про нього, визначає його місце в культурі, мистецтві, охороні здоров'я. Він стверджує, що процеси, які відбуваються зараз у галузі танцювальної культури й мистецтва вже не забезпечують рівнозначності понять і вимагають переосмислення. На основі системного аналізу дослідник виявляє два основних значення поняття «танець». У широкому розумінні танець – це вид творчої діяльності, призначений для ігрового впливу на самого виконавця або для видовищного

ефекту, що досягається шляхом ритмічної зміни поз і «па» (жестів), їх імітації, тобто образною мовою, здатною виразити емоційний стан людини. У вузькому розумінні танець – це вид творчої діяльності, в якій обов'язково використовуються «па», тобто ритмічні поєднання поз, що мають функціональну та естетичну єдність.

Таким чином, учений вважає, що до поняття «танець» входять дві сфери діяльності:

- танець як вид культури, в яку входить і видовищне мистецтво як його фрагмент;
- танець як вид хореографічного мистецтва, в якому естетична сторона, складність рухів, визначеність форм є провідними ознаками.

Досліджуючи природу танцю, В. Верховинець виділяє ігровий і хореографічний (видовищний) типи танцю. Ігровий танець, на його думку, належить до більш широкої сфери життєдіяльності людини, ніж видовищний. До ігрового виду танцю відносяться спортивні, народні, музично-ритмічні й інші танці, в яких важливий акцент робиться на діяльності самого танцюриста. Творчість в ігровому танці залежить від самого виконавця.

Ігровий танець, тобто танець у широкому розумінні, стосується сфери культури. Однак він виконує лише функціональну роль, допомагаючи людині зняти стрес, звільнитися від негативних емоцій або, навпаки, відчувати позитивні почуття, здійснюючи свідомі й підсвідомі рухи. Ігровий танець часто можна віднести до галузі естетичної діяльності через суб'єктивізм його використання [1].

Хореографічний (видовищний) танець – це високохудожній естетичний тип танцю, хореографічне явище. Він відноситься до сфери мистецтва. Видовищний танець створюється хореографом, фахівцем, який передає свій досвід, свою пластику, художню фантазію виконавцю.

Для ігрового танцю важливий сам процес, а для хореографічного – результат.

Таке розуміння танцю розширює його можливості щодо розвитку людини, її уявлень про навколишній світ, які вона висловлює в рухах, позах, ритмі тощо.

Таким чином, Є. Зайцев також схиляється до виокремлення хореографічного й ігрового типів танців, які представлені в сучасній хореографії.

Розглянемо танець як вид мистецтва, оскільки саме він є предметом навчання хореографа.

Відомо, що будь-яке мистецтво відображає життя в образно-художній формі. Специфіка танцю полягає в тому, що думки, почуття, переживання він передає без допомоги мови, засобами пластики й міміки.

Зі структурної точки зору виявлена бінарна природа танцю. Його найпростіший елемент складається з двох форм: статичної, тобто «положення тіла», або пози, й динамічної – жесту, безперервного процесу руху тіла від однієї пози до іншої («па» як крок французькою; «кинема» як геометрія шляху; «кінеза» як найкоротший рух людини в семіотичній знаковій системі). Таким чином, до структури танцю входять: поза, ритм, «па» (ритмічна зміна поз), жест, імітація (як наслідування, розробка та збагачення пози, ритму, жесту). За рівнем майстерності виконання й творчості виокремлюють: примітивний танець (самодіяльний, тобто простий) і досконалий (професійний).

Танець має необмежені можливості образного відображення. Реалізувати їх митцю вдається в тій мірі, в якій він сам зуміє зануритися в розуміння цієї дійсності. Але тільки тоді... можливе втілення філософських ідей, думок і почуттів, розкриття істотних сторін і конфліктів життя.

Попри всю умовність і символічність у мистецтві танцю полягає глибокий психологічний і соціальний зміст, світорозуміння, властиві певній епосі і творчій особистості. У педагогіці утвердилася думка, що через мистецтво відбувається передача духовного досвіду людства, залучення до культури свого народу [1].

Танець із цієї точки зору відіграє велику роль. Перед світовою спільнотою XXI століття постали нові глобальні екологічні й демографічні проблеми, у вирішенні яких танцю відведено особливе місце. Важливою проблемою українського етносу є здоров'я людини взагалі, і, в першу чергу, проблема здоров'я дітей. На жаль, в системі освіти й виховання спостерігається акцент на інтелектуальне навчання, яке переважає над поглядом цілісності природи людини, де недооцінка її тілесності в широкому розумінні неминуче позначається на погіршенні здоров'я дітей. При цьому статистика захворювань дітей зростає швидше, ніж підвищується рівень їх інтелектуально-духовної сфери, зазначає І. Гриненко. Автор вводить поняття «танцювальна освіта» та «танцювальне виховання», дає їх трактування з позицій вдосконалення існуючої системи освіти й виховання. Теоретичний і методичний супровід змісту цього виду освіти й виховання забезпечують такі дисципліни, як психологія, педагогіка, різні методики та ін. Ця думка дозволила нам утвердитися в правильності підходів нашого дослідження, зокрема, використання психолого-педагогічного спецкурсу в освіті майбутніх хореографів. На основі онтогенетичної природи танцю І. Гриненко формулює поняття «танцювальної освіти», в яке включаються компоненти, що відображають гармонійну єдність інтелектуально-емоційного, морально-естетичного та фізичного розвитку. Танцювальну освіту, як стверджується в дослідженні, повинні отримувати всі діти, починаючи з дошкільного віку.

Висновки. Отже, розуміння творчості в сучасних дослідженнях орієнтує хореографів на виокремлення в цьому виді художньої діяльності художньо-виконавської та педагогічної видів творчості, які є складовою частиною професійної підготовки студентів-хореографів. Ці компоненти професійної творчості хореографа визначають сутність професійної культури як інтегративної соціально-педагогічної освіти особистості, пов'язаної з професіоналізмом, становленням хореографа в системі освіти, яка має бути спрямована на стимулювання пізнання людиною самої себе, усвідомлення своїх творчих можливостей, особливостей і на цій основі побудови свого особистого і професійного життя, які в оптимальному гармонійному варіанті взаємопов'язані й нерозривні. Одним із показників цього взаємозв'язку є рівень професійної культури.

У зв'язку з цим важливого значення набуває питання створення умов, які б сприяли не тільки зростанню професійної культури, а й розвитку та становленню особистості майбутніх хореографів. Хореографія – це складний синтетичний вид мистецтва, що забезпечує поєднання фізичних, інтелектуальних і духовних можливостей людини. Однак професійна самореалізація хореографа обмежена віком. Можливістю виходу з даного протиріччя стає орієнтація на творчість як вищу цінність і формування творчої мотивації діяльності.

Систематизація знань про танець дозволяє розглянути його місце не тільки в культурі, мистецтві, а й в освіті, визначивши його роль у розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Альчук М. Культурологічний енциклопедичний словник / М. Альчук, Ф. Бацевич, І. Бойко. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 506 с.
2. Верховинець В. Теорія українського народного танцю / В. Верховинець. – Київ: Музична Україна, 1990. – 150 с.
3. Колногузенко Б. Види мистецтв та хореографії / Б. Колногузенко. – Харків : ХНАК, 2014. – 319 с.

ПРОЕКТУВАННЯ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ЕТАПИ ТА МОДЕЛІ

У статті схарактеризовано основні етапи (підготовка; передпроектний аналіз; вироблення проектних рішень; розробка програми дій щодо їх виконання; системні зміни; маркетингова діяльність) та оригінальні моделі (школа повного дня; адаптивна школа; школа сприяння здоров'ю; школа – центр громади) проектування розвитку закладу загальної середньої освіти на сучасному етапі.

Постановка проблеми. Проектування в усіх сферах людської діяльності є універсальним інструментом, що дозволяє забезпечити системність, результативність, гнучкість та варіативність діяльності. І освіта не є виключенням. Крім того, у сучасних умовах розвиток закладів освіти загалом та загальної середньої освіти зокрема потребує визначення нових орієнтирів, застосування нових підходів як до визначення мети діяльності, так і до її реалізації.

Аналіз актуальних досліджень. Попри досить високий рівень уваги вітчизняних науковців до управлінської проблематики у сфері освіти проектування розвитку закладу загальної середньої освіти залишається маловивченою проблемою. Хоча в означеному контексті варто згадати про узагальнюючі роботи М. Галатюка, О. Гуменної, Н. Ковальської, Л. Кононової, О. Радиш, А. Терещенко, Л. Ткачук, а також про розвідки О. Коберник, М. Коляди, В. Костіної, С. Литвинової, В. Мадзігона, Л. Онищук, О. Остапчук, С. Прищепи, М. Топузова, присвячені проблемам педагогічного проектування, проектування освітнього (навчального, інформаційно-освітнього) середовища, виховної системи закладу загальної середньої освіти.

Мета статті: схарактеризувати основні етапи та оригінальні моделі проектування розвитку закладу загальної середньої освіти на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз джерел доводить, що на сучасному етапі проектування характеризується необхідністю та доцільністю, адже означений підхід здатен, поміж іншого, підняти розвиток закладу загальної середньої освіти на якісно новий рівень, усунувши недоліки, пов'язані з відсутністю цілепокладання, недостатніми орієнтацією на розвиток координаційних і комунікативних зв'язків та врахуванням особливостей і потреб шкільного середовища, декларативністю ідей гуманізації та демократизації, невизначеністю технологій і методів якісних змін тощо [2].

При цьому дослідники підкреслюють, що в основі проектування розвитку закладу загальної середньої освіти обов'язково має бути концептуальна ідея, визначаючи стратегію діяльності закладу загальної середньої освіти, принципи цілісності, відкритості, поєднання традицій та інновацій, культурно-соціально-суб'єктної орієнтованості, поєднання управління та саморозвитку, результативності.

У сучасних ринкових умовах при проектуванні розвитку закладу загальної середньої освіти доцільним вважається виокремлення таких його етапів (що представлені у працях З. Жиркової [4], В. Ясвіна [7] та ін.):

1) підготовка до проектування (спрямований на попередню оцінку ситуації, визнання необхідності проектування та завдань, розробку концепції проектування об'єкта; алгоритм дій передбачає – попередню оцінку проблем, протиріч у об'єкті; визначення предметів аналізу; опис тих сторін об'єкта, які необхідні і достатні для інноваційного дослідження проблем, що містяться в ньому; формування гіпотез, обґрунтованих шляхів вирішення проблем; розробку концепції проектування, встановлення цілей та різних умов проектування; розробку плану здійснення проектування; формування проектної групи, консультанта (експерта); поділ праці в проектній групі);

2) передпроектний аналіз (спрямований на емпіричне дослідження та аналіз стану об'єкта, вироблення пропозицій щодо розвитку об'єкта; алгоритм дій передбачає – аналіз організації освітньої системи школи, стратегічних напрямів її розвитку, всіх елементів системи, їх ролі, місця, відповідності соціальному замовленню та потребам керованого об'єкта; оцінку фактичного стану, її потенційних можливостей у зв'язку із передбачуваними змінами системи; пропозиції щодо розвитку);

3) вироблення проектних рішень, розробка програми дій щодо їх виконання (спрямований на розробку пакету проектних рішень, перебудовних програм та систем вимірювання; алгоритм дій передбачає – вироблення, аналіз, оцінку альтернатив; критичний аналіз; розширення проектних груп; розширення спектру альтернатив та вибір; прийняття та формулювання рішень; обговорення, визначення програми дій; документальне оформлення);

4) системні зміни (спрямований на розробку механізмів зміни об'єкта; усунення бар'єрів при впровадженні проекту; алгоритм дій передбачає формування цілей зміни відповідно до цілей проекрованої системи; визначення реально існуючих засобів зміни об'єкта; моделювання змін; конструювання механізмів цієї зміни; перевірку пропонованих коштів у моделі; налагодження комунікацій, інформації тощо; інструктажі, навчання; врегулювання конфліктів та ін.);

5) маркетингова діяльність проектування (спрямований на узагальнення результатів проектування об'єкта, інформування зацікавлених сторін про проведену реструктуризацію системи, встановлення зв'язків та відносин із виконавцями; алгоритм дій передбачає – систематизацію перевірених знань про вихідний та змінений стани об'єкта, про механізми та способи переведення об'єкта з першого його стану в наступний; розробку системи методик для виконавців) [4; 7].

Тож проектування об'єкта, яким у нашому випадку є заклад загальної середньої освіти, повинно мати комплексний характер, охоплювати плановані, організовані, координовані та контрольовані заходи, спрямовані на досягнення цілей. Схематично весь процес обґрунтування пропозицій щодо проектування ділиться на три основні частини: аналіз діючої системи, розробка пропозицій щодо її розвитку та рішення, що включаються до проекту розвитку структури системи як способів її організації.

Означені особливості побудови процесу проектування розвитку закладу загальної середньої освіти повинні стати керівництвом до дії для директорів шкіл, тим самим підвищивши ефективність їх управлінської діяльності та якість надання освітніх послуг закладом освіти в цілому. Вважаємо, що цьому ж завданню може стати у нагоді напрацьований дослідниками (теоретиками і практиками) широкий «модельний ряд» закладів загальної середньої освіти нового типу, нових моделей організації освітнього простору шкіл в умовах міської та сільської місцевості, найбільш цікавими з яких, на нашу думку, є:

- школа повного дня (мета і завдання – розкриття здібностей учня, його психосоціального розвитку через спільну роботу учня і вчителів у навчальний та позанавчальний час, щоб кожен учень мав можливість проявити свої унікальні якості, що дозволить виховати соціально відповідальну особу; особливості функціонування – поєднання обов'язкових та вибіркових для учнів заходів, реалізація можливості занять у позашкільних закладах та повернення до школи тощо) [5];

- адаптивна школа (мета і завдання – емоційний і соціальний розвиток дитини, її адаптація до суспільно-соціальних умов, що швидко змінюються, і вимог суспільства; особливості функціонування – особистісно орієнтована педагогіка, на перший план якої висуваються психозберігаючі технології, а кінцевим результатом стає виникнення іншої педагогічної мета-культури, орієнтованої на потреби учня і суспільства одночасно) [3];

- школа сприяння здоров'ю (мета і завдання – збереження та зміцнення здоров'я учнів, формування та розвиток культури здоров'я серед учасників освітнього процесу, організація їх життєдіяльності на позиціях здорового способу

життя; особливості функціонування – може передбачати наявність шкільної медичної служби здоров'я, здорової фізичної та психологічної атмосфери навчання, наявність служб з безпеки, харчування, освіти в галузі здоров'я, залучення батьків та громадськості до вирішення завдань підвищення здоров'я учнів) [1];

– школа – центр громади (види – центр культури, центр виховної роботи (соціокультурний комплекс), освітній простір «Освітній мікрорегіон»; мета і завдання – перетворити школу на центр життя громади, а громаду на суб'єкта освітнього процесу; особливості функціонування – орієнтована здебільшого на заклади загальної середньої освіти в сільській місцевості) [5; 6].

Висновки. Таким чином, досвід проектування розвитку закладів загальної середньої освіти, моделювання освітніх просторів сучасної школи вказує на їхню варіативну організацію, а перелічені ідеї та підходи доцільно враховувати при його подальшій реалізації та вдосконаленні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бакал С. Програма «Школа сприяння здоров'ю» : [Електронний ресурс] / С. Бакал // Osvita.ua : освітній веб-портал. – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/method/1393/>
2. Гуменна О. В. Проектування управління розвитком навчального закладу / О. В. Гуменна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – Вип. 7 (60). – С. 66–71.
3. Єльнікова Г. В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г. В. Єльнікова. – Київ, 2005. – 641 с.
4. Жиркова З. С. Основы педагогического проектирования : [Електронний ресурс] / З. С. Жиркова. – Режим доступу : <https://www.monographies.ru/ru/book/view?id=250>
5. Карпова Г. Ф. Общеобразовательная школа как объект стратегического педагогического проектирования и моделирования / Г. Ф. Карпова // Известия вузов. Северо-Кавказский регион. Общественные науки. – 2011. – № 6. – С. 137–142.
6. Котвіцька К. Освітній максимум: як змінюються школи у селах і чому це важливо : [Електронний ресурс] / К. Котвіцька. – Режим доступу : <https://platfor.ma/topic/osvitnij-maksimum-yak-zminyuyutsya-shkoly-u-selah-chomu-tse-vazhlyvo/>

7. Ясвин В. А. Школьная среда как предмет измерения: экспертиза, проектирование, управление / В. А. Ясвин. – Москва : Народное образование, 2019. – 448 с.

УДК 371.2: 17.022.1 “312”

Кирієнко А.

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті проаналізовано психолого-педагогічні особливості дистанційного навчання у вищій школі, визначено як використання дистанційного навчання сприяє підвищенню продуктивності навчально-виховного процесу за умови врахування психолого-педагогічні основи їх застосування, виокремлено типи психологічних та педагогічних особливостей дистанційного навчання у вищій школі.

Постановка проблеми. Будь-яка форма навчання, у тому числі дистанційна, вимагає створення психологічної бази, без якої не можна говорити про якість навчального процесу. Визначені декілька психологічних принципів, які відбиваються на якості дистанційного навчання. Необхідною умовою для якісного дистанційного навчання є ґрунтовне планування навчальної діяльності, її організація, чітка постановка цілей та завдань. Здобувачі освіти мають розуміти призначення запропонованих курсів. Ефективність навчальної діяльності студентів здебільшого залежить від контенту, який визначає структуру і рівень їх пізнавальних інтересів – загальних чи спеціальних.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема психолого-педагогічних особливостей дистанційного навчання у вищій школі є предметом дослідження багатьох науковців. Теоретичні основи дистанційного навчання викладені в педагогічних працях С. Архангельського, Ю. Бабанського, Л. Виготського, Л. Гаврілової, П. Гальперіна, С. Гончаренка, Ю. Катасонової, М. Криштановича, М. Махмутова, Є. Полота, К. Рум'янцевої, В. Сагарди, П. Стефаненка, Г. Костюка, О. Матюшкіна, Н. Тализіної, Б. Шуневича та інших. Значний внесок у формування системи дистанційного навчання доклали науковці С. Батишев, О. Кірсанов, Ч. Куписевич, І. Огородніков, О. Пехота, Л. Романишина, П. Сікорський, І. Харламов. Психологічний аспект розкрито в працях Б. Ананьєва, Г. Балла, В. Виготського, М. Данилова, які аналізували процес індивідуалізації особистісно орієнтованого навчання.

Серед зарубіжних дослідників проблемам дистанційного навчання присвятили свої наукові розвідки L. Sherry (Л. Шерпі), I.V. Cert (І.В. Серт), J.L. Moore (Дж. Л. Мур), C. Dickson-Deane (К. Діксон-Дін), K. Galyen (К. Гальєн), R.E. Brown (Р.І. Браун), K. Harting (К. Хартінг), M.J. Erthal (М.Дж. Ертал) та інші. Дослідники вивчають питання дистанційної освіти, її розвитку та вплив психолого-педагогічних особливостей на якісне навчання..

Мета статті: проаналізувати психолого-педагогічні особливості дистанційного навчання у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Використання дистанційного навчання сприяє підвищенню продуктивності навчально-виховного процесу лише тоді, якщо педагоги розуміють та використовують психолого-педагогічні основи їх застосування.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що організація дистанційного навчання – це планомірний, цілеспрямований процес створення умов, що забезпечують ефективність суб'єкт – суб'єктних та суб'єкт – об'єктних відносин у дистанційному навчанні. Ресурсним забезпеченням дистанційного навчання можна вважати сукупність нормативно-правових, фінансових, трудових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів, спрямованих на організацію та функціонування дистанційного навчання в системі освіти [2].

Дистанційне навчання представлено такими педагогічними технологіями, які орієнтовані на групову роботу студентів, спільне навчання, активний пізнавальний процес, віртуальні семінари, тренінги, працю з різними джерелами інформації. Саме ці технології охоплюють широкий дослідницький простір, проблемні методи, застосування загальних знань або індивідуальної діяльності, розвиток не лише критичного мислення, а й культури спілкування.

Також використання психолого-педагогічних технологій допомагає успішно вирішувати особистісно-орієнтовані завдання навчання. Відповідно, студенти отримують реальний шанс на індивідуальну здатність досягати конкретних результатів у різних галузях знань.

При організації дистанційного навчання необхідно дотримуватися наступних основних принципів ефективної взаємодії:

- ретельна організація дидактичного діалогу; імітування діалогу в навчальних матеріалах;
- організація персональної підтримки студентів у період між заняттями: консультації, надання інформації, в якій вони можуть бути зацікавлені (про майбутні віртуальних події, про надходження нової інформації на сайті, створення навчальних спільнот тощо);

– розподіл інтерактивної діяльності в оптимальному співвідношенні з самостійною роботою студента [1].

Виявлено, що дистанційне навчання є навчальною взаємодією викладача із здобувачами на відстані, що відбувається з використанням інтернет-технологій. В даний час дистанційне навчання в усьому світі, в тому числі і в Україні, розвивається виключно активно. Дистанційне навчання відрізняється низкою суттєвих психолого-педагогічних переваг:

- Можливість навчатися в будь-який час.
- Можливість навчатися в своєму темпі.
- Можливість навчатися в будь-якому місці.
- Навчання без відриву від основної діяльності.
- Високі результати навчання.
- Мобільність.
- Доступність навчальних матеріалів.
- Навчання в спокійній обстановці.
- Індивідуальний підхід.
- Зручність для викладача.
- Професійне зростання викладача.

Однак, поряд з наявністю таких безсумнівних переваг, дистанційне навчання лімітує можливості безпосередньої комунікації студентів з педагогами, що погіршує розвивальний і виховний потенціал навчання. Цей недолік особливо відчутний в організації процесу навчання у вищому педагогічному закладі освіти, так як майбутні педагоги повинні опанувати систему ключових компетентностей, серед яких комунікативна компетентність стоїть майже на першому місці. Проведені дослідження дали змогу виявити, що найбільш важливим недоліком дистанційного навчання здобувачі освіти вважають обмеженість безпосереднього спілкування з педагогом в процесі навчання і недостатнє формування практичних навичок [4].

В умовах дистанційного навчання необхідно психологічно готувати студентів до сприйняття нової інформації. При традиційному навчанні учні починають знайомитися з новими темами немовби «з чистого аркуша», навіть якщо цей матеріал пов'язаний з попереднім. Студент ще недостатньо орієнтується у цьому матеріалі для того, аби швидко зрозуміти його суть, поняття, які вивчаються, і розібратися в розглянутих проблемах. Для того, щоб сприйняття нового матеріалу в лекційному режимі було більш ефективним, студентів до нього можна готувати до лекції. Для цього викладач дає завдання студентам читати певний матеріал самостійно. Студенти отримують доступ до досліджуваних проблем за допомогою спеціально підібраного матеріалу, де у

цікавій формі проходить проблематизація досліджуваної теми і намічаються можливі варіанти її розгляду. Студенти формулюють питання до обговорення, готують нові знання для розвитку досліджуваного контенту. Такий прийом вимагає сучасних технологій і методик навчання. Ще один психологічний аспект, який необхідно відзначити, пов'язаний з тим, що на думку багатьох психологів, особистість учня розвивається в системі соціальних зв'язків і взаємин, найважливішою структурою (формою). Носієм і генератором цих відносин є колектив (навчальний). Особистість розвивається, будучи частиною цілого – колективу. При цьому колектив є самостійною системою, що саморозвивається, залишаючись при цьому фактором розвитку окремого індивіда. Тому один з напрямків вивчення дистанційного навчання – дослідження можливостей створення соціального середовища в умовах ДН. Це середовище може бути створено за рахунок таких факторів, які неможливо активізувати в умовах традиційного навчання [3].

Серед низки психологічних особливостей дистанційного навчання можна виділити наступні. По-перше, це окреслення вікового кола здобувачів, які здатні навчатися дистанційно та опис психологічних характеристик цих студентів. По-друге, до психологічних особливостей підлягає побудова процесу комунікації в системі викладач - студент і студент - викладач в умовах дистанційного навчання. До третьої ланки можна віднести особливості протікання когнітивних процесів у дистанційному навчанні і взаємних впливів даного навчання на пізнавальну діяльність студентів [5].

Висновки. Отже, при дистанційному навчанні необхідно здійснювати пошук таких видів роботи для студентів, виконання яких було спрямовано на їх інтелектуальний розвиток. Урахування психолого-педагогічних особливостей дистанційного навчання дозволить зробити цей процес якісним та цікавим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Герасименко, І., Галасун, К., Глущенко, В. (2014). Психолого-педагогічні технології дистанційного навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241928.pdf>).
2. Жевакіна, Н. (2009). Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університет. Автореф. канд ... пед. наук, Луганськ.
3. Іваненко, Л., Зуєв, І. (2016). Психолого-педагогічні особливості дистанційного навчання. Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання (протокол № 9 від 24 березня 2016 р.) та науково-методичної ради Харківського

національного університету імені ВН Каразіна (протокол № 3 від 20 квітня 2016 р.), 166.

4. Тарасова, Т. (2018). Використання елементів дистанційного навчання у вищому навчальному закладі: погляд психолога. Физико-математическое образование, (1 (15)).
5. Ржевський, Г. (2017). Дистанційна форма навчання в сучасних умовах: психолого-педагогічні особливості. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія, (259), 214-221.

PRACTICAL RECOMMENDATIONS FOR THE PSYCHOLOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The article clarifies the essence of psychological and pedagogical training of future teachers in higher education. Practical recommendations for psychological and pedagogical training features of future teachers in higher education are determined in our research.

Formulation of the problem. The complexity of the tasks facing education in the development of the New Ukrainian School, focused on the teachers' output to a qualitatively new level of psychological and pedagogical training. This is especially true of the pedagogical staff training of higher educational institutions, which, gaining in-depth knowledge of specialization subjects, are often insufficiently psychologically ready to work with children. In this regard, the problem of the psychological readiness forming of future teachers for pedagogical activities in the educational institution is relevant. Therefore, it is important today to develop psychological and pedagogical training of future teachers at higher educational institution.

Analysis of current research. Some aspects of this problem are studied by F. Genov, N. Gonobolin, K. Durai-Novakova, M. Dyachenko, L. Kandybovich, L. Kondrashova, N. Kuzmina, N. Levitov, V. Molyako, A. Slaetenin, R. Khmelyuk, N. Shcherbakova and others. However, the analysis of psychological and pedagogical literature shows that the issues of systematic study of the factors influencing the psychological readiness formation of future teachers for pedagogical activities in the educational institution have not been specifically studied so far. Thus, the solution of the researching problem of psychological and pedagogical training of future teachers in higher education is actual nowadays.

The purpose of the article is to find out the essence psychological and pedagogical training of future teachers in higher education. To determine practical recommendations for psychological training of future teachers in higher education as pedagogical problem.

Presenting main material. The problem of forming the personality of a teacher in a higher education institution, the formation of his skills, the improvement of his psychological and pedagogical training are widely and multifacetedly developed in modern psychological and pedagogical science. Works by Yu. Babansky, V. Bepalko, F. Honobolin, Y. Azarov, J. Sinitsa, A. Shcherbakov,

N. Kuzmina, J. Kolominsky, V. Slastyonin, V. Kan-Kalik, V. Krutetsky, R. Khmelyuk, D. Nikolenko, N. Nikandrova, A. Moliboga, etc. are devoted to the psychological and pedagogical analysis of the specifics of the teacher's professional activity, the structure of his personality, the organization of pedagogical communication and the interaction of the teacher's relations with students.

For the successful formation of professionally significant personality traits of the future teacher, his psychological readiness for teaching, teachers of special and psychological-pedagogical disciplines must constantly look for the most effective methods of teaching and educating students of higher education. Such teaching methods, which promote mastering by students of the basic, functional elements of the future professional activity, ability to analyze its purpose are considered effective; navigate in a professional situation; make a decision; implement certain programs (plans); check the results of their activities and adjust it according to changed situations. That training is called effective, which is aimed at achieving general didactic goals – the ability to learn and work independently, the formation of professional personality traits, strengthening the motivation of educational activities; opportunities to use the hidden reserves of your personality; development of abilities necessary for successful professional activity, growth of initiative, etc. [1].

The works emphasize that to strengthen the psychological and pedagogical training of future teachers of higher education requires a strictly thought-out system of gradual formation and practical consolidation of psychological knowledge; mastering theoretical knowledge, consolidating it in seminars and laboratory classes and in psychological circles, in problem research groups, expanding and generalizing the amount of psychological knowledge through the introduction of special courses of psychological content, implementation of all knowledge in the process of continuous pedagogical practice, preparation for separate pedagogical practice and the pedagogical practice in senior courses; reduction of all knowledge of previous periods of study to certain practical tasks, their implementation in pedagogical practice; reading special courses in the context of the tasks that students will have to solve in the role of subject teacher and class teacher; realization of the formed psychological knowledge for the whole period of study at the higher educational institution in the period of pedagogical practice, in the senior courses [1].

An important condition for the formation of the future teacher's personality is the education of the need for pedagogical activities through the acquisition of psychological knowledge, developing skills to use sources of professional and pedagogical information, select the necessary information, analyze them in the context of educational tasks, independently replenish their psychological and pedagogical knowledge [2].

Necessary criteria for theoretical, psychological and pedagogical training of students. According to researchers, such criteria for the effectiveness of students' acquisition of pedagogical knowledge are: 1) the ability to independently determine the essence of complex pedagogical situations; 2) assess the nature of the difficulties in situations; 3) to realize this or that pedagogical factor; 4) build a logical system of evidence; 5) the ability to find an original solution to the problem on the basis of the studied theoretical material [1; 3].

One of the ways to form professional and pedagogical qualities of future teachers is to teach them analyzing situations between teachers and students, and based on the acquired knowledge of pedagogical theory, evaluate them, see the best sides in the practice of teachers, class teachers. Among the reasons for incorrect behavior of teachers in specific pedagogical situations, the author identifies a weak mastery of psychological and pedagogical knowledge, which is due to the underestimation of this knowledge in the practice of teachers [2]. L. Subbotina believes that, in addition to pedagogical abilities, a teacher must know his subject and methods of teaching; children psychology; to show a positive attitude to children and pedagogical work; responsibility, enthusiasm; demanding of oneself and others; have pedagogical equipment and technology; pedagogical communication, the ability to build relationships with students and colleagues; know the theory of morality, methods of education; have pedagogical skills; be aware of the importance of pedagogical work; show interest in the teaching profession and a tendency to engage in it; the need to communicate with children [3].

Conclusions. Summarizing all the above, we note that: vocational training is a significant stage professional development of personality. An important indicator of success the student's professionalization is the level of his psychological readiness for future professional activity. This concept is appropriate to consider not only in perspective of obtaining a certain profession, but as a general focus personality for self-realization in professional activities. Psychological readiness for professional activity is not formed spontaneously or automatically due to the professional training of the future teacher, and needs purposeful psychological support of professionalization of the future specialists. One of the leading areas of harmonization program the formation of the personality of future professionals is to increase their level psychological readiness for professional activity, upward dynamics which is recorded as a result of the implementation of the molding experiment.

REFERENCES:

1. Zeer E. F. *Psychology of professions: textbook. for university students*. Moscow: Academic Project; Mir Foundation, 2006. 336 p.
2. Povarenkov Yu. P. *Psychological content of professional becoming a person*. URAO Publishing House, 2002. 160 p.
3. Subbotina L. Yu. Formation of professional readiness of students to independent activity. *Yaroslavl Pedagogical Bulletin*. 2011. № 4. T. II. P. 295-298.

Наукове видання

МАГІСТР

збірник наукових праць молодих учених

Головний редактор:
КОЗЛОВА Олена Григорівна

Відповідальний за випуск *О.Ю. Кудріна*
Комп'ютерна верстка *В.А. Замошнікова*

Підписано до друку 29.11.2021 р.
Формат 60×84/16. Гарнітура Calibri.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 6,74.
Ум. фарб.-відб. 6,74. Обл.-вид. арк. 6,74.
Тираж 100 пр. Вид №57.

Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка
40002. м. Суми, вул. Роменська, 87
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Виготовлювач:
ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.
Зам. №140.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
Серія ДК, № 5050 від 23.02.2016 р.